

FACULTEIT RECHSGELEERDHEID
DECANAAT
TIENSESTRAAT 41
3000 LEUVEN

ACADEMIEJAAR 2014 - 2015

KATHOLIEKE
UNIVERSITEIT
LEUVEN

Illegale handel in beschermde dieren- en plantensoorten in België: Een verkennend onderzoek naar aard en aanpak

Promotor: Prof. L. Paoli
Begeleider: L. Kersten

Verhandeling ingediend door Kelly Feytens bij het
eindexamen voor de graad van Master in de
Criminologische Wetenschappen

FACULTEIT RECHSGELEERDHEID
DECANAAT
TIENSESTRAAT 41
3000 LEUVEN

ACADEMIEJAAR 2014 - 2015

KATHOLIEKE
UNIVERSITEIT
LEUVEN

Illegale handel in beschermde dieren- en plantensoorten in België: Een verkennend onderzoek naar aard en aanpak

Promotor: Prof. L. Paoli
Begeleider: L. Kersten

Verhandeling ingediend door Kelly Feytens bij het
eindexamen voor de graad van Master in de
Criminologische Wetenschappen

SAMENVATTING

Gezien de groeiende internationale aandacht voor de (illegale) handel in wilde dieren- en plantensoorten, meer bepaald in het kader van de CITES-Overeenkomst, wordt in deze masterscriptie getracht om meer inzichten te verwerven in de aard en de aanpak van dit fenomeen in België.

Daarvoor wordt gebruik gemaakt van een combinatie van expertinterviews en een documentenanalyse. Deze kwalitatieve onderzoeksmethoden maken het namelijk mogelijk om het fenomeen in de diepte te bestuderen. Voor de interviews werden respondenten geselecteerd bij de verschillende instanties die betrokken zijn bij de aanpak van *wildlife trade* met behulp van een aantal selectiecriteria en de sneeuwbaltechniek. Deze personen konden vervolgens ook toegang verlenen tot een aantal relevante beleidsdocumenten. De verworven data werden ten slotte verwerkt aan de hand van de 'fluostiftechniek'.

Met dit verkennend en beschrijvend onderzoek worden ten eerste de kenmerken van de illegale handel van *wildlife* in België in kaart gebracht. Deze kenmerken zijn meer bepaald de (geregistreerde) omvang, de soorten die gesmokkeld worden, de daders en hun motieven, de schade en de slachtoffers, en de modi operandi van het stropen en het smokkelen. Ten tweede werd een beeld gevormd over het verloop van de aanpak door de Belgische handhavingsinstanties. Daarbij werd ingegaan op de verschillende fasen van de aanpak (preventie, detectie en sanctionering) en op de samenwerking tussen de verschillende betrokken actoren. Op basis van de knelpunten die in de verschillende fasen van de aanpak ervaren werden, werd de aanpak ten slotte geëvalueerd.

De illegale handel in wilde dieren- en plantensoorten blijkt erg gelijkaardig te zijn aan de smokkel in drugs. Zo is de omvang aanzienlijk, zijn er vaak criminele organisaties betrokken, is het belangrijkste motief geldgewin, worden dezelfde smokkelmethoden en -routes gebruikt en zijn er op het eerste zicht geen directe slachtoffers. Bovendien zijn de principes van vraag en aanbod erg belangrijk voor de instandhouding van de illegale markt.

DANKWOORD

Met het schrijven van dit dankwoord leg ik de laatste hand aan deze masterscriptie, alsook aan het studentenleven. Als een schip dat voor het eerst de haven verlaat, met een lange tocht voor de boeg, maar zonder specifieke koers. Zo begon ik aan deze scriptie, geen idee over wat me allemaal te wachten stond. Nu ik terug aan wal sta, wil ik graag stil staan bij de mensen die mij de afgelopen periode enorm hebben gesteund en geholpen: zij die mee het schip veilig weer naar de haven hebben geloodst. Allereerst wil ik mijn begeleidster, Loes Kersten en mijn promotor Letizia Paoli bedanken, die me steeds met hun adviezen en opmerkingen bijstonden. Daarnaast verdienen ook de respondenten een ereplaats in dit dankwoord. Vanzelfsprekend, want zonder hun bereidheid om deel te nemen aan het onderzoek, stond ik nergens. Zij waren, door hun oprechtheid en eerlijkheid, een bron aan waardevolle informatie. Ook bedankt aan familie en vrienden voor hun onvoorwaardelijke steun en vertrouwen. Tot slot – *last but not least* – wil ik graag mijn vriend bedanken voor zijn ongelooflijk geduld en om altijd voor me klaar te staan wanneer ik hem nodig had.

Bedankt aan iedereen die een bijdrage heeft geleverd bij de totstandkoming van deze thesis. Hartelijk bedankt aan jullie allemaal!

Kelly Feytens

Leuven, 01 juni 2015.

INHOUDSOPGAVE

INLEIDING	1
DEEL I: LITERATUURSTUDIE.....	2
HOOFDSTUK 1: MILIEUCRIMINALITEIT EN GROENE CRIMINOLOGIE	2
1.1. Milieucriminaliteit	3
1.1.1. Definitie en kenmerken	3
1.1.2. Soorten milieucriminaliteit	4
1.2. Groene criminologie	4
1.2.1. Definitie en kenmerken	5
1.2.2. <i>Harms</i> -benadering	5
1.2.3. Criminaliseringsprocessen	6
Besluit	8
HOOFDSTUK 2: WILDLIFE TRADE.....	10
2.1. Definiëring	10
2.1.1. Definitie “wildlife crime”	10
2.1.2. Definitie “trade” en “trafficking”	11
2.2. Kenmerken van <i>wildlife trade</i>	12
2.2.1. Ernst en omvang	12
2.2.2. Soorten <i>wildlife trade</i>	13
2.2.3. Modus operandi	16
2.2.4. Daders van <i>wildlife trade</i>	17
2.2.5. Slachtoffers van <i>wildlife trade</i>	18
2.2.6. Gevolgen van <i>wildlife trade</i>	19
Besluit	21
HOOFDSTUK 3: JURIDISCHE INSTRUMENTEN MET BETREKKING TOT WILDLIFE TRADE	22
3.1. Internationale regelgeving.....	22
3.1.1. CITES	22
3.1.2. CITES werking.....	23
3.1.3. CITES organisatiestructuur	24
3.2. Europese regelgeving	26
3.2.1. Basisverordening	26
3.2.2. Toepassingsverordening	27
3.2.3. Verschillen tussen CITES en EU regelgeving	28

3.3. Nationale regelgeving	31
3.3.1. Federaal niveau	31
3.3.2. Vlaams niveau	33
Besluit	34
HOOFDSTUK 4: BELEIDSINSTRUMENTEN MET BETREKKING TOT WILDLIFE TRADE.....	35
4.1. Internationaal beleid.....	35
4.2. Europees beleid.....	38
4.3. Nationaal beleid	39
Besluit	41
DEEL II: EMPIRISCH ONDERZOEK	42
HOOFDSTUK 5: PROBLEEMSTELLING	42
5.1. Relevantie en doelstellingen	42
5.2. Onderzoeksvragen.....	43
HOOFDSTUK 6: ONDERZOEKSMETHODEN	45
6.1. Onderzoekstraditie	45
6.2. Steekproeftrekking	45
6.3. Analyse eenheden	47
6.4. Dataverzameling	47
6.5. Data-analyse.....	48
6.6. Kwaliteit van het onderzoek	48
HOOFDSTUK 7: RESULTATEN	50
7.1. Kenmerken van <i>wildlife trade</i> in België	50
7.1.1. Ernst en omvang.....	50
7.1.2. Soorten <i>wildlife</i> en soorten <i>trade</i>	55
7.1.3. Daders en motieven.....	56
7.1.4. Slachtoffers.....	57
7.1.5. Modus operandi.....	58
7.1.6. Rol van België in de illegale <i>wildlife trade</i>	59
7.2. Aanpak van <i>wildlife trade</i> in België	60
7.2.1. Wetgeving en beleid.....	61
7.2.2. Preventie en sensibilisering	62
7.2.3. Opsporing en detectie.....	64
7.2.4. Strafrechtelijke en bestuurlijke sanctionering	67
7.2.5. Nationale samenwerking	69

7.2.6. Internationale samenwerking	71
7.2.7. Informatieuitwisseling met behulp van EU-TWIX	73
7.2.8. Suggesties voor verbetering van de aanpak	75
DEEL III: DISCUSSIE EN CONCLUSIE.....	80
HOOFDSTUK 8: DISCUSSIE.....	80
8.1. Kenmerken van <i>wildlife trade</i> in België	80
8.1.1. Onduidelijke omvang	80
8.1.2. Verschillende soorten <i>wildlife en trade</i>	81
8.1.3. Daderprofielen en motivatie.....	81
8.1.4. Mens en dier als slachtoffer	83
8.1.5. Veelheid en verscheidenheid aan modi operandi	84
8.1.6. België als transit tussen Afrika en Azië	84
8.2. Aanpak van <i>wildlife trade</i> in België	85
8.2.1. Complexe wetgeving en beleid	85
8.2.2. Een dubbel beeld over de preventieve aanpak	86
8.2.3. Opsporing en detectie: gefragmenteerd en reactief.....	86
8.2.4. Complexe relatie tussen bestuurlijke en strafrechtelijke sanctionering	87
8.2.5. Moeizame samenwerking op verschillende niveaus	88
8.2.6. (On)gunstige evaluatie?.....	89
HOOFDSTUK 9: CONCLUSIE EN AANBEVELINGEN	91
9.1. Conclusie.....	91
9.2. Aanbevelingen	93
9.2.1. Beleidsmatige aanbevelingen	93
9.2.2. Onderzoeksmatige aanbevelingen.....	95
BIBLIOGRAFIE	97
BIJLAGEN	106
Bijlage 1. Trechtermodel Literatuurstudie.....	106
Bijlage 2. Conceptuele Schema's	107
Bijlage 3. Respondenten	108
Bijlage 4. Voorbeeld Interviewschema	109
Bijlage 5. Codeboom Interviews en Documentenanalyse	113
Bijlage 6. Overzicht van de Verkregen Statistieken.....	115
Bijlage 7. Vonnis van de Correctionele Rechtbank van Gent van 27 juni 2014	116

Lijst met afkortingen

AI	Administratieve Instantie
ANB	Agentschap voor Natuur en Bos
ANG	Algemene Nationale Gegevensbank
BOM	Bijzondere Opsporingsmethoden
CDB	Convention on Biological Diversity
CITES	Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora
CMS	Convention on Conservation of Migratory Species
CoP	Conferentie van de Partijen
CPW	The Collaborative Partnership on Sustainable Wildlife Management
DABM	Decreet houdende Algemene Bepalingen inzake Milieubeleid
DNA	Desoxyribonucleïnezuur
EU	Europese Unie
EUROJUST	Europese instantie die de samenwerking tussen de gerechtelijke autoriteiten in de EU ondersteunt in de aanpak van grensoverschrijdende ernstige criminaliteit
EUROPOL	European Police – Europese instantie die de uitwisseling van informatie tussen politie, douane en veiligheidsdiensten vergemakkelijkt en de aanpak van ernstige criminaliteit coördineert
EU-TWIX	The European Union Trade in Wildlife Information Exchange
FAO	Food and Agriculture Organization (Voedsel- en Landbouworganisatie)
FAVV	Federaal Agentschap voor de Voedselveiligheid
FOD	Federale Overheidsdienst
IATA	International Air Transport Association
ICCWC	International Consortium on Combatting Wildlife Crime

INTERPOL	International Police – Internationale instantie die de uitwisseling van informatie tussen politiediensten over de hele wereld vergemakkelijkt en de aanpak van ernstige criminaliteit coördineert
IPPC	International Plant Protection Convention
ITPGRFA	International Treaty on Plant Genetic Resources for Food and Agriculture
IUCN	The International Union for Conservation of Nature
MHD	Milieuhandhavingsdecreet
MIKE(S)	Monitoring the Illegal Killing of Elephants (and other Endangered Species)
NGO	Niet-Gouvernementele Organisatie
PV	Proces-Verbaal
QR-Code	Quick Response Code
RCW	Ramsar Convention on Wetlands
TCM	Traditionele Chinese Medicijnen
TRAFFIC	The Wildlife Trade Monitoring Network
UNEP	United Nations Environmental Programme
UNODC	United Nations Office on Drugs and Crime
VN	Verenigde Naties (United Nations)
WDO	Wereld Douane Organisatie
WHC	World Heritage Convention
WI	Wetenschappelijke Instantie
WWF	World Wide Fund for Nature
X-ray	Röntegenstraling

Lijst met tabellen en figuren

Tabel 1. Steekproef Matrix.

Tabel 2. Cijfers van de Cel CITES met betrekking tot de handel in *wildlife* in 2014 in België.

Tabel 3. Aantal vaststellingen en inbeslagnames in het kader van CITES door het ANB in 2013 in Vlaanderen.

Tabel 4. Aantal opgestelde PV's door de Belgische politiediensten in het kader van biodiversiteit (2011-2014).

Tabel 5. Aantal vaststellingen in het kader van CITES door de douane op de luchthaven van Zaventem (2010-2012).

Tabel 6. Aantal vaststellingen in het kader van CITES door de douane van de haven van Antwerpen (2013-2014).

Tabel 7. Aantal CITES-dossiers in de parketten van het Vlaams Gewest in het jaar 2014.

Tabel 8. Beschermde soorten die het meest worden verhandeld vanuit, via en naar België.

Tabel 9. Rol van België in de illegale *wildlife trade*.

Tabel 10. Strafrechtelijke sancties uitgesproken bij vonnis in de Correctionele Rechtbank van Gent.

Tabel 11. Typologie daders van illegale handel in wilde dieren en planten.

Tabel A. Conceptueel schema: kenmerken van illegale *wildlife trade*.

Tabel B. Ingevulde steekproefmatrix.

Tabel C. Analyse-eenheden.

Tabel D. Overzicht van het aantal opgestelde PV's in het kader van CITES, gesorteerd per instantie en volgens jaartal.

Tabel E. Het vonnis van Gent over de aard van de illegale roofvogelhandel.

Tabel F. Het vonnis van Gent over de aanpak van de illegale roofvogelhandel.

Figuur A. Conceptueel schema: aanpak van illegale *wildlife trade*.

INLEIDING

In april 2014 organiseerde België een zogenaamde *Ivory Crush*, naar aanleiding van het dertig-jarige bestaan van de CITES-Overeenkomst in België. De voorraad in beslag genomen ivoor (ongeveer 500 kilogram) werd die dag vernietigd als signaal in de strijd tegen de illegale handel in wilde dieren en planten en hun producten.¹

Hoewel er steeds meer aandacht wordt geschonken aan het belang van de bescherming en het behoud van soorten, worden jaarlijks steeds meer fauna en flora illegaal verhandeld. Door de stijgende vraag en het dalende aanbod (soorten sterven uit) is het namelijk een zeer lucratieve criminaliteitsvorm geworden. Daarnaast is het ook aantrekkelijk voor criminelen omwille van de lage pakkans en het beperkt vervolgingsbeleid. Kortom, er kunnen vragen gesteld worden bij de handhaving van de juridische instrumenten inzake *wildlife trade*. Eén zo een juridisch instrument, de *Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora* (CITES), staat centraal in dit onderzoek. Dit is de intergouvernementele Overeenkomst die de (legale en illegale) handel in bedreigde dieren- en plantensoorten regelt. Naast de CITES-lidstaten, spelen ook de Europese Unie en haar lidstaten een belangrijke rol in de implementatie en handhaving van de Overeenkomst.

Hoewel de sociale relevantie van het milieu en de bescherming ervan nu belangrijker is dan ooit, is het opvallend dat er relatief weinig aandacht wordt geschonken aan de studie van *wildlife trade*. In het kader van de masterthesis in de criminologische wetenschappen aan de K.U.Leuven wordt daarom een onderzoek gevoerd naar de aard en de aanpak van de illegale handel in wilde dieren- en plantensoorten in België. In dit kwalitatief, verkennend onderzoek wordt getracht de kenmerken van het misdrijf te beschrijven en daarenboven de aanpak door de Belgische handhavingsautoriteiten in kaart te brengen. Er wordt aan de hand van experteninterviews en documentenanalyses nagegaan wat de rol is van de bevoegde instanties in de bestrijding van de illegale handel in *wildlife*, hoe deze samenwerken en welke de knelpunten zijn in de implementatie en handhaving van CITES.

Deze scriptie bestaat in wezen uit drie onderdelen. Het eerste deel biedt een overzicht van de bestaande wetenschappelijke literatuur, een theoretisch en een juridisch kader. Het tweede deel behandelt het onderzoeksdesign en de rapportering van de resultaten. Het derde deel, ten slotte, omvat een interpretatie van de resultaten in de discussie, gevolgd door een algemene conclusie. Daarna worden een aantal aanbevelingen voor het beleid en de praktijk geformuleerd.

¹X., Ook België organiseert 'ivory crush', <http://www.knack.be/nieuws/planet-earth/ook-belgie-organiseert-ivory-crush/article-normal-131817.html>, [eerste consultatie 7 oktober 2014].

DEEL I: LITERATUURSTUDIE

Dit deel bestaat uit vier hoofdstukken. In een eerste hoofdstuk wordt het maatschappelijk en wetenschappelijk kader geschetst waarbinnen de (legale en illegale) handel in *wildlife* gesitueerd kan worden. In een tweede hoofdstuk wordt er vervolgens dieper ingegaan op het fenomeen *wildlife trade* zelf. Hier worden de centrale concepten gedefinieerd en worden de belangrijkste kenmerken van de illegale handel gepresenteerd. In een derde en vierde hoofdstuk worden ten slotte de bestaande juridische instrumenten en beleidsinstrumenten inzake *wildlife trade* besproken.

HOOFDSTUK 1: MILIEUCRIMINALITEIT EN GROENE CRIMINOLOGIE

Hoewel milieucriminaliteit reeds sinds de jaren zestig in de aandacht werd gebracht door het ontstaan van verschillende milieuorganisaties, bestaat het fenomeen slechts recent als een belangrijk agendapunt op wereldschaal omwille van haar groeiende internationale impact.² Sindsdien zijn op verschillende niveaus – internationaal, Europees, nationaal en lokaal – juridische instrumenten en beleidsinstrumenten ontwikkeld die de bescherming van het milieu en de aanpak van (transnationale) milieumisdrijven regelen.³ Ook op wetenschappelijk niveau wordt steeds meer aandacht geschonken aan ‘milieuschadend’ menselijke handelen, dat steeds vaker geassocieerd wordt met andere ernstige criminaliteitsvormen. Zo is er binnen de criminologie een nieuwe richting ontstaan, beter bekend als de groene criminologie.⁴

Dit hoofdstuk vangt aan met een definiëring van het concept (transnationale) milieucriminaliteit. Vervolgens wordt dieper ingegaan op de verschillende soorten milieucriminaliteit die er bestaan. Daarna wordt een theoretisch kader geschetst. Hierbij wordt aandacht geschonken aan de groene criminologie, haar *harms*-benadering en de criminaliseringsprocessen met betrekking tot milieukwesties.

² P. BEIRNE & N. SOUTH, *Issues in Green Criminology: confronting harms against environments, humanity and other animals*, Willan Publishing, 2007, xiii.

³ Bijvoorbeeld: The Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora (CITES), 3 maart 1973, Washington D.C.; Verordening E.G nr. 338/97 inzake de bescherming van in het wild levende dier- en plantensoorten door controle op het desbetreffende handelsverkeer, *Pb. L.* 3 maart 1997, 61, 69.

⁴ Bijvoorbeeld: P. BEIRNE & N. SOUTH, *Issues in Green Criminology: confronting harms against environments, humanity and other animals*, Willan Publishing, 2007, xiv.

1.1. MILIEUCRIMINALITEIT

Omwille van de groeiende publieke en politieke aandacht voor de bescherming van het milieu en bijgevolg de strafbaarstelling van steeds meer milieuschadende handelingen, worden hierna de betekenis, kenmerken en soorten milieucriminaliteit beproken.

1.1.1. Definitie en kenmerken

In de literatuur worden verschillende begrippen door elkaar gebruikt om te spreken over schadelijke activiteiten tegen het milieu (*harms*) die al dan niet als misdrijf (*crimes*) worden gelabeld: *environmental harms/issues/problems*, *crimes against nature*, (*transnational environmental crimes*, *green crimes*, *conservation crimes*, enzovoort.

Verder bestaat in de literatuur inzake milieucriminaliteit geen consensus over wat gedefinieerd wordt als schadelijk voor het milieu en wat in aanmerking komt voor de juridische status van een misdrijf. Alles hangt af van hoe schade wordt gedefinieerd en welke criteria worden gebruikt om bepaalde activiteiten als strafbaar te beschouwen. De reikwijdte van de definitie van milieucriminaliteit hangt met andere woorden af van het perspectief dat wordt gehanteerd. Zo beperken sommige auteurs zich tot de juridische definitie ervan, en dus: handelingen die tegen de regels zijn (*crimes*-benadering). Anderen hanteren een breder perspectief en sluiten ook handelingen in die schadelijk zijn voor de natuur, maar die niet per se als illegaal worden beschouwd (*harms*-benadering).⁵

Verschiedende milieumisdrijven kennen van nature een globale dimensie. Zo hebben de aantasting van de ozonlaag, massale ontbossing en toxische afvaldumping een schadelijk effect voor de hele planeet.⁶ Dit wordt ook wel het *butterfly effect* genoemd: wat gebeurt op het lokaal niveau heeft gevolgen voor de hele wereld.⁷ Mede door de globalisering⁸ hebben veel van deze milieumisdrijven een tweede soort internationale dimensie gekregen, ook wel transnationale milieucriminaliteit genoemd. Transnationale of grensoverschrijdende criminaliteit wordt omschreven als strafbare feiten die in meer dan één land een (directe of indirecte) impact hebben.⁹ De transnationale illegale handel wordt vervolgens omschreven als

⁵ R. WHITE, *Transnational environmental crime. Toward an eco-global criminology*, London, Routledge, 2011, 3.

⁶ G. WRIGHT, "Conceptualising and combating transnational environmental crime", *Trends Organised Crime*, Springer, 2011, 333&336.

⁷ R. WHITE, *Transnational environmental crime. Toward an eco-global criminology*, London, Routledge, 2011, 10.

⁸ Globalisering: het wereldwijd worden, met name van de economie, definitie volgens <http://www.vandale.nl/>

⁹ G. L. WARCHOL, "The Transnational Illegal Wildlife Trade", *Criminal Justice Studies*, 2004, 58.

de illegale aankoop, het transport en de distributie van goederen over de landsgrenzen heen.¹⁰ Transnationale milieucriminaliteit betreft (volgens de *crimes*-benadering) aldus de handel in en smokkel van beschermde planten en dieren (*wildlife trade/trafficking*), en de handel in en smokkel van vervuilende stoffen in strijd met internationale milieu-overeenkomsten en/of in strijd met nationale regelgeving.¹¹

1.1.2. Soorten milieucriminaliteit

Uit de literatuur kan worden afgeleid dat milieucriminaliteit zich manifesteert in verschillende vormen: van kleine (minder ernstige) misdrijven tot zeer ernstige misdrijven met verstrekkende gevolgen. Zo omvat het misdrijven van sluikstorten door individuen tot grootschalige afvaldumping door bedrijven. Verder wordt een onderscheid gemaakt tussen primaire groene misdrijven enerzijds en secundaire groene misdrijven anderzijds. Primaire groene misdrijven worden gedefinieerd als misdrijven die een rechtstreekse oorzaak zijn van de vernietiging en achteruitgang van het milieu door menselijk handelen. Secundaire groene misdrijven worden gedefinieerd als misdrijven die voortvloeien uit of samengaan met primaire groene misdrijven. Zo worden luchtvervuiling, ontbossing, watervervuiling en schending van de rechten van dieren gecategoriseerd als primaire groene misdrijven en worden geweld van de staat tegenover niet-gouvernementele actiegroepen en georganiseerde (witteboorden)criminaliteit beschouwd als secundaire groene misdrijven. Onder deze laatste categorie behoren ook corruptie, fraude, witwassen en andere vormen van criminaliteit die samengaan met primaire groene criminaliteit.¹²

1.2. GROENE CRIMINOLOGIE

Zoals eerder reeds vermeld, wordt ook op wetenschappelijk niveau steeds meer aandacht geschonken aan *milieuschadend* menselijke handelen. Zo is er binnen de criminologie begin jaren negentig een nieuwe richting ontstaan, beter bekend als de groene criminologie en ook wel *environmental criminology*, *conservation criminology* of *eco-global criminology* genoemd.

¹⁰ G. L. WARCHOL, "The Transnational Illegal Wildlife Trade", *Criminal Justice Studies*, 2004, 57.

¹¹ G. WRIGHT, "Conceptualising and combating transnational environmental crime", *Trends Organised Crime*, Springer, 2011, 333; R. WHITE, *Transnational environmental crime. Toward an eco-global criminology*, London, Routledge, 2011, 3.

¹² M. J. LYNCH, The greening of criminology, online geraadpleegd via <http://cw.routledge.com/textbooks/0415281687/pdf/CY17.pdf>, 316; E. CARRABINE, P. COX, M. LEE, K. PLUMMER & N. SOUTH, *Criminology: a sociological introduction*, 2009, 394.

1.2.1. Definitie en kenmerken

Groene criminologie verwijst naar de studie van schade aan de mensheid, schade aan het milieu, en schade aan dieren, veroorzaakt door zowel groepen als individuen. Een belangrijk aspect van de groene criminologie, zo blijkt uit deze definitie, is dat het de aandacht richt op ‘schade’ in ruime zin (*harms*-benadering), eerder dan op ‘strafbare schade’ (*crimes*-benadering).¹³ Verschillende groene criminologen pleiten er met andere woorden voor om verder te kijken dan enkel juridische definities en ook ‘schadegevallen’ te bestuderen die niet in de strafwet opgenomen zijn.¹⁴

Groene criminologie is geen theorie op zich, maar een perspectief dat verschillende theorieën samenbrengt en dat een soort van gevoeligheid creëert binnen de criminologie voor ‘schade’ in ruime zin. Vanuit dit perspectief wordt ‘milieuschade’ benaderd in termen van gerechtigheid. Binnen de groene criminologie zijn er namelijk drie grote benaderingen van gerechtigheid te onderscheiden, elk met zijn eigen opvattingen over wat schadelijk is. Een eerste benadering betreft milieurechten en milieugerechtigheid. Hier worden milieurechten gezien als een verlenging van mensenrechten, omdat zij erop gericht zijn om de kwaliteit van het leven van de mens te verbeteren. Een tweede benadering is die van ecologisch burgerschap en ecologische gerechtigheid. Dit is een specifieke focus op de biosfeer in het algemeen en de rechten van zowel dieren als mensen. Hierbij erkent het ecologisch burgerschap dat mensen slechts één component zijn van complexe ecosystemen en dat schade hieraan ernstig moet worden genomen, zowel als een studieobject en als een agenda voor actie.¹⁵ Een derde benadering betreft dierenrechten en soortengerechtigheid. Hier wordt milieuschade geconstrueerd in relatie tot de plaats van dieren binnen het milieu en met hun recht om niet te lijden.¹⁶

1.2.2. *Harms*-benadering

Zoals hierboven reeds besproken, staat ‘schade’ (eerder dan criminaliteit) centraal in de groene criminologie. Uit de literatuur blijkt dat milieuschade kan worden geanalyseerd aan de

¹³ E. CARRABINE, P. COX, M. LEE, K. PLUMMER & N. SOUTH, *Criminology: a sociological introduction*, 2009, 388.

¹⁴ P. BEIRNE & N. SOUTH, *Issues in Green Criminology: confronting harms against environments, humanity and other animals*, Willan Publishing, 2007, xiv.

¹⁵ R. WHITE, “Green criminology and the pursuit of social and ecological justice”, in P. BEIRNE & N. SOUTH, *Issues in Green Criminology: confronting harms against environments, humanity and other animals*, Willan Publishing, 2007, 50.

¹⁶ R. WHITE, *Crimes against nature. Environmental criminology and ecological justice*, Devon, Willan Publishing, 2008, 15; R. WHITE, *Transnational environmental crime. Toward an eco-global criminology*, London, Routledge, 2011, 23.

hand van vier verschillende perspectieven: centrale-actor overwegingen, geografische overwegingen, locatie-specifieke overwegingen en tijdsgebonden overwegingen.

Het eerste perspectief behelst de actoren die centraal staan in het onderzoek naar milieuschade, namelijk de slachtoffers. Het is hierbij belangrijk om te begrijpen hoe de relatie tussen mens en natuur wordt opgevat bij het criminaliseren en aanpakken van milieumisdrijven. De focus bij deze relatie kan liggen op de mens (milieugerechtigheid), de dieren (soortengerechtigheid) en de biosfeer in het algemeen (ecologische gerechtigheid).

Het tweede perspectief heeft betrekking op het geografische niveau waarop milieuproblemen zich voordoen. Dit kan op internationaal, nationaal, regionaal en lokaal niveau zijn. Op diezelfde geografische niveaus kan vervolgens regelgeving opgesteld worden, opdat milieuschade kan worden aangepakt rekening houdend met de geografische impact ervan.

Het derde perspectief betreft problemen die behoren tot specifieke omgevingen. Hier wordt een onderscheid gemaakt tussen ‘gebouwde omgevingen’ (stedelijk, voorstedelijk en landelijk) en ‘natuurlijke omgevingen’ (zeeën, bossen, rivieren en woestijnen). Milieukwesties kunnen hierbij onderverdeeld worden in drie soorten schade die ze met zich meebrengen: bruine kwesties, witte kwesties en groene kwesties. Bruine kwesties hebben betrekking op het stedelijke leven en de vervuiling die daarmee gepaard gaat. Groene kwesties betreffen meestal natuurgebieden en schade met betrekking tot conservatie. Witte kwesties, ten slotte, verwijzen naar wetenschap en technologie.

Het vierde perspectief aan de hand waarvan milieuschade kan geanalyseerd worden, betreft tot slot problemen die betrekking hebben op gevolgen in de tijd. Zo kan enerzijds worden nagegaan wat de impact op het milieu is op korte en op lange termijn en kan anderzijds worden nagegaan wat de onmiddellijke en de blijvende sociale impact inhoudt.¹⁷

1.2.3. Criminaliseringsprocessen

Groene misdrijven zijn net zoals andere misdrijven een product van de samenleving, beïnvloed door sociale omgevingen en machtsrelaties.¹⁸ In de literatuur worden een aantal

¹⁷ R. WHITE, *Crimes against nature. Environmental criminology and ecological justice*, Devon, Willan Publishing, 2008, 94; G. WRIGHT, “Conceptualising and combating transnational environmental crime”, *Trends Organised Crime*, Springer, 2011, 339.

¹⁸ J. AYLING, Harnessing Third Parties for Transnational Environmental Crime Prevention, *Transnational Environmental Law*, Cambridge University Press, 2013, 339; M. J. LYNCH & P. B. STRETSKY, “The Meaning of Green: Contrasting Criminological Perspectives”, *Theoretical criminology*, 2003, 218; R. WHITE., *Transnational environmental crime. Toward an eco-global criminology*, London, Routledge, 2011, 6.

dynamieken onderscheiden die een rol spelen bij de criminalisering van milieumisdrijven. Hierbij wordt het belang van twee grote groepen onderstreept, namelijk niet-gouvernementele organisaties (NGO's) en bedrijven enerzijds en gouvernementele organisaties of staatsorganen (politieke besluitvorming) anderzijds. Daarnaast wordt ook rekening gehouden met de invloed van media, films en muziek op de criminalisering van milieumisdrijven. De beelden en opinies die via deze kanalen worden verspreid, kunnen het politieke besluitvormingsproces namelijk sterk beïnvloeden.¹⁹

Het belang van NGO's en bedrijven bij de criminalisering van milieukwesties is dubbel. Enerzijds speelt de invloed van bedrijven (*top-down*) en anderzijds speelt de invloed van milieubewegingen (*bottom-up*). In de eerste plaats spelen bedrijven een rol in de sociale (de)constructie van groene misdrijven.²⁰ Zo worden milieubewegingen (positief of negatief) beïnvloed door lidmaatschap en donaties van machtige bedrijven enerzijds, en worden publieke opinie en politieke besluitvorming (positief of negatief) beïnvloed door bedrijven die zich bezighouden met 'groene' activiteiten en die 'groene' reclamecampagnes verspreiden via massamedia anderzijds. Sommige milieuvervuilende bedrijven doen zich groen voor door gebruik te maken van een reeks neutralisatietechnieken om bepaalde milieuonvriendelijke activiteiten te legitimeren en te rechtvaardigen.²¹ Dit bedrijfsperspectief benadrukt de juridische definitie van milieumisdrijven (*crimes*-benadering) en beïnvloedt de totstandkoming daarvan. Vanuit dit perspectief staat een milieumisdrijf voor handelingen en omissies die de wetgeving schenden en dus onderwerp zijn van criminele vervolging en sancties.²²

Naast de bedrijfsdefinities van milieumisdrijven, beïnvloeden ook milieubewegingen het criminaliseringsproces van milieukwesties. Deze bestaan uit een veelheid aan perspectieven, elk daarvan gebaseerd op verschillende definities van het milieuprobleem (bijvoorbeeld ecofeminisme en milieuracisme). Ze delen echter wel vier gemeenschappelijke oriëntaties: een groen beleid voeren (politieke actie), een multi-benadering van groene theorie, de focus

¹⁹ M. J. LYNCH & P. B. STRETSKY, "The Meaning of Green: Contrasting Criminological Perspectives", *Theoretical criminology*, 2003, 219.

²⁰ M. J. LYNCH & P. B. STRETSKY, "The Meaning of Green: Contrasting Criminological Perspectives", *Theoretical criminology*, 2003, 219.

²¹ M. J. LYNCH & P. B. STRETSKY, "The Meaning of Green: Contrasting Criminological Perspectives", *Theoretical criminology*, 2003, 220; R. WHITE, *Crimes against nature. Environmental criminology and ecological justice*, Devon, Willan Publishing, 2008, 88.

²² M. J. LYNCH & P. B. STRETSKY, "The Meaning of Green: Contrasting Criminological Perspectives", *Theoretical criminology*, 2003, 229.

op ongelijkheden en onderdrukking, en een historische oriëntatie.²³ Dit activisme perspectief benadrukt, in tegenstelling tot het bedrijfs perspectief, de *harms*-benadering. Volgens dit perspectief is een milieumisdrijf een daad die al dan niet in strijd is met bestaande regels en milieuvoorschriften, identificeerbare milieuschade als resultaat heeft en tot stand is gekomen door menselijk handelen.²⁴

In de literatuur zijn pro's en contra's voor de criminalisering van milieuproblemen te onderscheiden. Het debat gaat erover of criminalisering een effectief instrument van de aanpak van milieumisdrijven is. Een belangrijk argument tegen criminalisering is dat hoewel er reeds veel internationale regelgeving bestaat, er een beduidend aantal nadelen zijn van de criminalisering. Ten eerste zijn er regelmatig juridische problemen bij het bereiken van de fase van vervolging. Als het toch tot een vervolging komt, zijn milieuzaken vervolgens moeilijk te bewijzen in termen van schuld. Ten slotte, zelfs als de vervolging succesvol is, zijn de straffen meestal bescheiden in vergelijking met de aangerichte schade.²⁵

BESLUIT

De definiëring en criminalisering van milieuproblemen is een relatief nieuw proces dat nog volop in ontwikkeling is. Er bestaan echter reeds verschillende categorieën van (transnationale) milieucriminaliteit, waarvan *wildlife crime* en meer specifiek de illegale handel in beschermde dieren- en plantensoorten (*wildlife trade*) een voorbeeld is van primaire groene misdrijven. Op deze criminaliteitsvorm, en de secundaire groene misdrijven die ermee gepaard gaan, wordt in het volgende hoofdstuk dieper ingegaan. Hierbij komen elementen van elk van de in dit hoofdstuk besproken perspectieven aan bod. Zo vormen de benaderingen van de soortengerechtigheid en de ecologische gerechtigheid het uitgangspunt in deze scriptie. De bestrijding van de illegale handel in *wildlife* gaat namelijk uit van de idee dat de mens de natuur niet mag schaden en dat dieren niet mogen lijden. Wie dat wel doet, loopt het risico om bestraft te worden (zie hoofdstuk 3). Groene kwesties vormen een tweede uitgangspunt van deze scriptie, omdat de handel in wilde dieren- en plantensoorten voornamelijk schade met betrekking tot conservatie met zich meebrengt. Hierbij kunnen gevolgen op korte en lange termijn worden onderscheiden (zie hoofdstuk 2). Verder wordt in hoofdstukken 3 en 4 het

²³ M. J. LYNCH & P. B. STRETSKY, "The Meaning of Green: Contrasting Criminological Perspectives", *Theoretical criminology*, 2003, 222 & 225.

²⁴ M. J. LYNCH & P. B. STRETSKY, "The Meaning of Green: Contrasting Criminological Perspectives", *Theoretical criminology*, 2003, 227.

²⁵ M. J. LYNCH, The greening of criminology, online geraadpleegd via <http://cw.routledge.com/textbooks/0415281687/pdf/CY17.pdf>, 320-321.

geografische perspectief gehanteerd om na te gaan hoe de illegale *wildlife trade* op de verschillende geografische niveaus (internationaal, Europees en nationaal) is gereguleerd. Tot slot staat de *crimes*-benadering van milieucriminaliteit in deze scriptie centraal. De focus ligt met andere woorden op de handel die door de wet verboden (en dus illegaal) is.

HOOFDSTUK 2: WILDLIFE TRADE

Uit het voorgaande blijkt dat milieumisdrijven een waaier aan activiteiten omvatten, die ernstige gevolgen kunnen hebben voor de natuur. De biodiversiteit op onze planeet wordt bedreigd door verschillende van deze milieumisdrijven. De grootste bedreiging voor de biodiversiteit komt echter van *wildlife crime*, misdrijven die het voortbestaan van bepaalde dieren- en plantensoorten bedreigen. Eén soort *wildlife crime* in het bijzonder staat in deze scriptie centraal: de illegale handel (of smokkel) in beschermde dieren- en plantensoorten, ook wel illegale *wildlife trade* (of *wildlife trafficking*) genoemd.²⁶

Dit hoofdstuk vangt aan met een definiëring van de centrale concepten, met name *wildlife crime*, *wildlife trade* en *wildlife trafficking*. Daarna volgt een uiteenzetting van de kenmerken van deze vorm van milieucriminaliteit.

2.1. DEFINIËRING

In de literatuur worden verschillende termen door elkaar gebruikt die verwijzen naar misdrijven met tot gevolg de bedreiging en het uitsterven van bepaalde dieren- en plantensoorten (biodiversiteitsverlies). Zo wordt er onder meer gesproken over *wildlife crime*, (*illicit/illegal*) *wildlife trade*, *wildlife trafficking* en *wildlife smuggling*. Hieronder wordt getracht deze begrippen te definiëren.

2.1.1. Definitie “wildlife crime”

De meeste auteurs omschrijven *wildlife* als een verzamelnaam voor een breed scala van dieren en planten (en alle daarvan afgeleide producten).²⁷ Zo wordt *wildlife* beschreven als een term die alle fauna en flora omvat. Onder ‘fauna’ worden alle dieren van de wereld verstaan (bijvoorbeeld vogels, vissen en zoogdieren) en onder ‘flora’ worden alle planten van de wereld verstaan (bijvoorbeeld orchideeën, cactussen, en tropisch hout).²⁸ De meeste definities beperken zich echter tot wilde, niet-gedomesticeerde dieren en planten.²⁹ Slechts enkele definities voegen daar nog een derde element aan toen, namelijk micro-organismen, omdat er

²⁶ T. WYATT, “Uncovering the significance of and motivation for wildlife trafficking”, in N. SOUTH & A. BRISMAN, *Routledge international handbook of green criminology*, 2013, 303; X., WWF, <http://www.worldwildlife.org/threats>, [eerste consultatie 29 oktober 2014].

²⁷ Bijvoorbeeld: T. WYATT, “Uncovering the significance of and motivation for wildlife trafficking”, in N. SOUTH & A. BRISMAN, *Routledge international handbook of green criminology*, 2013, 303-304.

²⁸ X., ICCWC, <http://www.cites.org/eng/prog/iccwc.php/Wildlife-Crime>, [eerste consultatie 29 oktober 2014].

²⁹ N. SOUTH & T. WYATT, “Comparing illicit trades in wildlife and drugs: an explanatory study”, *Deviant Behavior*, 2011, 546.

slechts weinig aandacht geschonken wordt aan de conservatie van micro-organismen.³⁰ CITES spreekt niet specifiek over *wildlife*, maar over soorten (*species*). Artikel 1 van de Overeenkomst definieert soorten als volgt: “*Species means any species, subspecies, or geographically separate population thereof*”.³¹ CITES heeft met andere woorden betrekking op alle soorten en subsoorten van wilde dieren en planten. Gedomesticeerde dieren en planten laat deze definitie dus buiten beschouwing.

Binnen de criminologie bestaat geen consensus over de definitie van *crime* of criminaliteit. De klassieke definitie van criminaliteit betreft meestal een inbreuk op een (straf)wet, of nog: *nullum crimen sine lege* (geen criminaliteit zonder wet). De groene criminologie kijkt echter verder dan de grenzen van de wet en neemt de *harms*-benadering in aanmerking. Zij bestuderen met andere woorden elk gedrag dat schadelijk is of kan zijn, zowel voor individuen als voor omgevingen, dieren en planten en niet enkel gedrag dat tegen de wet is (cf. *supra*).³²

In het kader van deze scriptie kan *wildlife crime* worden omschreven als feiten in strijd met de regelgeving die bedoeld is om fauna en flora te beschermen en om het gebruik ervan te beheren (*crimes*-benadering). Voorbeelden van deze definitie van *wildlife crime* zijn: het stropen van dieren, ontwortelen van een zeldzame plant, ongeoorloofde houtkap of het vangen van dieren zonder vergunning. Deze definitie omvat ook opeenvolgende daden, zoals het verwerken van fauna en flora in producten en het transporteren, verkopen en bezitten daarvan. Verder omvat deze definitie ook nog het verbergen en het witwassen van financiële voordelen die uit deze feiten voortkomen en andere misdrijven die hiermee gepaard gaan (cf. secundaire groene misdrijven).³³

2.1.2. Definitie “trade” en “trafficking”

In de literatuur worden de concepten handel (*trade*) en smokkel (*trafficking*) afwisselend gebruikt en hoewel ze een andere betekenis hebben, is het onderscheid vaag. ‘Handel’ is een verzamelterm voor het verzamelen, het oogsten, het ontvoeren, het stropen, het bezitten, het verwerken, het vernietigen, of het vervoeren van *wildlife* ten behoeve van het aankopen, het

³⁰ M. B., USHER, *Wildlife conservation evaluation: attributes, criteria and values*, Chapman and Hall Ltd, 1986, 4.

³¹ Art. 1, CITES.

³² E. CARRABINE, P. COX, M. LEE, K. PLUMMER & N. SOUTH, *Criminology: a sociological introduction*, 2009, 388.

³³ X., ICCWC, <http://www.cites.org/eng/prog/iccwc.php/Wildlife-Crime>, [eerste consultatie 29 oktober 2014].

invoeren, het uitvoeren, het verkopen, het ruilen of het uitwisselen ervan. Dit kan zowel legaal als illegaal zijn en is steeds gebaseerd op het principe van vraag en aanbod.³⁴

‘Smokkel’ onderscheidt zich van handel omdat het steeds illegaal van aard is en dus exploitatie als oogmerk heeft.³⁵ Voor wat het overige betreft, is de smokkel gelijkaardig aan de handel. De smokkel in *wildlife* is met andere woorden de illegale grensoverschrijdende handel in fauna en flora, ontnomen uit het wild.³⁶ In dit perspectief omvat *wildlife crime* op internationaal niveau schendingen van CITES, de Overeenkomst die de invoer, uitvoer en wederuitvoer van *wildlife* reguleert (cf. *infra*).

2.2. KENMERKEN VAN WILDLIFE TRADE

In dit onderdeel zullen een aantal kenmerken van de illegale *wildlife trade* worden besproken. Ten eerste wordt nagegaan wat de ernst en omvang is van deze vorm van milieucriminaliteit. Daarna wordt een overzicht gegeven van de verschillende soorten illegale handel in *wildlife*. Aansluitend worden de modi operandi besproken die hierbij worden toegepast. Ten vierde wordt nagegaan wie de daders van dit soort misdrijven zijn en vervolgens ook wie de slachtoffers zijn. Ten slotte worden de gevolgen van de illegale *wildlife trade* toegelicht.

2.2.1. Ernst en omvang

Voortbouwend op gegevens uit de literatuur, lijkt de omvang en reikwijdte van de illegale *wildlife trade* behoorlijk groot te zijn. Er wordt geschat dat er elk jaar wereldwijd honderden miljoenen dieren, planten en producten daarvan ter waarde van miljarden dollars worden gestroopt en verhandeld.³⁷ De illegale markt van handel in wilde dieren en planten is hiermee een van de meest winstgevende zwarte markten in de wereld (naast drugs- en wapenhandel) en kan dus gezien worden als een *high profit business*.³⁸ De werkelijke omvang van de

³⁴ N. SOUTH & T. WYATT, “Comparing illicit trades in wildlife and drugs: an explanatory study”, *Deviant Behavior*, 2011, 546; R. SOLLUND, “The victimization of woman, children and non-human species through trafficking and trade. Crimes understood through an ecofeminist perspective”, in N. SOUTH & A. BRISMAN, *Routledge international handbook of green criminology*, 2013, 320.

³⁵ R. SOLLUND, “The victimization of woman, children and non-human species through trafficking and trade. Crimes understood through an ecofeminist perspective”, in N. SOUTH & A. BRISMAN, *Routledge international handbook of green criminology*, 2013, 320.

³⁶ N. SOUTH & T. WYATT, “Comparing illicit trades in wildlife and drugs: an explanatory study”, *Deviant Behavior*, 2011, 546; T. WYATT, “Uncovering the significance of and motivation for wildlife trafficking”, in N. SOUTH & A. BRISMAN, *Routledge international handbook of green criminology*, 2013, 303; X., The new dimension of wildlife trafficking, http://ec.europa.eu/environment/cites/trafficking_en.htm, [eerste consultatie 23 oktober 2014].

³⁷ ROSEN, G. E. & SMITH, K. F., “Summarizing the evidence on the international trade in illegal wildlife”, *International Association for Ecology and Health*, 2010, 24.

³⁸ X., European organized crime groups active in trafficking endangered species, <https://www.europol.europa.eu/content/press/european-organised-crime-groups-active-trafficking-endangered-species-425>, [eerste consultatie 21 oktober 2014].

illegale *wildlife trade* is, net zoals voor andere criminaliteitsvormen, echter moeilijk te achterhalen. Het *dark number* is in dit geval mogelijks nog groter omwille van de afgelegen gebieden waar deze misdrijven zich voordoen, de (schijnbaar) slachtofferloze aard ervan en omdat ze niet eenvoudig (en slechts recent) gedetecteerd (kunnen) worden. Bovendien zijn de geschatte kosten enkel de kosten van het eindproduct (het eigenlijke product dat verhandeld wordt) en niet de kosten van de schade aan het milieu of andere niet-financiële kosten.³⁹

De illegale *wildlife trade* heeft ook een internationale omvang, die gekenmerkt wordt door een groeiende vraag voor *wildlife* producten. Een groot deel van deze handel is namelijk gerelateerd aan de vraag van buiten het land van aanbod.⁴⁰ Zo zijn Zuidelijke landen (bijvoorbeeld Afrika) de voornaamste aanbodlanden, terwijl voornamelijk Westerse landen en steeds meer Aziatische landen de afzetmarkten (vraaglanden) voor *wildlife* producten zijn.⁴¹

Omdat met de illegale handel in wilde dieren en planten veel geld te verdienen valt en omdat het grensoverschrijdend van aard is, is het bovendien een ideale voedingsbodem voor de georganiseerde misdaad. Er zijn veel indicaties waaruit de betrokkenheid van (internationaal) georganiseerde criminele netwerken blijkt in het stropen, verwerken en smokkelen van *wildlife* door middel van gesofisticeerde technieken. Ook andere vormen van zware criminaliteit, zoals fraude, namaak, witwassen, geweld en corruptie worden vaak in verband gebracht met deze illegale handel.⁴²

2.2.2. Soorten *wildlife trade*

In de literatuur worden verschillende soorten illegale *wildlife trade* onderscheiden. Zo zijn er opdelingen op basis van kenmerken van de dieren en planten⁴³, opdelingen op basis van kenmerken van vraag en aanbod (omdat *wildlife* producten voornamelijk worden gezien als

³⁹ T. WYATT, "Uncovering the significance of and motivation for wildlife trafficking", in N. SOUTH & A. BRISMAN, *Routledge international handbook of green criminology*, 2013, 304; X., ICCWC, <http://www.cites.org/eng/prog/iccwc/crime.php>, [eerste consultatie 3 november 2014]; X., WWF, http://www.wnf.nl/nl/wat_wnf_doet/thema_s/dieren_en_planten/handel/, [eerste consultatie 3 november 2014].

⁴⁰ M. WELLSMITH, "The applicability of crime prevention to problems of environmental harm: a consideration of illicit trade in endangered species" in R. WHITE, *Global Environmental Harm: Criminological Perspectives*, London, Willan Publishing, 2010, 134; R. T., NAYLOR, "The underworld of ivory", *Crime, Law & Social Change*, Springer, 2004, 262.

⁴¹ T. WYATT, "Uncovering the significance of and motivation for wildlife trafficking", in N. SOUTH & A. BRISMAN, *Routledge international handbook of green criminology*, 2013, 314.

⁴² D. COOK, M. ROBERTS & J. LOWTHER, *The International Wildlife Trade and Organised Crime. A review of the evidence and the role of the UK*, University of Wolverhampton, 2002, 21; G. WRIGHT, "Conceptualising and combating transnational environmental crime", *Trends Organised Crime*, Springer, 2011, 334; X., ICCWC, <http://www.cites.org/eng/prog/iccwc/crime.php>, [eerste consultatie 3 november 2014].

⁴³ D. COOK et al., *The International Wildlife Trade and Organised Crime. A review of the evidence and the role of the UK*, University of Wolverhampton, 2002, 8.

consumptiegoederen)⁴⁴ en opdelingen op basis van kenmerken van de verschillende stappen in het handelsproces. Voor deze laatste opdelingen wordt bijvoorbeeld een onderscheid gemaakt tussen de fase van het vangen/stropen en de fase van het smokkelen (en alle daarmee gepaard gaande misdrijven)⁴⁵ en een onderscheid op basis van de verschillende niveaus van organisatie van de activiteiten omwille van de link met georganiseerde criminaliteit⁴⁶. Omdat de opdeling op basis van vraag- en aanbodkenmerken belangrijk is voor de ontwikkeling van preventiestrategieën, wordt deze hierna verder toegelicht.

Op basis van vraag en aanbod worden vier verschillende categorieën van *wildlife trade* onderscheiden: verwerkte producten, *collectors items*, traditionele medicijnen en voeding.⁴⁷ De eerste categorie omvat *wildlife* producten: dit zijn dieren of planten die uit het wild zijn ontnomen en vervolgens verwerkt worden in een vorm waarin ze verkocht zullen worden. Voorbeelden van dergelijke verwerkte producten zijn onder andere huiden, bont, leder, ivoor en houtproducten (onder meer gebruikt als kledij, juwelen en meubelen). Een belangrijk kenmerk van deze categorie is dat er een (parallele) legale markt bestaat waarop deze producten kunnen worden verkocht (witgewassen). De smokkel van dergelijke producten gaat meestal gepaard met corruptie zodat de illegale items kunnen worden overgedragen naar de legale markt. De vraag naar deze producten bestaat erin dat consumenten de mogelijkheid hebben om een veelvoud aan deze producten te kopen en steeds op zoek zijn naar nieuwe, meer ‘hippe’ producten.⁴⁸

De tweede categorie betreft items waarvan het aanbod beperkt en zeldzaam is. In sommige gevallen is de handel in dergelijke producten legaal, doch gereguleerd door een vergunningensysteem. Deze gelimiteerde hoeveelheid aan legale handel verschaft een middel waarmee de witwasser illegaal verzamelde wilde soorten als gekweekte soorten kan verkopen. De verzamelaars van deze producten zijn ervan overtuigd dat wilde soorten superieur zijn aan de in gevangenschap gekweekte soorten. Het belangrijkste kenmerk van deze items is dat deze specifiek gezocht worden door bepaalde mensen. Deze vraagdimensie creëert een sterk

⁴⁴ J. L. SCHNEIDER, “Reducing the illicit trade in endangered wildlife. The market reduction approach”, *Journal of Contemporary Criminal Justice*, 2008, 274; T. WYATT, “Uncovering the significance of and motivation for wildlife trafficking”, in N. SOUTH & A. BRISMAN, *Routledge international handbook of green criminology*, 2013, 303.

⁴⁵ SOUTH, N. & WYATT, T., “Comparing illicit trades in wildlife and drugs: an explanatory study”, *Deviant Behavior*, 2011, 546-549.

⁴⁶ D. COOK et al., *The International Wildlife Trade and Organised Crime. A review of the evidence and the role of the UK*, University of Wolverhampton, 2002, 10.

⁴⁷ T. WYATT, “Uncovering the significance of and motivation for wildlife trafficking”, in N. SOUTH & A. BRISMAN, *Routledge international handbook of green criminology*, 2013, 303.

⁴⁸ T. WYATT, “Uncovering the significance of and motivation for wildlife trafficking”, in N. SOUTH & A. BRISMAN, *Routledge international handbook of green criminology*, 2013, 308.

georganiseerde handel die transnationaal van aard is en waar de daders vaak lid zijn van georganiseerde criminele netwerken, die hoge winsten maken op deze zwarte markt.⁴⁹

De derde categorie betreft traditionele medicijnen. De vraag naar traditionele medicijnen komt vooral vanuit Aziatische landen. Net zoals bij de tweede categorie gelooft men dat wilde soorten beter materiaal leveren dan in gevangenschap gekweekte soorten. Omdat er voor deze producten geen legale markt bestaat, moeten ze van bron naar bestemming gesmokkeld worden. Winsten voor de smokkelaars zijn groot omwille van de hoge vraag en de zeldzaamheid van het product. Hoge winsten trekken op hun beurt georganiseerde criminele netwerken aan, die de nodige middelen hebben om hun operaties te beschermen. Dit stemt erg overeen met de tweede categorie, maar een belangrijk verschil is dat de vraag naar medicijnen hoger is dan die naar *collectors items*, waardoor de operaties op grotere schaal plaatsvinden.⁵⁰

De vierde categorie betreft producten die bedoelt zijn als voedsel. Dit is een erg diverse categorie, met onder andere exotische voeding (kaviaar, walvis, berenpoot), en meer beschikbare voeding (vlees en vis). Verschillende van deze producten zijn diepgeworteld in culturele tradities. Afhankelijk van de waarde van het voedsel kan georganiseerde criminaliteit betrokken zijn bij de handel ervan, maar er zijn ook individuele personen betrokken die vlakbij de voedselbronnen leven en zichzelf of de plaatselijke markt bevoorraden. Bij deze illegale handel in voeding spelen markten en restaurants een rol in de vergemakkelijking van de smokkel. Net zoals bij voorgaande categorieën wordt door de vraagzijde voorkeur gegeven aan wilde soorten en niet aan in gevangenschap gekweekte soorten.⁵¹

Deze typologie laat echter levende dieren en planten (in hun geheel) buiten beschouwing en heeft het enkel over producten ervan. Er kan daarom nog een vijfde categorie toegevoegd worden aan de typologie, namelijk die van levende dieren en planten. Hier kan het onder meer

⁴⁹ R. T., NAYLOR, "The underworld of ivory", *Crime, Law & Social Change*, Springer, 2004, 262; T. WYATT, "Uncovering the significance of and motivation for wildlife trafficking", in N. SOUTH & A. BRISMAN, *Routledge international handbook of green criminology*, 2013, p. 309.

⁵⁰ R. T., NAYLOR, "The underworld of ivory", *Crime, Law & Social Change*, Springer, 2004, 262; T. WYATT, "Uncovering the significance of and motivation for wildlife trafficking", in N. SOUTH & A. BRISMAN, *Routledge international handbook of green criminology*, 2013, 310.

⁵¹ R. T., NAYLOR, "The underworld of ivory", *Crime, Law & Social Change*, Springer, 2004, 262; T. WYATT, "Uncovering the significance of and motivation for wildlife trafficking", in N. SOUTH & A. BRISMAN, *Routledge international handbook of green criminology*, 2013, 311.

gaan om dieren en planten die worden verhandeld voor experimenteel gebruik, voor recreatie (bijvoorbeeld circus) of gewoon als huisdieren.⁵²

2.2.3. Modus operandi

De modi operandi kunnen worden onderverdeeld in verschillende categorieën, afhankelijk van de fase van de illegale handel waarover het gaat. In de eerste fase (vangen/stropen) kan een onderscheid gemaakt worden tussen incidentele of toevallige illegale vangst van dieren en planten in het wild, het verwijderen van dieren uit hun natuurlijke omgeving omwille van redenen van werkloosheid of extreme armoede en het intentioneel of opzettelijk stropen van beschermde dieren en planten. Deze laatste categorie behelst niet alleen het grootste aantal uitbuiters, maar is ook de meest complexe en gevarieerde categorie qua modi operandi.⁵³ In deze eerste fase maken de stropers veelal gebruik van listen om aan cruciale informatie over de vindplaats van de soorten te geraken. Zo onderhouden zij contacten met lokale musea of doen ze zich voor als onderzoekers, journalisten of deelnemers van een safari om toegang te krijgen tot bepaalde registers, waaruit zij de nodige informatie kunnen verzamelen om bepaalde soorten te lokaliseren en vervolgens te vangen.⁵⁴

Na de illegale vangst van wilde soorten, is een andere belangrijke fase van de illegale handel het vervoeren van de illegaal verkregen producten naar een intermediaire bestemming of eindbestemming. Voor deze smokkel worden verschillende technieken gebruikt. Een eerste techniek betreft het eenvoudig verbergen van de producten (bijvoorbeeld in valse compartimenten, kledij, bagage en postpakketen). Veel dieren die levend worden vervoerd sterven op deze manier. Een tweede techniek die toegepast wordt door smokkelaars is fraude, wat onder meer de volgende misdrijven inhoudt: misdeclaratie of onjuiste aangifte bij de douane (bijvoorbeeld aangeven als een legale *look-alike* of aangeven als in gevangenschap/kunstmatig gekweekt) en vergunningen- of certificatenfraude (bijvoorbeeld vervalste, gestolen of opnieuw gebruikte vergunningen). Een derde techniek betreft witwassen. Witwaspraktijken doen zich voornamelijk voor in (of na) de fase van de verkoop. Het betreft de verwijdering van illegale opbrengsten via ogenschijnlijk legale middelen of het

⁵² R. SOLLUND, "The victimization of woman, children and non-human species through trafficking and trade. Crimes understood through an ecofeminist perspective", in N. SOUTH & A. BRISMAN, *Routledge international handbook of green criminology*, 2013, 318.

⁵³ J. HERBIG, "The illegal reptile trade as a form of conservation crime: a South African criminological investigation", in R. WHITE, *Global environmental harm: criminological perspectives*, 2010, 115-118.

⁵⁴ J. HERBIG, "The illegal reptile trade as a form of conservation crime: a South African criminological investigation", in R. WHITE, *Global environmental harm: criminological perspectives*, 2010, 119-120; R. T., NAYLOR, "The underworld of ivory", *Crime, Law & Social Change*, Springer, 2004, 262.

witwassen van illegale goederen via de parallelle legale markt. Witwassers maken hiervoor gebruik van de zwakke handhavingcapaciteit.⁵⁵ In deze fase van transport is het verder interessant dat voor de smokkel in *wildlife* dezelfde routes worden gebruikt als voor bijvoorbeeld drugssmokkel. Dieren en planten worden hierbij vervoerd via luchthavens, zeehavens en de openbare weg.⁵⁶

2.2.4. Daders van *wildlife trade*

De vraag wie verantwoordelijk is, is bij milieumisdrijven altijd moeilijk. Het aanduiden van een dader is echter essentieel voor de vervolging van misdrijven. Als het gaat om illegale *wildlife trade*, is het altijd de mens die verantwoordelijk is. Het gaat hierbij om individuen (jagers, stropers, handelaars, smokkelaars, kopers) en om groepen (georganiseerde criminele netwerken, bedrijven, de staat) die verantwoordelijk zijn.⁵⁷

Om te achterhalen wie de plegers zijn van dit misdrijf, is het belangrijk om de link te kennen tussen de verschillende actoren in verschillende fasen van het crimineel proces. Er zijn namelijk verschillende belanghebbenden te identificeren bij de illegale handel in beschermde soorten. Zo zijn er een aantal actoren te onderscheiden die gelinkt zijn aan de verschillende fasen van de handel: geldschieters of vragers voor illegale strooppraktijken, corrupte rangers, douanebeambten of politieagenten die dergelijke praktijken door de vingers zien of vergemakkelijken, internationale transportbedrijven die medeplichtig zijn aan de smokkel, internationale en lokale handelaren die betrokken zijn bij het vervalsen van vergunningen, het witwassen en verkopen van producten, enzovoort.⁵⁸

De belangrijkste motivatie voor zowel individuen als criminele groepen is geldgewin. Sommige individuen worden gedreven door armoede en doen het om te overleven. Dit zijn vaak inwoners van dorpen gelegen nabij de natuurlijke vindplaats van de desbetreffende

⁵⁵ D. COOK et al., *The International Wildlife Trade and Organised Crime. A review of the evidence and the role of the UK*, University of Wolverhampton, 2002, 19-20; J. HERBIG, "The illegal reptile trade as a form of conservation crime: a South African criminological investigation", in R. WHITE, *Global environmental harm: criminological perspectives*, 2010, 119-123; R. T., NAYLOR, "The underworld of ivory", *Crime, Law & Social Change*, Springer, 2004, 262.

⁵⁶ X., European organized crime groups active in trafficking endangered species, <https://www.europol.europa.eu/content/press/european-organised-crime-groups-active-trafficking-endangered-species-425>, [eerste consultatie 21 oktober 2014].

⁵⁷ Bijvoorbeeld: R. WHITE, *Transnational environmental crime. Toward an eco-global criminology*, London, Routledge, 2011, 89; G. WRIGHT, "Conceptualising and combating transnational environmental crime", *Trends Organised Crime*, Springer, 2011, 336&338.

⁵⁸ A. NURSE, "Policing wildlife: perspectives on criminality in wildlife crime", *Papers from the British Criminology Conference*, 2011, 43; R. WHITE, *Transnational environmental crime. Toward an eco-global criminology*, London, Routledge, 2011, 95-96.

soorten, maar ook officiële en amateur-jagers.⁵⁹ Sommige groepen doen het om hun andere illegale praktijken te financieren (bijvoorbeeld terrorisme). Kortom, het *high profit* karakter, alsook het *low risk* karakter (voornamelijk door de kleine pakkans en de lage strafmaten) maken het zo aantrekkelijk voor criminelen.⁶⁰

2.2.5. Slachtoffers van *wildlife trade*

In de literatuur over milieuvictimologie is er een tendens waarbij er gefocust wordt op mensen als slachtoffers, eerder dan op dieren en planten of op bepaalde natuurlijke omgevingen.⁶¹ Echter, in het geval van *wildlife trade* zijn de voornaamste slachtoffers de dieren, planten en de natuur in het algemeen, eerder dan de mens. Slechts recent worden dieren beschouwd als dragers van rechten en wordt dierenmishandeling (in sommige landen) strafbaar gesteld.⁶² Het dierengericht perspectief (dierenrechten en soortenrechtvaardigheid) in de groene criminologie biedt hiervoor een theoretisch kader (cf. *supra*).⁶³ Echter, het leed en de mishandeling van dieren wordt nog vaak in een ander perspectief geplaatst dan dat van de victimologie, waardoor milieucriminaliteit vaak als slachtofferloos wordt beschouwd.⁶⁴

Slachtoffers van *wildlife trade* kunnen worden beschouwd als een categorie binnen de bredere categorie van milieuslachtoffers. Het concept milieuslachtoffer impliceert dat iemand of iets wordt geschaad door bewuste of onachtzame daden van anderen.⁶⁵ In de literatuur wordt een onderscheid gemaakt tussen milieuproblemen die iedereen raken (bijvoorbeeld opwarming van de aarde) en milieuproblemen die specifieke (zowel menselijke als niet-menselijke) individuen raken.⁶⁶

Slachtofferschap van milieumisdrijven uit zich in verschillende vormen, zoals ziekte, permanente schade/letsel, dood en stress.⁶⁷ Hieruit kan worden afgeleid dat slachtofferschap van *wildlife trade* zich uit in al dan niet permanente schade aan de natuur (verlies van

⁵⁹ V. NIJMAN, "An overview of international wildlife trade from Southeast Asia", *Biodiversity Conservation*, 2010, 1101; N. SOUTH & T. WYATT, Comparing illicit trades in wildlife and drugs: an explanatory study, *Deviant Behavior*, 2011, 546-547.

⁶⁰ G. WRIGHT, "Conceptualising and combating transnational environmental crime", *Trends Organised Crime*, Springer, 2011, 334; X., The new dimension of wildlife trafficking, http://ec.europa.eu/environment/cites/trafficking_en.htm, [eerste consultatie 23 oktober 2014].

⁶¹ R. WHITE, *Transnational environmental crime. Toward an eco-global criminology*, London, Routledge, 2011, 106.

⁶² R. WHITE, *Transnational environmental crime. Toward an eco-global criminology*, London, Routledge, 2011, 107.

⁶³ R. WHITE, *Transnational environmental crime. Toward an eco-global criminology*, London, Routledge, 2011, 107.

⁶⁴ G. WRIGHT, "Conceptualising and combating transnational environmental crime", *Trends Organised Crime*, Springer, 2011, 338; R. WHITE, *Transnational environmental crime. Toward an eco-global criminology*, London, Routledge, 2011, 108.

⁶⁵ R. WHITE, *Transnational environmental crime. Toward an eco-global criminology*, London, Routledge, 2011, 105.

⁶⁶ R. WHITE, *Transnational environmental crime. Toward an eco-global criminology*, London, Routledge, 2011, 110.

⁶⁷ R. WHITE, *Transnational environmental crime. Toward an eco-global criminology*, London, Routledge, 2011, 110.

biodiversiteit en habitatvernietiging), aan dieren en planten (ziekten, letsels en stress, vaak met de dood tot gevolg) en aan de mens (ziekte, eventueel met de dood tot gevolg). Een aantal van deze uitingen van slachtofferschap worden in het onderdeel ‘gevolgen van *wildlife trade*’ besproken (cf. *supra*).

Hoewel alles en iedereen op de planeet bedreigd wordt door de achteruitgang van het milieu, zijn er grote sociale verschillen in de kans op letsel, schade en lijden. De meerderheid van de slachtoffers van milieuachteruitgang zijn de kwetsbaren in de samenleving, zoals kinderen, ouderen, zieken en minderbedeelden, maar ook planten en dieren die met uitsterven worden bedreigd en toch door de mens worden geëxploiteerd.⁶⁸

2.2.6. Gevolgen van *wildlife trade*

Illegale *wildlife trade* is ernstig, niet alleen omwille van de grote omvang, maar ook omwille van de potentieel ernstige gevolgen die het met zich meebrengt. In de literatuur wordt een typologie voorgesteld voor de opdeling van de gevolgen van dit misdrijf. Drie grote categorieën kunnen worden onderscheiden: gevaren voor het milieu, gevaren voor dieren en gevaren voor staten.⁶⁹

Een eerste categorie betreft gevaren voor het milieu. Deze categorie kan vervolgens worden opgedeeld in twee soorten gevolgen, namelijk verlies van biodiversiteit en overdracht van zoönotische en andere ziekten.⁷⁰ De eerste subcategorie, verlies van biodiversiteit, wordt veroorzaakt door de jacht en stroperij en door habitatvernietiging. Dieren en planten worden op die manier met uitsterven bedreigd. Dergelijke extinctions verstoren op hun beurt het ecosysteem en de planeet in zijn geheel.⁷¹ De tweede subcategorie, verspreiding van ziekten, wordt veroorzaakt door de introductie van uitheemse soorten door middel van de handel in dieren en planten. De stijgende internationalisering van deze handel doet de voortbeweging en overdracht van de ziekten waarvan elk dier drager is (bijvoorbeeld bacteriën, parasieten en virussen), stijgen. Dergelijke transmissie van ziekten bedreigt veestapels, stedelijke samenlevingen, inheemse populaties en de gezondheid van ecosystemen in het algemeen.

⁶⁸ R. WHITE, *Transnational environmental crime. Toward an eco-global criminology*, London, Routledge, 2011, 122.

⁶⁹ T. WYATT, “Uncovering the significance of and motivation for wildlife trafficking”, in N. SOUTH & A. BRISMAN, *Routledge international handbook of green criminology*, 2013, 304.

⁷⁰ T. WYATT, “Uncovering the significance of and motivation for wildlife trafficking”, in N. SOUTH & A. BRISMAN, *Routledge international handbook of green criminology*, 2013, 305.

⁷¹ T. WYATT, “Uncovering the significance of and motivation for wildlife trafficking”, in N. SOUTH & A. BRISMAN, *Routledge international handbook of green criminology*, 2013, 305; J. HERBIG, “The illegal reptile trade as a form of conservation crime: a South African criminological investigation”, in R. WHITE, *Global environmental harm: criminological perspectives*, 2010, 125.

Overdracht van ziekten is niet beperkt tot overdracht tussen dieren. De handel in *wildlife* vergemakkelijkt ook de overdracht van ziekten van dieren op mensen en kan de uitbraak van menselijke ziekten (waarvan sommigen levensbedreigend zijn) tot gevolg hebben. Voorbeelden hiervan zijn SARS (via katten), Ebola (via apen) en de vogelgriep. Illegale handel omzeilt namelijk cruciale dierenartseninspecties die de gezondheid van dieren en de veiligheid van voedselsectoren verzekeren.⁷² Naast de verspreiding van ziekten heeft de introductie van uitheemse soorten het verdringen van inheemse soorten tot gevolg, doordat inheemse soorten niet meer kunnen concurreren om voedsel en ruimte. Bovendien kunnen uitheemse soorten zich voortplanten met inheemse soorten, wat leidt tot hybridisatie en het uiteindelijk verdwijnen van de originele soorten, met opnieuw verlies van biodiversiteit tot gevolg.⁷³

De tweede categorie betreft gevaren voor het dierenwelzijn. De schade die illegale handel in *wildlife* met zich meebrengt voor het welzijn van dieren kent verschillende facetten. In de eerste plaats kunnen de methoden die gebruikt worden om wilde dieren te vangen de dieren ernstig verwonden (bijvoorbeeld valstrikken). Het vervoeren van dieren van bron tot bestemming kan ook schadelijk zijn. Ze worden namelijk, vaak met velen tegelijk, dagenlang in kleine kooien geplaatst zonder eten of water, met uithongering en uitdroging tot gevolg. Soms worden ze ook gedrogeerd of worden hun oogleden dichtgenaaid om de dieren kalm te houden tijdens de stressvolle reis. De overlevingskansen van de dieren zijn bijgevolg laag. Ten slotte is de manier waarop dieren gedood worden voor hun producten vaak inhumain.⁷⁴

De derde en laatste categorie van gevolgen van *wildlife trade* betreft gevaren voor de nationale veiligheid van staten vanwege haar geassocieerde criminele activiteiten zoals corruptie, georganiseerde criminaliteit en terrorisme. Corruptie vindt plaats tijdens verschillende fasen en op verschillende niveaus. Op beleidsniveau kan smokkel in *wildlife* vergemakkelijkt worden door vervalste documenten (bijvoorbeeld vergunningen en

⁷² K. F. SMITH, M. BEHRENS, L. M. SCHLOEGEL, N. MARANO, S. BURGIEL & P. DASZAK, "Reducing the risks of the wildlife trade", *Science*, 2009, 594; T. WYATT, "Uncovering the significance of and motivation for wildlife trafficking", in N. SOUTH & A. BRISMAN, *Routledge international handbook of green criminology*, 2013, 305; J. HERBIG, "The illegal reptile trade as a form of conservation crime: a South African criminological investigation", in R. WHITE, *Global environmental harm: criminological perspectives*, 2010, 126-127; W. B. KARESH, R. A. COOK, E. L. BENNET & J. NEWCOMB, "Wildlife trade and global disease emergence", *Persepctive*, 2005, 1000.

⁷³ J. HERBIG, "The illegal reptile trade as a form of conservation crime: a South African criminological investigation", in R. WHITE, *Global environmental harm: criminological perspectives*, 2010, 127-128.

⁷⁴ S. E. BAKER, R. CHAIN, F. VAN KESTEREN, Z. A. ZOMMERS, N. D'CRUZE & D. W. MACDONALD, "Rough trade: animal welfare in the global wildlife trade", *BioScience*, 2013, 928; T. WYATT, "Uncovering the significance of and motivation for wildlife trafficking", in N. SOUTH & A. BRISMAN, *Routledge international handbook of green criminology*, 2013, 306; J. HERBIG, "The illegal reptile trade as a form of conservation crime: a South African criminological investigation", in R. WHITE, *Global environmental harm: criminological perspectives*, 2010, 126.

certificaten) en door ambtenaren die de implementatie of handhaving van regulering van deze zwarte markt vermijden. Aan de landsgrenzen vindt omkoping van politieagenten, douaneambtenaren of transportwerknemers plaats zodat de weg wordt vrijgemaakt voor het illegale product. Naast corruptie gaat ook georganiseerde criminaliteit samen met *wildlife trade*, voornamelijk omdat het gekenmerkt wordt door een klein risico op detectie, lichte bestraffing en hoge opbrengsten. Bovendien is het gehele proces (van stropen tot smokkelen) erg complex, wat een zekere mate van organisatie vereist. Dit kan geboden worden door de criminele groepen. Bovendien draagt de globalisering bij tot het bevorderen van *wildlife trade* omdat het vele kansen biedt aan de smokkelaars. Sommige studies suggereren dat ook terrorisme gepaard zou gaan met *wildlife trade* omdat het een methode is die terroristen kunnen gebruiken voor het financieren van hun politieke en ideologische activiteiten. Deze link met terrorisme kan echter (nog) niet worden bewezen.⁷⁵ Ten slotte zou de deelname aan de illegale *wildlife trade* fungeren als een katalysator voor deelname aan andere vormen van criminaliteit.⁷⁶

BESLUIT

Hoewel de illegale handel in fauna en flora wereldwijd nog niet als prioriteit wordt aanzien, is het toch een van de meest lucratieve criminaliteitsvormen op internationaal niveau. Bovendien heeft het verregaande gevolgen voor mens, dier, milieu, economie en veiligheid. Om deze redenen moet het beschouwd worden als een globaal probleem, dat op internationaal niveau moet worden aangepakt. In de volgende twee hoofdstukken wordt ingegaan op deze bestrijding van illegale *wildlife trade*.

⁷⁵ T. WYATT, "Uncovering the significance of and motivation for wildlife trafficking", in N. SOUTH & A. BRISMAN, *Routledge international handbook of green criminology*, 2013, 307-308; A., LAVORGNA, "Wildlife trafficking in the internet age", *Crime science*, 2014, 1; M. HALSEY, "Against 'green' criminology", *British Journal of Criminology*, 2004, 833-853; N. SOUTH & T. WYATT, "Comparing illicit trades in wildlife and drugs: an explanatory study", *Deviant Behavior*, 2011, 550.

⁷⁶ J. HERBIG, "The illegal reptile trade as a form of conservation crime: a South African criminological investigation", in R. WHITE, *Global environmental harm: criminological perspectives*, 2010, 128.

HOOFDSTUK 3: JURIDISCHE INSTRUMENTEN MET BETREKKING TOT WILDLIFE TRADE

Uit het voorgaande hoofdstuk blijkt dat de illegale handel in wilde dieren- en plantensoorten een ernstig en omvangrijk misdrijf is. Voor de preventie en bestrijding van dit misdrijf zijn daarom wereldwijd reeds verschillende initiatieven genomen. Deze wetgevende en beleidsgerichte initiatieven trachten enerzijds de illegale handel aan banden te leggen en anderzijds de legale handel op een duurzame manier te organiseren.

Dit hoofdstuk biedt een overzicht van de bestaande juridische instrumenten inzake *wildlife trade*. Hierbij wordt een onderscheid gemaakt tussen drie (elkaar beïnvloedende) niveaus, met name regelgeving op internationaal, Europees en nationaal niveau. Voor dit laatste niveau wordt, in het kader van dit onderzoek, gekozen voor de Belgische staat. Centraal staat de internationale Overeenkomst over de handel in beschermde dieren en planten (CITES) en de implementatie ervan in Europa en België.

3.1. INTERNATIONALE REGELGEVING

Op internationaal niveau hebben zich een aantal belangrijke juridische ontwikkelingen voorgedaan op het domein van de bescherming van de biodiversiteit van planten en dieren. Zo zijn er zeven internationale Overeenkomsten die zich focussen op biodiversiteitskwesaties: de *Convention on Biological Diversity* (CDB); de *Convention on Conservation of Migratory Species* (CMS), Het *International Treaty on Plant Genetic Resources for Food and Agriculture* (ITPGRFA), de *Ramsar Convention on Wetlands* (RCW), de *World Heritage Convention* (WHC), de *International Plant Protection Convention* (IPPC) en de *Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora* (CITES).⁷⁷ Deze laatste is zowat het belangrijkste regelgevend instrument inzake *wildlife trade* op internationaal niveau.

3.1.1. CITES

The Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora, of kortweg CITES, is een intergouvernementele Overeenkomst van 3 maart 1973 (inwerkingtreding op 1 juli 1975).⁷⁸ Het is erop gericht om de internationale (legale en

⁷⁷ X., Biodiversity-related Conventions, <http://www.cbd.int/brc>, [eerste consultatie 23 november 2014].

⁷⁸ The Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora (CITES), 3 maart 1973, Washington D.C.

illegale) handel in wilde dieren en planten te reguleren en controleren, opdat de bescherming van bedreigde soorten gewaarborgd kan worden. Met zijn 180 leden wordt CITES gezien als het meest belangrijke en meest succesvolle internationale instrument voor de bescherming van biodiversiteit.⁷⁹ Thans kent het verschillende graden van bescherming toe aan meer dan 35.000 soorten dieren en planten en producten daarvan.⁸⁰

3.1.2. CITES werking

CITES onderwerpt de internationale handel in beschermde dieren- en plantensoorten aan bepaalde controles. Elke invoer, uitvoer en wederuitvoer van soorten gedekt door de Overeenkomst moet worden gemachtigd door een vergunning. Elke lidstaat moet een Administratieve Instantie (AI) benoemen die instaat voor het beheer van dergelijk vergunningensysteem en een Wetenschappelijke Instantie (WI) om de AI te adviseren over de effecten van de handel op het voortbestaan van de soorten.⁸¹

De soorten die gedekt worden door CITES, zo'n 5.600 dieren en zo'n 30.000 planten, zijn opgelijst in drie bijlagen, volgens de graad van bescherming die ze nodig hebben. Zo bevat bijlage I soorten die met uitsterven bedreigd zijn. De handel van dit soort dieren en planten is daarom enkel toegestaan in uitzonderlijke gevallen. Bijlage II bevat soorten die niet per se met uitsterven bedreigd zijn, maar waarvan de handel gecontroleerd moet verlopen opdat vermeden kan worden dat ze ook met uitsterven bedreigd worden. Bijlage III, ten slotte, omvat soorten die beschermd zijn in minstens één land, en waarbij dat land de andere CITES-lidstaten om bijstand vraagt in het controleren en beheersen van de handel. Voor elke bijlage afzonderlijk bestaan verschillende criteria om een vergunning voor invoer, uitvoer of wederuitvoer te verkrijgen.⁸²

De Overeenkomst laat echter toe om bepaalde uitzonderingen te maken op deze algemene principes. Zo zijn de reguliere procedures niet van toepassing op de handel in soorten binnen één land (doorvoer), op producten van voor de inwerkingtreding van CITES, op persoonlijke bezittingen, op in gevangenschap gekweekte dieren en kunstmatig gekweekte planten, op de uitwisseling van specimen tussen erkende wetenschappelijke instanties en op rondtrekkende

⁷⁹ CONFERENCE OF THE PARTIES, *CITES Strategic Vision: 2008-2020*, Resolution Conf. 16.3, 2.

⁸⁰ X., What is CITES?, <http://www.cites.org/eng/disc/what.php>, [eerste consulatie 19 november 2014].

⁸¹ X., How CITES works, <http://www.cites.org/eng/disc/how.php>, [eerste consulatie 19 november 2014].

⁸² X., How CITES works, <http://www.cites.org/eng/disc/how.php>, [eerste consulatie 19 november 2014].

tentoonstellingen (bijvoorbeeld circus). In deze gevallen zijn er speciale regels, maar een vergunning of een certificaat is in het algemeen nog steeds vereist.⁸³

3.1.3. CITES organisatiestructuur

Voor de internationale coördinatie van de verdere uitwerking en de toepassing van CITES zijn een aantal organen opgericht. Deze zijn respectievelijk het CITES-secretariaat, de Conferentie van de Partijen en de drie Permanente CITES Comités.

Het CITES-secretariaat heeft een centrale en coördinerende rol. Het fungeert onder andere als organisator van bijeenkomsten van de verschillende CITES-organen, als verdeler van informatie en aanbevelingen aan de lidstaten met betrekking tot de (implementatie van de) Overeenkomst, en als ontvanger en bewaarder van rapporten, vergunningen en andere relevante informatie van de lidstaten. Deze (en andere) functies zijn neergeschreven in artikel twaalf van de Overeenkomst.⁸⁴ Het CITES-secretariaat wordt beheerd door de UNEP en bevindt zich in Genève, Zwitserland.⁸⁵

De Conferentie van de Partijen, of de CoP, is het hoogste besluitvormingsorgaan van de Overeenkomst en is samengesteld uit (vertegenwoordigers van) al haar lidstaten. De conferenties vinden eens om de drie jaar plaats in één van de lidstaten en nemen ongeveer twee weken in beslag. Op dergelijke bijeenkomsten van de CITES-lidstaten wordt de implementatie van de Overeenkomst en de geboekte vooruitgang van het behoud van soorten beoordeeld, worden maatregelen voorgesteld om de effectiviteit van de Overeenkomst te verbeteren en worden voorstellen tot wijzigingen van de bijlagen besproken en gestemd.⁸⁶ Verder biedt de CoP partijen de gelegenheid om rapporten van de lidstaten, de permanente comités, het Secretariaat en de werkgroepen te bespreken. CoP-bijeenkomsten worden niet alleen bijgewoond door lidstaten, maar ook door “waarnemers”. Zij kunnen deelnemen aan de discussies, maar hebben geen stem. Deze waarnemers kunnen vertegenwoordigers van niet-lidstaten zijn en van andere internationale (niet-)gouvernementele organisaties. Ten slotte zijn ook burgers toegelaten, maar deze mogen niet deelnemen aan discussies.⁸⁷

⁸³ Art. 7, CITES.

⁸⁴ Art. 12, CITES.

⁸⁵ Art. 12, lid 1, CITES; X., The CITES Secretariat, <http://www.cites.org/eng/disc/sec/index.php>, [eerste consultatie 21 november 2014].

⁸⁶ Art. 11, lid 3, CITES.

⁸⁷ Art. 11, lid 6 en lid 7, CITES.

In de perioden tussen de bijeenkomsten van de CoP spelen de Permanente Comités een significante rol. Deze Comités zijn beter gekend als het Vast Comité, het Dieren Comité en het Planten Comité. Het Vast Comité speelt een belangrijke sturende rol. Zo geeft het onder meer beleidsadvies aan het Secretariaat met betrekking tot de toepassing van de Overeenkomst en houdt het toezicht op het beheer van de begroting van het Secretariaat. Naast deze taak coördineert het, waar nodig, het werk van de andere Comités en de Werkgroepen, voert het taken uit die het gekregen heeft van de CoP en ontwerpt het Resoluties voor de behandeling door de CoP.⁸⁸ De leden van het Vast Comité zijn vertegenwoordigers van de lidstaten die elk  en van de zes grote geografische regio's vertegenwoordigen (Afrika, Azië, Europa, Noord-Amerika, Centraal- en Zuid-Amerika, en Oceanië). Daarenboven bevat het Vast Comité systematisch een vertegenwoordiger van de depositaris (Zwitserland), een vertegenwoordiger van de lidstaat die de vorige CoP bijeenkomst heeft georganiseerd en een vertegenwoordiger van de lidstaat die de volgende CoP bijeenkomst zal organiseren. In tegenstelling tot andere partijen mag de depositaris enkel zijn stem uitbrengen in geval van een ex aequo en hebben de (vorige en toekomstige) gastlanden geen stemrecht. Alle partijen die geen lid zijn van het Vast Comité hebben het recht om "waarnemers" te sturen naar de bijeenkomsten. Ook niet-lidstaten en andere internationale (niet-)gouvernementele organisaties hebben de mogelijkheid om als waarnemer deel te nemen aan de discussies. Gewoonlijk komt het Vast Comité  en keer per jaar samen.⁸⁹

De Dieren en Planten Comités zorgen voor gespecialiseerde kennis inzake dieren- en plantensoorten die zijn (of zouden kunnen worden) onderworpen aan CITES-controles. Ze bieden wetenschappelijk advies en ondersteuning aan de besluitvorming van de (andere) CITES-organen. Beide Comités van experts hebben een gelijkaardige taakomschrijving waaronder: het uitvoeren van periodieke beoordelingen van soorten om te zorgen dat ze in de juiste CITES-bijlage zijn opgenomen, het alarmeren wanneer bepaalde soorten zijn onderworpen aan niet-duurzame handel en het aanbevelen van corrigerende maatregelen.⁹⁰ De leden van De Dieren en Planten Comités zijn vertegenwoordigers van de zes voornaamste geografische regio's (Afrika, Azië, Europa, Noord-Amerika, Centraal- en Zuid-Amerika, en Oceanië), alsook  en specialist inzake nomenclatuur met betrekking tot planten en  en specialist inzake nomenclatuur met betrekking tot dieren. De specialisten inzake

⁸⁸ EUROPESE COMMISSIE, *Wildlife Trade Regulations in the European Union. An Introduction to CITES and its Implementation in the European Union*, Luxemburg, Publications Office of the European Union, 2010, 9.

⁸⁹ X., Standing Committee, <http://cites.org/eng/disc/sc.php>, [eerste consultatie 20 november 2014].

⁹⁰ EUROPESE COMMISSIE, *Wildlife Trade Regulations in the European Union. An Introduction to CITES and its Implementation in the European Union*, Luxemburg, Publications Office of the European Union, 2010, 9.

nomenclatuur hebben echter geen stemrecht. Alle partijen die geen lid zijn van de Dieren en Planten Comités kunnen vertegenwoordigd worden op een bijeenkomst door een waarnemer. Ook niet-lidstaten en andere internationale (niet-)gouvernementele organisaties kunnen als waarnemer deelnemen aan de discussies. De Dieren en Planten Comités komen twee maal samen in de periode tussen de bijeenkomsten van de CoP.⁹¹

3.2. EUROPESE REGELGEVING

Op het niveau van de Europese Unie wordt CITES geïmplementeerd door een reeks Verordeningen, beter gekend als de Europese *Wildlife Trade* Verordeningen. Dit zijn de Basisverordening, de Toepassingsverordening en de Vergunningsverordening. Daarnaast is er de zogenaamde *Suspension Regulation* die de invoer van bepaalde soorten uit bepaalde landen tijdelijk beperkt of verbiedt in de EU.⁹² Deze Verordeningen worden gekenmerkt door hun rechtstreekse toepasbaarheid in de EU-lidstaten.⁹³ Hierna zullen de belangrijkste bepalingen van deze Europese juridische instrumenten inzake *wildlife trade* behandeld worden.

3.2.1. Basisverordening

Verordening nummer 338/97 van 9 december 1996 inzake de bescherming van in het wild levende dieren- en plantensoorten door controle op het desbetreffende handelsverkeer (Basisverordening) biedt een algemeen juridisch kader voor haar lidstaten en reguleert zowel internationale⁹⁴ als inter-Europese handel⁹⁵ van de soorten die opgenomen zijn in haar vier bijlagen.⁹⁶ Voor de handel van en naar de EU zijn invoer- en uitvoervergunningen, wederuitvoercertificaten en kennisgevingen (van invoer) vereist.⁹⁷ Voor de handel binnen de EU – die door de totstandkoming van een eenheidsmarkt in de EU niet onderworpen wordt aan controles aan de grenzen – is een specifiek certificaat vereist.⁹⁸ Deze documenten kunnen enkel verkregen worden wanneer aan bepaalde voorwaarden is voldaan. Of aan deze voorwaarden al dan niet is voldaan, moet worden uitgemaakt door de AI van de desbetreffende EU-lidstaat in samenwerking met haar nationale WI. Indien zij van mening

⁹¹ X., Animals and Plants Committee, http://cites.org/eng/disc/ac_pc.php, [eerste consultatie 20 november 2014].

⁹² X., The European Union and Trade in Wild Fauna and Flora, http://ec.europa.eu/environment/cites/legislation_en.htm, [eerste consultatie 25 november 2014].

⁹³ Bijvoorbeeld: Art. 22, lid 4 Basisverordening en Art. 75, lid 2 Toepassingsverordening.

⁹⁴ Internationale handel: alle handel van en naar de EU, met name de invoer, uitvoer en wederuitvoer van *wildlife* producten.

⁹⁵ InterEuropese handel: alle handel binnen de EU, zowel de handel binnen een EU-lidstaat als de handel tussen EU-lidstaten.

⁹⁶ Verordening E.G nr. 338/97 inzake de bescherming van in het wild levende dier- en plantensoorten door controle op het desbetreffende handelsverkeer, *Pb. L.* 3 maart 1997, 61, 69.

⁹⁷ Artt. 4 en 5 Basisverordening.

⁹⁸ Art. 7, lid 2 Basisverordening.

zijn dat er niet aan de voorwaarden is voldaan, kunnen zij een negatief advies uitbrengen, waardoor de invoer tijdelijk verboden kan worden (cf. *infra*).⁹⁹

De Basisverordening voorziet echter, net zoals CITES, een aantal afwijkingen van deze reguliere procedures. Zo kunnen de voorwaarden voor de afgifte van een invoer- of uitvoervergunning minder strikt zijn voor in gevangenschap gekweekte dieren of kunstmatig gekweekte planten, voor de doorvoer van bedreigde soorten door de EU, voor persoonlijke bezittingen, alsook voor de uitwisseling van specimen tussen geregistreerde wetenschappelijke instellingen.¹⁰⁰

Voor de coördinatie van *wildlife trade* binnen de EU zijn een aantal Europese organen opgericht die bestaan uit vertegenwoordigers van de lidstaten en die worden voorgezeten door de Europese Commissie. Dit zijn het Comité voor de handel in Wilde Fauna en Flora, de Wetenschappelijke Studiegroep en de Toezichtsgroep. Een eerste belangrijk orgaan is de Europese Commissie, die toezicht houdt op de EU-wijde implementatie van de *Wildlife Trade* Verordeningen om te verzekeren dat *wildlife trade* op een adequate en effectieve wijze wordt gereguleerd op Europees niveau. Om haar rol als toezichthouder te kunnen uitvoeren, moeten de EU-lidstaten periodiek rapporteren aan de Commissie. Het Comité in de Handel in Wilde Fauna en Flora staat de Commissie bij en bepaalt maatregelen om de implementatie van de Verordeningen te verbeteren. De Wetenschappelijke Studiegroep onderzoekt alle wetenschappelijke vragen gerelateerd aan de toepassing van de Verordeningen, zoals de vraag of de handel een schadelijk effect heeft op het behoud van soorten. In gevallen waarin de Wetenschappelijke Studiegroep gelooft dat de handel mogelijks een negatieve impact heeft, kan de invoer tijdelijk worden verboden (cf. *infra*). De Toezichtsgroep, ten slotte, bestudeert technische vragen gerelateerd aan de handhaving van de Verordeningen en aan de informatie-uitwisseling tussen de lidstaten.¹⁰¹

3.2.2. Toepassingsverordening

Het algemeen kader van de Basisverordening wordt verder uitgewerkt in Verordening nummer 865/2006 van vier mei 2006 (Toepassingsverordening), waarin bepalingen vastgelegd worden inzake de tenuitvoerlegging van de Basisverordening en waarin de

⁹⁹ Artt. 4 en 5 Basisverordening.

¹⁰⁰ Art. 7 Basisverordening.

¹⁰¹ Art. 14 Basisverordening; EUROPESE COMMISSIE, *Wildlife Trade Regulations in the European Union. An Introduction to CITES and its Implementation in the European Union*, Luxemburg, Publications Office of the European Union, 2010, 17.

praktische aspecten van de *Wildlife Trade* Verordeningen behandeld worden.¹⁰² Om een eenvormige uitvoering van de basisverordening te garanderen, stelt de Toepassingsverordening gedetailleerde voorwaarden en criteria vast voor de behandeling van aanvragen voor vergunningen, certificaten, kennisgevingen en etiketten, alsook voor de afgifte, de geldigheid en het gebruik van deze documenten. In Verordening Nr. 792/2012 (Vergunningsverordening) worden daarom standaardmodellen voorzien waaraan deze documenten dienen te voldoen.¹⁰³ Verder worden in de Toepassingsverordening gedetailleerde voorwaarden, criteria en procedures vastgesteld voor de behandeling van levende dieren en planten, voor de in de Basisverordening voorziene afwijkingen, voor het etiketteren van specimen in het niet-commerciële vervoer van *wildlife* producten (zoals de handel tussen geregistreerde wetenschappelijke instellingen), voor de inhoud, de vorm en de indiening van de periodieke rapporten, enzovoort.

3.2.3. Verschillen tussen CITES en EU regelgeving

Net zoals CITES, dekken de Europese *Wildlife Trade* Verordeningen doorgaans alle soorten dieren en planten die opgenomen zijn in de bijlagen, levend of dood, inclusief delen en afgeleiden daarvan. Er zijn echter een aantal belangrijke verschillen tussen beide regelgevende instrumenten op te merken.¹⁰⁴

Een eerste verschil heeft betrekking tot het aantal bijlagen. Zoals eerder reeds vermeld heeft de EU regelgeving vier bijlagen (bijlagen A, B, C en D) in tegenstelling tot het CITES-Verdrag, dat er drie heeft. Bijlagen A, B en C komen grotendeels overeen met bijlagen I, II en III van CITES, maar bevatten ook een aantal niet-CITES soorten die door de EU-regelgeving wel worden beschermd. Bijlage D, waarvoor geen equivalent bestaat in CITES, bevat soorten die eventueel in aanmerking komen om te worden opgenomen in één van de bijlagen en waarvan geweten is dat ze in zulke aantallen worden ingevoerd in de EU dat hiervoor opvolging gewenst is en, wanneer nodig, ze tijdig op een hogere lijst geplaatst kunnen worden. Om consistent te zijn met andere EU regelgeving voor de bescherming van soorten,

¹⁰² Verordening E.G. nr. 865/2006 houdende uitvoeringsbepalingen van Verordening (EG) nr. 338/97 van de Raad inzake de bescherming van in het wild levende dier- en plantensoorten door controle op het desbetreffende handelsverkeer, *Pb. L.* 19 juni 2006, 166, 93.

¹⁰³ Uitvoeringsverordening E.U. nr. 792/2012 van de Commissie tot vaststelling van voorschriften voor het ontwerp van de vergunningen, certificaten en andere documenten waarin Verordening E.G. nr. 338/97 van de Raad inzake de bescherming van in het wild levende dier- en plantensoorten door controle op het desbetreffende handelsverkeer voorziet, en tot wijziging van Verordening E.G. nr. 865/2006 van de Commissie.

¹⁰⁴ EUROPESE COMMISSIE, *Wildlife Trade Regulations in the European Union. An Introduction to CITES and its Implementation in the European Union*, Luxemburg, Publications Office of the European Union, 2010, 12-13.

zoals de Vogelrichtlijn¹⁰⁵ en de Habitatrichtlijn¹⁰⁶, worden een aantal inheemse soorten uit bijlage II en III van CITES opgenomen in bijlage A. De EU voorziet voor bepaalde soorten dus strengere maatregelen dan CITES.¹⁰⁷

Aansluitend kan in de tweede plaats worden opgemerkt dat de EU-regelgeving strenger is dan CITES. Zo implementeren de Europese *Wildlife Trade* Verordeningen niet alleen de CITES-bepalingen en de meerderheid van de CITES-Resoluties, in een aantal opzichten gaat het ook verder dan de vereisten van de Overeenkomst. De EU-regelgeving voorziet namelijk strengere invoer voorwaarden dan die opgelegd door CITES. Invoervergunningen zijn in de EU niet alleen nodig voor soorten opgenomen in bijlage A, maar ook voor soorten opgenomen in bijlage B. Kennisgevingen van invoer zijn noodzakelijk voor bijlagen C en D. Sommige soorten uit bijlage II van CITES zijn opgenomen in bijlage A van de EU-regelgeving en kunnen bijgevolg niet worden verhandeld of gebruikt voor commerciële doeleinden. Verder bestaat er in de EU ook nog de mogelijkheid om een invoerbeperking of -verbod op te leggen, zelfs wanneer de handel toegestaan is door CITES. Dit kan op twee niveaus, namelijk op het niveau van de EU en op het niveau van de lidstaten. In het eerste geval wordt een invoerbeperking of -verbod ingevoerd door de Europese Commissie nadat de Wetenschappelijke Studiegroep een negatief advies heeft uitgebracht over een bepaald gebied. Dit gebeurt indien zij van mening is dat de invoer schadelijk wordt geacht voor de instandhouding van een soort. Zodra een negatief advies is uitgebracht, kunnen geen invoervergunningen meer worden toegekend voor soorten uit het desbetreffende gebied.¹⁰⁸ Dergelijke negatieve adviezen zijn van tijdelijke aard en kunnen te allen tijde worden opgeheven in het geval de opgeworpen bezorgdheden niet meer van toepassing zijn. De Europese Commissie kan de invoer echter ook verbieden voor lange termijn door het aannemen van de zogenaamde *Suspension Regulation*.¹⁰⁹ De Commissie kan ten slotte ook uitvoerbeperkingen en aanvullende beperkingen ten aanzien van het in het bezit hebben of het vervoer van levende specimens binnen de EU opleggen.¹¹⁰ In het tweede geval wordt een

¹⁰⁵ Richtl. Comm. E.G. nr. 9/409, 2 april 1979 inzake het behoud van de vogelstand.

¹⁰⁶ Richtl. Raad E.G. nr. 92/43, 21 mei 1992 inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde fauna en flora.

¹⁰⁷ EUROPESE COMMISSIE, *Wildlife Trade Regulations in the European Union. An Introduction to CITES and its Implementation in the European Union*, Luxemburg, Publications Office of the European Union, 2010, 13.

¹⁰⁸ Art. 4, lid 6 Basisverordening.

¹⁰⁹ Uitvoeringsverordening van de Commissie E.U. nr. 888/2014 van 14 augustus 2014 tot instelling van een verbod op het binnenbrengen in de Unie van specimens van bepaalde in het wild levende dier- en plantensoorten (*Suspension Regulation*).

¹¹⁰ Art. 5, lid 7; Art. 9, lid 6 Basisverordening.

tijdelijke invoerbepanking ingevoerd door een individuele lidstaat nadat haar nationale WI een negatief advies heeft uitgebracht.¹¹¹

Een derde verschil situeert zich op het vlak van dierenwelzijn, een aspect dat nauw verbonden is met *wildlife trade*. Zo mogen levende exemplaren van soorten opgenomen in bijlagen A en B slechts worden ingevoerd in de EU als de ontvanger voldoende uitgerust is om huisvesting en verzorging ervan te bieden. CITES vraagt enkel behoorlijke verzorging en huisvesting voor invoer van levende soorten uit bijlage I. Zowel CITES als de EU-Verordeningen voorzien echter dat alle levende exemplaren van soorten opgenomen in de bijlagen moeten worden vervoerd op een wijze die het risico op letsel, schade aan de gezondheid of ruwe behandeling beperkt.¹¹²

Ten vierde verschillen CITES en de EU-Verordeningen in het aantal niveaus waarin ze doordringen. Zo regelt CITES de handel slechts op één niveau, namelijk de internationale handel. Bovendien is CITES een intergouvernementeel instrument en heeft het dus geen rechtstreekse werking in haar lidstaten. Dit wil zeggen dat de CITES-lidstaten de Overeenkomst in nationaal recht moeten omzetten. De Overeenkomst biedt met andere woorden slechts een algemeen juridisch kader, waardoor het niet uitgesloten is dat lidstaten strengere nationale regels invoeren.¹¹³ In tegenstelling tot CITES, regelt de EU regelgeving de handel op meerdere niveaus, dit is zowel de handel binnen en tussen EU-lidstaten als de handel met niet-EU-lidstaten. Bovendien zijn de Europese Verordeningen supranationale instrumenten die rechtstreeks toepasbaar zijn in haar lidstaten. Dit neemt echter niet weg dat de EU-lidstaten de nodige bepalingen inzake handhaving moeten omzetten in en aanvullen met nationaal recht voor zaken die onder de soevereiniteit van elke lidstaat blijven, zoals het voorzien van sancties. Tot slot is het mogelijk voor de lidstaten om bijkomende nationale maatregelen te nemen, bijvoorbeeld inzake het houden van soorten opgenomen in de bijlagen.¹¹⁴

¹¹¹ EUROPESE COMMISSIE, *Wildlife Trade Regulations in the European Union. An Introduction to CITES and its Implementation in the European Union*, Luxemburg, Publications Office of the European Union, 2010, 13.

¹¹² Artt. 3, 4 en 5 CITES; Art. 4, lid 1, c) en f) en lid 2, b) Basisverordening.

¹¹³ Art. 14 CITES.

¹¹⁴ P. GEERKENS, "CITES: de vergeten fantoombevoegdheid", *Tijdschrift voor Milieurecht*, Kluwer, 2012, 559.

3.3. NATIONALE REGELGEVING

Alle handelsactiviteiten met betrekking tot dieren- en plantensoorten in België worden beschermd door internationale, Europese, federale en Vlaamse wetgeving.¹¹⁵ De internationale en Europese regelgeving werden hierboven reeds behandeld. Hierna zal worden ingegaan op de implementatie van deze regelgeving in België, dat zowel een lidstaat van de Overeenkomst als van de Europese Unie is.

3.3.1. Federaal niveau

In België wordt CITES toegepast via de (rechtstreeks toepasbare) Europese verordeningen aangevuld door de Belgische CITES-wet van 28 juli 1981 (CITES-Wet)¹¹⁶, alsook door het Koninklijk Besluit inzake de bescherming van in het wild levende dieren- en plantensoorten door controle op het desbetreffende handelsverkeer van 9 april 2003 (CITES-KB).¹¹⁷

De CITES-Wet voorziet in sancties en in de aanstelling van controlediensten. Wat de sancties betreft, kunnen overtredingen van de CITES-wetgeving in België worden bestraft aan de hand van strafrechtelijke boetes, administratieve boetes en gevangenisstraffen. Ten eerste voorziet de wet strafrechtelijke boetes met een minimumbedrag van 26 euro, die kunnen oplopen tot 50.000 euro.¹¹⁸ Daaruit kan worden afgeleid dat CITES-overtredingen altijd voor de Correctionele Rechtbank zullen worden vervolgd en dus wanbedrijven inhouden.¹¹⁹ Daarnaast zijn ook administratieve boetes, die worden bepaald door de Cel CITES, mogelijk. Het bedrag van de administratieve boete mag echter niet lager zijn dan het minimum noch hoger zijn dan het maximum van de voor het misdrijf bepaalde strafrechtelijke boete. De vrijwillige betaling door de overtreder van dit soort boetes doen de publieke vordering vervallen. Het dossier wordt alsnog aan het parket toegezonden indien de betaling geweigerd wordt.¹²⁰ Verder voorziet de wet ook gevangenisstraffen van zes maanden tot vijf jaar, afhankelijk van de ernst van de overtreding.¹²¹ Daarenboven kan het desbetreffende specimen (bestuurlijk) in beslag

¹¹⁵ X., Wetgeving, http://www.natuurenbos.be/nl-BE/wetgeving_en_subsidies/wetgeving, [eerste consultatie 27 februari 2015].

¹¹⁶ Wet van 28 juli 1981 houdende goedkeuring van de Overeenkomst inzake de internationale handel in bedreigde in het wild levende dier- en plantesoorten, en van de Bijlagen, opgemaakt te Washington op 3 maart 1973, alsmede van de Wijziging van de Overeenkomst, aangenomen te Bonn op 22 juni 1979, BS 30 december 1983, 1981072850 (CITES-Wet).

¹¹⁷ Koninklijk Besluit van 9 april 2003 inzake de bescherming van in het wild levende dier- en plantensoorten door controle op het desbetreffende handelsverkeer, BS 6 juni 2003, 2003022498 (CITES-KB).

¹¹⁸ Art. 5 CITES-Wet

¹¹⁹ P. GEERKENS, "CITES: de vergeten fantoombevoegdheid", *Tijdschrift voor Milieurecht*, Kluwer, 2012, 559.

¹²⁰ Art. 5bis CITES-Wet.

¹²¹ Art. 5 CITES-Wet.

genomen worden door een controledienst.¹²² In geval van vervolging, spreekt de rechtbank de verbeurdverklaring van de producten uit. Ten slotte worden de bijkomende kosten van opvang, expertise, terugzending en vernietiging eveneens aan de overtreder aangerekend.¹²³ Voor de tenuitvoerlegging van CITES worden in België administratieve instanties¹²⁴, wetenschappelijke instanties¹²⁵ en andere controlediensten aangewezen die moeten toezien of de bepalingen van CITES worden nageleefd. De Belgische AI of het Belgisch CITES-beheersorgaan is de Cel CITES van de Dienst Multilaterale en Strategische Zaken van het Directoraat-generaal Leefmilieu van de FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu (Cel CITES).¹²⁶ De voornaamste activiteit van deze Cel is het afleveren van de CITES-documenten (invoervergunningen, uitvoervergunningen, en certificaten). Verder staat ze in voor het informeren van particulieren en handelaars over de toepassingsmodaliteiten van CITES en voor het opleiden van de controlediensten. Daarnaast is de Cel bevoegd voor het uitwerken van de toepassingsmodaliteiten van de Overeenkomst en de Verordeningen. Een laatste belangrijke taak van de Cel CITES is het onderhouden van contacten met de Europese Commissie door het opstellen van jaarlijkse en tweejaarlijkse verslagen met betrekking tot de toepassing van CITES in België. De Belgische WI of het Belgisch wetenschappelijk CITES-Comité is opgesplitst in vijf thematische secties (zoogdieren, vogels, reptielen en andere gewervelde dieren, ongewervelde dieren en planten). Elke sectie bestaat uit drie tot vijf leden afkomstig uit verschillende Belgische wetenschappelijke instellingen en aangewezen op grond van hun kennis op het gebied van dierkunde of plantkunde. De belangrijkste activiteit van dit Comité is advies verlenen over de aflevering van invoervergunningen om te garanderen dat de handel in bepaalde soorten geen bedreiging vormt voor hun voortbestaan.¹²⁷ De andere Belgische CITES-controlediensten zijn de douane, de politie, de inspecteurs van het FAVV en de inspectiedienst van de FOD Leefmilieu.¹²⁸ De Belgische Toezichtsgroep is samengesteld uit vertegenwoordigers van deze controlediensten en onderzoekt alle technische vraagstukken betreffende de toepassing van CITES in België. De groep wordt voorgezeten door een vertegenwoordiger van de Cel CITES en vertegenwoordigt alle Belgische controlediensten in de Europese Toezichtsgroep.¹²⁹

¹²² Art. 6 CITES-Wet.

¹²³ Art. 6, lid 4 CITES-Wet.

¹²⁴ Art. 13, lid 1 Basisverordening.

¹²⁵ Art. 13, lid 2 Basisverordening.

¹²⁶ Art. 3 CITES-Wet.

¹²⁷ Art. 14 CITES-KB.

¹²⁸ Art. 7 CITES-Wet.

¹²⁹ Art. 17 CITES-KB.

3.3.2. Vlaams niveau

In het kader van de zesde staatshervorming zijn heel wat bevoegdheden officieel overgeheveld van de federale naar de Vlaamse overheid.¹³⁰ Zo ook de natuurbescherming en het natuurbehoud, met inbegrip van soortenbescherming (evenals het dierenwelzijn¹³¹). De federale overheid blijft echter bevoegd voor de in-, uit- en doorvoer van uitheemse planten- en diersoorten en hun producten.¹³² Vermits de Vlaamse overheid dus slechts een kleine rol speelt in de aanpak van de illegale handel in *wildlife*, zal hierna maar kort worden ingegaan op de Vlaamse wetgeving.

Op Vlaams niveau bestaat er sinds 1 mei 2009 het Milieuhandhavingsdecreet (MHD), dat een onderdeel is van het Decreet houdende Algemene Bepalingen inzake Milieubeleid (DABM).¹³³ Het MHD voorziet, net als de CITES-Wet op federaal niveau, in sancties en in de aanstelling van controlediensten op Vlaams niveau. De CITES-Wet is namelijk toegevoegd aan artikel 16.1.1 DABM waardoor inbreuken op de CITES-Wet, voor zover ze Vlaamse materie betreffen, strafbaar zijn door dit artikel.

Wat de sancties betreft, kunnen CITES-overtredingen op basis van artikel 16.6.1 en 16.6.3ter DABM worden bestraft met een gevangenisstraf van één maand tot vijf jaar en/of met een boete van 100 euro tot 500.000 euro. Bovendien laat dit Decreet ook toe dat bestuurlijke maatregelen worden genomen of bestuurlijke boetes worden opgelegd. Een bestuurlijke maatregel kan bijvoorbeeld een gedeeltelijke of volledige sluiting van een inrichting inhouden. Samen met een bestuurlijke maatregel kan een bestuurlijke dwangsom worden opgelegd indien de bestuurlijke maatregelen niet of niet tijdig worden uitgevoerd. Een bestuurlijke geldboete kan de vorm aannemen van een alternatieve bestuurlijke geldboete (maximaal 250.000 euro) of van een exclusieve bestuurlijke geldboete (maximaal 50.000 euro).¹³⁴ Samen met een bestuurlijke geldboete kan een bestuurlijke ontneming van het wederrechtelijk verkregen vermogensvoordeel worden opgelegd.¹³⁵

Wat de controlediensten betreft, duidt het MHD gewestelijke, provinciale en gemeentelijke toezichthouders aan voor de controle op de naleving van de CITES-wetgeving in

¹³⁰ X. Natuur en Milieu, <http://www.vlaanderen.be/nl/natuur-en-milieu>, [eerste consultatie 6 februari 2015].

¹³¹ Art. 6, lid 1, XI, BWHL.

¹³² Art. 6, lid 1, III, 2°, BWHL.

¹³³ X. Handhavingsdecreet, http://www.natuurenbos.be/nl-BE/wetgeving_en_subsidies/wetgeving/handhavingsdecreet, [eerste consultatie 27 februari 2014].

¹³⁴ Art. 16.4.27 DABM

¹³⁵ Art. 16.4.2 DABM.

Vlaanderen.¹³⁶ Het MHD bepaalt meer bepaald dat de Natuurinspectie, een gespecialiseerde dienst van het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB), de controle op de naleving van de regelgeving over bos, natuur, jacht, riviervisserij en beschermde soorten als kerntaak heeft.¹³⁷

BESLUIT

Uit het voorgaande blijkt dat er reeds op verschillende niveaus juridische instrumenten met betrekking tot de handel in wilde dieren- en plantensoorten zijn ontwikkeld. De internationale en Europese regelgeving hebben een belangrijke doorwerking in de nationale lidstaten, in deze casus meer bepaald in België. Daarnaast bestaan er in België nog een hele reeks andere juridische instrumenten die een verband houden met de handel in wilde soorten en soortenbescherming en dit zowel op federaal als op gewestelijk niveau. Uit dit alles blijkt dus een grote fragmentatie van de regelgeving, die bijgevolg erg complex is.

¹³⁶ Art. 16.3.1 DABM.

¹³⁷ X., Natuurinspectie, <http://www.natuurenbos.be/nl-BE/natuurbeleid/natuurinspectie>, [eerste consultatie 27 februari 2015].

HOOFDSTUK 4: BELEIDSINSTRUMENTEN MET BETREKKING TOT WILDLIFE TRADE

Zoals eerder werd aangegeven, zijn er wereldwijd reeds verschillende beleidsgerichte initiatieven genomen in de preventie en bestrijding van de illegale handel in wilde dieren- en plantensoorten. In dit hoofdstuk worden achtereenvolgens de verschillende niveaus besproken waarop beleid wordt gemaakt inzake de (illegale) handel in wilde dieren- en plantensoorten. Analoog aan hoofdstuk 3 worden eerst de internationale beleidsinstrumenten besproken, gevolgd door de beleidsinstrumenten inzake *wildlife trade* op Europees niveau. Ten slotte komt het beleid op nationaal (Belgisch) niveau aan bod.

4.1. INTERNATIONAAL BELEID

Op internationaal niveau zijn reeds verschillende beleidsinitiatieven genomen in het kader van de aanpak van *wildlife trade*. Zo bestaan er verschillende internationale (gouvernementele en niet-gouvernementele) organisaties die zich inzetten voor het behoud van biodiversiteit. Hieronder worden er slechts enkele vernoemd.

The International Consortium on Combating Wildlife Crime (ICCWC) is een samenwerking tussen vijf intergouvernementele organisaties, meer bepaald het CITES-Secretariaat, INTERPOL, het UNODC, de Wereldbank en de Wereld Douane Organisatie (WDO). Door hun thematische samenwerking rond *wildlife trade* vormen deze vijf organisaties sinds november 2010 een bron van multidisciplinaire expertise. De Strategische Missie 2014-2016 van het ICCWC schetst haar doelstellingen. Centraal staat het verbeteren van de globale samenwerking in de bestrijding van de illegale *wildlife trade* en de coördinatie daarvan. Daarvoor is het opbouwen van capaciteit op lange termijn noodzakelijk. Zo wil het ICCWC het gebruik van moderne technologie en opsporingstechnieken (zoals DNA-analyse) bevorderen. Tot slot heeft het ICCWC als doel het bewustwordingsproces te ondersteunen en bevorderen.¹³⁸ Deze doelstellingen kunnen worden bereikt met behulp van de verschillende instrumenten die het ICCWC ter beschikking heeft, zoals *The Wildlife and Forest Crime Analytic Toolkit* van UNODC¹³⁹, discussiefora en databanken van CITES¹⁴⁰,

¹³⁸ ICCWC, International Consortium on Combating Wildlife Crime Strategic Mission 2014 – 2016, online geraadpleegd via http://www.cites.org/sites/default/files/eng/prog/iccwc/ICCWC_Strategic_Mission-WEB.pdf, 4.

¹³⁹ X., Wildlife and Forest Crime Analytic Toolkit, <http://www.unodc.org/unodc/en/wildlife-and-forest-crime/wildlife-and-forest-crime-analytic-toolkit.html>, [eerste consultatie 13 december 2014].

¹⁴⁰ X. Tools, <http://www.cites.org/eng/prog/iccwc.php/Tools>, [eerste consultatie 13 december 2014].

informatieuitwisselingstools en databanken van INTERPOL¹⁴¹, en informatieuitwisselingstools en draaiboeken van de WDO¹⁴².

Verder speelt ook de Verenigde Naties (VN) een belangrijke rol in drie initiatieven. Zo is *The UNEP* beheerder van het CITES-Secretariaat (cf. *supra*). Ten tweede is de Voedsel- en Landbouworganisatie (FAO) van de VN beheerder van *The Collaborative Partnership on Sustainable Wildlife Management* (CPW), een samenwerking tussen dertien internationale biodiversiteitsorganisaties. Het CPW heeft als doel het creëren van een betere samenwerking in het duurzame beheer van *wildlife* en zal in september 2015 zijn eerste *Wildlife Forum* organiseren.¹⁴³ Ten derde was de VN in 2013 initiatiefnemer van *World Wildlife Day* (op 3 maart), een wereldwijde campagne met als doel het jaarlijks onder de aandacht brengen van het belang van de bescherming van soorten en de aanpak van de illegale handel in wilde dieren en planten.¹⁴⁴

Naast verschillende (inter)gouvernementele organisaties, spelen ook NGO's een belangrijke rol in de aanpak van de illegale handel in wilde dieren en planten. In dit kader zijn TRAFFIC, WWF, IUCN en *Greenpeace* waarschijnlijk de meest invloedrijke NGO's. Hoewel ze geen recht kunnen afdwingen, hebben ze namelijk een belangrijke sensibiliserende rol door het vestigen van de publieke aandacht – en daarmee ook de politieke aandacht – op milieuproblemen.¹⁴⁵

TRAFFIC, *the wildlife trade monitoring network*, is een niet-gouvernementele organisatie die zich wereldwijd inzet om te voorkomen dat de handel in *wildlife* een bedreiging vormt voor de instandhouding van de soorten.¹⁴⁶ TRAFFIC, opgericht en beheerd door WWF (*World Wide Fund for Nature*) en IUCN (*International Union for Conservation of Nature*), werkt

¹⁴¹ X., Data Exchange, <http://www.interpol.int/INTERPOL-expertise/Data-exchange/I-24-Z>, [eerste consultatie 10 december 2014].

¹⁴²

X., Customs Enforcement Network Communication Platform (CENcomm), <http://www.wcoomd.org/en/topics/enforcement-and-compliance/instruments-and-tools/cen-suite/cencomm.aspx>, [eerste consultatie 10 december 2014]; X. ENVIRONET will connect Customs and its enforcement partners worldwide in the fight against environmental crime, <http://www.wcoomd.org/en/media/newsroom/2009/june/environet-fight-against-environmental-crime.aspx>, [eerste consultatie 10 december 2014]; X., Launch of the Green Customs Guide, <http://www.wcoomd.org/en/media/newsroom/2007/march/launch-of-the-green-customs-guide-on-the-occasion-of-the-26th-session-of-the-wco-enforcement-committee-and-the-3rd-meeting-of-the-green-customs-partners-initiative.aspx>, [eerste consultatie 10 december 2014].

¹⁴³ X., Collaborative Partnership on Sustainable Wildlife Management, <http://www.fao.org/forestry/wildlife-partnership>, [eerste consultatie 14 december 2014].

¹⁴⁴ X., World Wildlife Day, www.wildlifeday.org, [eerste consultatie 3 maart 2015].

¹⁴⁵ J. AYLING, Harnessing Third Parties for Transnational Environmental Crime Prevention, *Transnational Environmental Law*, 2013, 339; M. J. LYNCH & P. B. STRETSKY, The Meaning of Green: Contrasting Criminological Perspectives, *Theoretical criminology*, 2003, 227.

¹⁴⁶ X., What we do, <http://www.traffic.org/overview/>, [eerste consultatie 1 december 2014].

hiervoor nauw samen met het CITES-Secretariaat. Zo biedt TRAFFIC informatie en advies om het besluitvormingsproces bij CITES te vergemakkelijken.¹⁴⁷

Een illustratie aan de hand van een aantal artikels op hun website wijst op het belang van *Greenpeace* in de sensibilisering en aanpak van de illegale *wildlife trade*. Verschillende publicaties op hun website wijzen namelijk op de problematiek en manen overheden aan om actie te ondernemen. In een persbericht van 24 juni 2014, bijvoorbeeld, doet *Greenpeace* een oproep aan de Belgische autoriteiten om controles uit te voeren bij een Belgisch bedrijf dat gelinkt zou zijn aan de export van illegaal gekapt hout, en vervolgens de nodige sancties op te leggen.¹⁴⁸ In een later persbericht van 13 november 2014 blijkt dat de aanpak van *Greenpeace* effect heeft gehad. De Belgische overheid had namelijk twee containers verdacht hout geblokkeerd in de Antwerpse haven. Deze maatregel zou er gekomen zijn na een tip van de NGO. Of dit laatste effectief het geval is, is moeilijk na te gaan, maar het wijst wel op de druk die NGO's kunnen uitoefenen op het beleid.¹⁴⁹ In een derde artikel op hun website, van 23 juli 2014, blijkt dat *Greenpeace* als belangengroep ook deelneemt aan vergaderingen van de CoP als waarnemer.¹⁵⁰

Net als *Greenpeace* speelt ook WWF een belangrijke rol in de sensibilisering van overheden en het brede publiek. Zo ontmoedigt WWF de aankoop van bepaalde *wildlife* producten en moedigt het de productie en aankoop van duurzame *wildlife* producten aan.¹⁵¹ Voorbeelden van hun invloed op het internationaal beleid zijn de *Stop Wildlife Crime* campagne en het project *Wildlife Crime Technology*.¹⁵² WWF neemt eveneens als waarnemer deel aan de CoP. WWF tracht ten slotte ook de CITES-regelgeving te handhaven door ontwikkelingslanden te helpen met het ontwikkelen van programma's, het opleiden van rangers en het financieren van acties.¹⁵³

¹⁴⁷ X., Our Work, <http://www.traffic.org/cites/>, [eerste consultatie 1 december 2014].

¹⁴⁸ X., Illegaal hout: geen enkel excuus voor België, <http://www.greenpeace.org/belgium/nl/pers/persberichten/Illegaal-hout-geen-enkel-excuus-voor-Belgie/>, [eerste consultatie 15 februari 2015].

¹⁴⁹ X., Amazonehout geblokkeerd in Antwerpen: EU-houtwet moet toegepast worden, <http://www.greenpeace.org/belgium/nl/pers/persberichten/Amazonehout-geblokkeerd-in-Antwerpen-EU-houtwet-moet-toegepast-worden/>, [eerste consultatie 15 februari 2015].

¹⁵⁰ X., Niet alleen dieren, ook bomen in Congo bedreigd, <http://www.greenpeace.org/belgium/nl/nieuws-blogs/Blogs/blog-bossen/niet-alleen-dieren-ook-bomen-in-congo-bedreig/blog/49995/>, [eerste consultatie 15 februari 2015].

¹⁵¹ X., Unsustainable and illegal wildlife trade, http://wwf.panda.org/about_our_earth/species/problems/illegal_trade/, [eerste consultatie 17 februari 2015].

¹⁵² X., Stop Wildlife Crime, It's Dead Serious, http://www.worldwildlife.org/pages/stop-wildlife-crime?_ga=1.150553142.1465969832.1428396376, [eerste consultatie 8 november 2014]; X., Wildlife Crime Technology Project, <https://www.worldwildlife.org/projects/wildlife-crime-technology-project>, [eerste consultatie 8 november 2014].

¹⁵³ X., CITES: ensuring that species are not threatened by international trade, http://wwf.panda.org/what_we_do/how_we_work/policy/conventions/cites/, [eerste consultatie 9 november 2014].

4.2. EUROPEES BELEID

De Europese Unie speelt een prominente rol in de strijd tegen de illegale handel in wilde dieren en planten, zowel binnen als buiten de EU. Ten eerste zijn er een aantal initiatieven genomen met betrekking tot het beleid binnen de EU. Zoals eerder reeds vermeld speelt de EU een belangrijke rol in de implementatie en handhaving van de CITES-Overeenkomst. Dit doet zij onder meer door het aannemen van juridische instrumenten betreffende de handel in *wildlife*.¹⁵⁴ Ter aanvulling van de juridisch bindende bepalingen inzake handhaving bepaald in de Europese Verordeningen, identificeert Aanbeveling Nr 2007/425 van de Europese Commissie (Het EU-Actieplan)¹⁵⁵ een reeks maatregelen die de lidstaten moeten nemen om hun handhavingsbeleid inzake *wildlife trade* te verbeteren. Deze maatregelen betreffen onder meer de opmaak van nationale actieplannen, het opleggen van voldoende hoge straffen voor overtreders en het gebruik van risicoanalyses om illegale *wildlife* producten op te sporen. Het EU-Actieplan geeft eveneens aandacht aan het belang van meer publiek bewustzijn over de negatieve gevolgen van de illegale handel in *wildlife*, alsook aan het belang voor meer en betere samenwerking en informatie-uitwisseling binnen en buiten de EU.¹⁵⁶

Voor haar strijd tegen de smokkel in *wildlife* werkt de EU nauw samen met haar lidstaten. Deze samenwerking gebeurt via de EU Toezichtsgroep, het Europees orgaan dat twee keer per jaar alle handhavers van haar lidstaten samenbrengt, alsook EUROPOL, EUROJUST, INTERPOL, de WDO en het CITES-Secretariaat. Deze Toezichtsgroep ziet toe op het handhavingsbeleid en -praktijk in de EU-lidstaten (cf. *supra*).¹⁵⁷ Naast de EU Toezichtsgroep, heeft ook EUROPOL een belangrijke rol in de aanpak van de smokkel in *wildlife*. EUROPOL voert namelijk risicoanalyses uit waaruit onder meer blijkt dat de EU één van de voornaamste afzetmarkten, alsook een groot transitpunt is voor illegaal verhandelde *wildlife* producten. Uit de analyse van EUROPOL blijkt verder dat de rol van in de EU gevestigde georganiseerde criminele groepen in de smokkel van bedreigde dier- en plantensoorten steeds groter wordt. De bevindingen van de analyses van EUROPOL worden vervolgens doorgestuurd naar het *Environmental Crime Programme* van INTERPOL, waardoor deze haar wereldwijde operaties gericht tegen de illegale handel in *wildlife* gericht en efficiënter kan uitvoeren. Op

¹⁵⁴ X., Reference Guide to the European Union Wildlife Trade Regulations, 2015, online geraadpleegd via http://ec.europa.eu/environment/cites/pdf/referenceguide_en.pdf, 129.

¹⁵⁵ Aanbeveling van de Commissie van 13 juni 2007 betreffende maatregelen tot handhaving van Verordening (EG) nr. 338/97 van de Raad inzake de bescherming van in het wild levende dier- en plantensoorten door controle op het desbetreffende handelsverkeer (EU-Actieplan).

¹⁵⁶ X., Reference Guide to the European Union Wildlife Trade Regulations, 2015, online geraadpleegd via http://ec.europa.eu/environment/cites/pdf/referenceguide_en.pdf, 131.

¹⁵⁷ Art. 14, lid 3 Basisverordening.

basis van haar analyses doet EUROPOL ook aanbevelingen voor de verbetering van de strijd tegen de smokkel in *wildlife* producten.¹⁵⁸

Voor haar strijd tegen de smokkel in *wildlife* kan de EU daarenboven rekenen op *The European Union Trade in Wildlife Information eXchange* (EU-TWIX). EU-TWIX is een internetinstrument, ontwikkeld ter ondersteuning van de informatie-uitwisseling en ter bevordering van de samenwerking tussen de EU-lidstaten. EU-TWIX bestaat uit twee complementaire delen.¹⁵⁹ Enerzijds omvat het een databank die informatie over inbeslagnames door de EU-lidstaten in het kader van de smokkel in *wildlife* centraliseert. De databank bevat ook (praktische) informatie over forensisch-wetenschappelijke instellingen, *wildlife* deskundigen, opvangcentra, de waarde van *wildlife* producten op de markt, enzovoort. Deze informatie wordt ingegeven door de nationale handhavingsinstanties (zoals de politie, douane, inspectiediensten en de Cel CITES) en is bovendien enkel toegankelijk voor deze instanties. De databank biedt de mogelijkheid om bepaalde trends waar te nemen, wat onder meer de efficiëntie van de opsporing van de handel kan vergemakkelijken. Anderzijds omvat EU-TWIX een mailinglist die toelaat om snel en efficiënt informatie (over inbeslagnames, ervaringen en expertise) te delen tussen de bevoegde handhavingsinstanties van alle EU-lidstaten (en een aantal andere Europese landen, zoals Zwitserland en Noorwegen).¹⁶⁰

Naast de initiatieven binnen de EU, ondersteunt de EU ook de internationale strijd tegen illegale *wildlife trade*, voornamelijk in ontwikkelingslanden als Afrika. De EU schenkt eveneens financiële steun aan het ICCWC. Verder heeft de EU geïnvesteerd in verschillende programma's voor de wereldwijde bestrijding van *wildlife trafficking*, zoals MIKE(S).¹⁶¹

4.3. NATIONAAL BELEID

België heeft sinds haar toetreding tot CITES reeds een aantal initiatieven genomen in de strijd tegen de illegale handel in beschermde soorten. Zo heeft de Cel CITES een aantal verduidelijkende folders en omzendbrieven gepubliceerd om zowel particulieren als professionelen te informeren over hun wettelijke verantwoordelijkheden. Een voorbeeld van dergelijke informatieve folder is “een zeldzaam dier is geen souvenir”. Deze folder is

¹⁵⁸ X., European organized crime groups active in trafficking endangered species, <https://www.europol.europa.eu/content/press/european-organised-crime-groups-active-trafficking-endangered-species-425>, [eerste consultatie 21 oktober 2014].

¹⁵⁹ X., Landmark for EU-TWIX, <http://www.traffic.org/home/2010/5/17/landmark-for-eu-twix.html>, [eerste consultatie 1 december 2014].

¹⁶⁰ X., EU-TWIX, <http://www.eutwix.org/>, [eerste consultatie 27 november 2014].

¹⁶¹ X., The EU Approach to Combat Wildlife Trafficking, http://ec.europa.eu/environment/cites/trafficking_en.htm, [eerste consultatie 7 november 2015].

voornamelijk gericht op de bewustmaking van toeristen. De omzendbrieven zijn dan weer eerder bedoeld voor professionelen, zoals antiquairs, houtinvoerders en kwekers van beschermde dieren en planten.¹⁶²

Zoals eerder reeds vermeld bestaat er in het kader van de aanpak van *wildlife trade* ook een Belgische Toezichtsgroep die samengesteld is uit vertegenwoordigers van alle betrokken handhavingsinstanties (cf. *supra*).¹⁶³ De Toezichtsgroep tracht met behulp van de EU-TWIX databank patronen van de illegale invoer in België in kaart te brengen om vervolgens aan de hand daarvan handhavingsprioriteiten te bepalen. Het helpt haar onder meer bij het identificeren van de gebruikte handelsroutes en smokkelmethoden.¹⁶⁴

Naar aanleiding van de *World Wildlife Day* en de 31ste verjaardag van CITES in België heeft de Cel CITES op 3 maart 2015 een reeks nieuwigheden gelanceerd om nog beter de strijd met de illegale handel in beschermde soorten aan te gaan. Zo is de website *www.citesinbelgie.be* helemaal vernieuwd. Particulieren en professionelen vinden er informatie in verband met het kweken, (ver)kopen en houden van bedreigde dieren en planten of hun afgeleide producten. Daarnaast opende de Cel CITES een nieuwe elektronische databank, waarlangs alle certificaataanvragen elektronisch kunnen worden ingediend. Dit zou de administratie moeten vergemakkelijken. Bovendien zijn in de databank alle formulieren en documenten opgenomen die afgeleverd worden door de Cel CITES.¹⁶⁵ Een laatste nieuwigheid betreft de speciale aandacht die de Cel CITES zal besteden aan verschillende initiatieven rond ivoor en hout. Zo zal er een speciaal markeringssysteem komen voor onbewerkte ivoren slagstanden die een toelating hebben om verkocht te worden. Dit zou een betere controle garanderen op ivoor dat door particulieren is aangekocht voordat CITES van kracht was. Verder zal België het *African Elephant Fund* ondersteunen, dat projecten financieert om de Afrikaanse olifant te beschermen. Ten slotte zal België een pioniersrol spelen in de onderhandelingen met de Democratische Republiek Congo, wat een duurzaam gebruik van Afroomsiahout moet garanderen.¹⁶⁶

¹⁶² X., Publicaties, <http://www.health.belgium.be/eportal/AnimalsandPlants/EndangeredSpecies/Publications/index.htm>, [eerste consultatie 9 november 2015].

¹⁶³ Art. 17 CITES-KB.

¹⁶⁴ A. GALLE, *How EU-TWIX has helped enforcement officials in the EU combat illegal wildlife trade*, 2.

¹⁶⁵ X., Citesinbelgie.be, <http://www.health.belgium.be/eportal/AnimalsandPlants/EndangeredSpecies/index.htm>, [eerste consultatie 9 november 2015].

¹⁶⁶ X. Milieu, http://www.health.belgium.be/eportal/Environment/19101449_NL?backNode=83#.VPmNnPmG-Sp, [eerste consultatie 9 november 2015].

BESLUIT

Er zijn reeds verschillende regelgevende en beleidsgerichte initiatieven genomen in het kader van *wildlife trade*. Zowel op internationaal niveau, als op Europees en nationaal niveau worden beleidsmakers zich steeds meer bewust van de ernstige gevolgen die de (illegale) handel in bedreigde dieren en planten met zich meebrengt. Hoewel een geïntegreerde aanpak op deze verschillende niveaus noodzakelijk is, bemoeilijkt de fragmentatie van de regelgeving en het beleid de implementatie en handhaving van deze instrumenten. De complexiteit wordt vooral duidelijk op het niveau van de Belgische staat, waar zowel de federale overheid als de gewesten bevoegd zijn voor deze materie. Er bestaat echter geen empirisch onderzoek naar de aard en de aanpak van de illegale handel in wilde dieren en planten in België. Bovendien gaat het in de bestaande literatuur voornamelijk om Angelsaksische onderzoeken, waardoor de bevindingen niet zomaar kunnen worden overgedragen naar de Belgische context. Verder onderzoek is dus aangewezen om de problematiek in België in kaart te brengen.

DEEL II: EMPIRISCH ONDERZOEK

Een eerste hoofdstuk van dit deel omvat de probleemstelling waarin het onderzoeksdoel en de onderzoeksvragen besproken worden. In een tweede hoofdstuk worden de gehanteerde onderzoeksmethoden besproken, alsook de kwaliteit van dit onderzoek. Een derde hoofdstuk behelst tot slot de rapportering van de resultaten, waarin getracht wordt een zo volledig mogelijk antwoord te bieden op de onderzoeksvragen die werden vooropgesteld.

HOOFDSTUK 5: PROBLEEMSTELLING

Hierna wordt ingegaan op de relevantie en de doelstellingen van het onderzoek. Vervolgens worden de onderzoeksvragen gepresenteerd, gevolgd door een grafische voorstelling ervan in het conceptueel kader.

5.1. RELEVANTIE EN DOELSTELLINGEN

Uit de literatuurstudie blijkt dat, hoewel dit misdrijf erg omvangrijk is en ernstige gevolgen kan hebben, nog weinig aandacht wordt geschonken aan de illegale handel in *wildlife*. De wetenschappelijke interesse voor dit fenomeen is namelijk nog beperkt. Op wetgevend en beleidsniveau is er echter wel reeds sprake van bewustwording van de problematiek, waardoor reeds verschillende regelgevende en beleidsgerichte initiatieven genomen zijn. Het lijkt erop dat er een groeiend bewustzijn is dat milieumisdrijven een grote impact hebben op het dagelijkse leven.

Hoewel de sociale relevantie van het milieu en de bescherming ervan nu belangrijker lijkt dan ooit, is het opvallend dat criminologisch onderzoek naar milieucriminaliteit in het algemeen, en *wildlife trade* in het bijzonder, haast onbestaande is in België. Dit is zeker opvallend aangezien België mogelijk een grote rol speelt in de illegale handel in *wildlife*, gezien haar centrale geografische ligging in Europa en haar internationale luchthaven van Zaventem en haven van Antwerpen, die als toegangspoorten tot de EU of als transitpunten tussen derde landen fungeren.¹⁶⁷

De centrale doelstelling van dit onderzoek is daarom om inzichten te verwerven in de aard van het fenomeen en na te gaan op welke manier de illegale handel in België wordt aangepakt. Bijkomende doelstelling is het peilen naar de ervaren knelpunten in de praktijk,

¹⁶⁷ Interview met respondent 1, 5 november 2014.

opdat aanbevelingen voor het beleid en de praktijk geformuleerd kunnen worden. Op basis van de resultaten van het onderzoek kunnen in België vervolgens meer adequate antwoorden op het probleem worden geformuleerd.

5.2. ONDERZOEKSVRAGEN

Aangezien onderzoek naar illegale handel in beschermde dieren- en plantensoorten in België bijzonder beperkt is, zijn er onderzoeksvragen geformuleerd voor een verkennend onderzoek. Het onderzoek bekijkt *wildlife trade* vanuit twee invalshoeken. Enerzijds wordt getracht na te gaan welke de voornaamste kenmerken van de illegale *wildlife trade* zijn. Anderzijds wordt getracht te achterhalen hoe de bestrijding van de illegale *wildlife trade* verloopt. Dit leidt tot de volgende onderzoeksvragen:

- 1) Hoe uit de illegale *wildlife trade* zich in België?
 - a. Wat is de (geregistreerde) omvang van *wildlife trade*?
 - b. Welke soorten *wildlife trade* zijn er gekend?
 - c. Wie zijn de daders van *wildlife trade*?
 - d. Wie zijn de slachtoffers van *wildlife trade*?
 - e. Wat is de modus operandi van *wildlife trade*?

- 2) Hoe wordt de illegale *wildlife trade* aangepakt in België?
 - a. Welke actoren spelen een rol in de aanpak van *wildlife trade*?
 - b. Welke preventieve maatregelen bestaan er?
 - c. Hoe wordt *wildlife trade* gedetecteerd?
 - d. Hoe wordt *wildlife trade* gesanctioneerd?
 - e. Welke knelpunten bestaan er in de aanpak van *wildlife trade*?

De vooropgestelde onderzoeksvragen kunnen visueel vertaald worden in een conceptueel schema. Er wordt voor gekozen om twee conceptuele schema's uit te werken, één per hoofdvraag, omdat deze vragen elk een eigen doel voor ogen hebben, respectievelijk het beschrijven van de kenmerken van de illegale *wildlife trade* en het in kaart brengen van de bestrijding van de illegale *wildlife trade*. Voor de vraag naar de aard van de illegale *wildlife trade* (hoofdvraag 1) wordt gewerkt met een tabel (zie bijlage 2, tabel A), waarin een overzicht wordt gegeven van de kenmerken van de illegale *wildlife trade* die worden

onderzocht. Voor de haalbaarheid van het onderzoek wordt het aantal kenmerken beperkt tot omvang, soorten, daders, slachtoffers en modus operandi.

Voor de vraag naar de aanpak van de illegale *wildlife trade* (hoofdvraag 2) werd gekozen voor een cyclusmodel (zie bijlage 2, figuur A), waarin de verschillende fasen van de aanpak in de vorm van een cyclus worden weergegeven. Deze fasen zijn achtereenvolgens de ontwikkeling van juridische instrumenten en beleidsinstrumenten, de ontwikkeling van preventieve maatregelen, de detectie van een inbreuk, de beslissing of al dan niet wordt gesanctioneerd en hoe vervolgens zal worden gesanctioneerd en tot slot de evaluatie van het beleid die kan leiden tot de ontwikkeling van nieuwe juridische- en beleidsinstrumenten.

HOOFDSTUK 6: ONDERZOEKSMETHODEN

Dit hoofdstuk behelst de wijze waarop de onderzoeksvragen in verschillende onderzoeksfasen werden beantwoord. De fasen die onderscheiden worden, betreffen de steekproeftrekking, de dataverzameling en de dataverwerking. Bijkomend wordt de keuze van de onderzoeksmethode gemotiveerd en wordt de kwaliteit van het onderzoek besproken.

6.1. ONDERZOEKSTRADITIE

Vermits wetenschappelijk onderzoek over *wildlife trade* in België nagenoeg onbestaande is, was kwalitatief onderzoek aangewezen om de onderzoeksvragen te beantwoorden. Hierbij werd gefocust op een verkennende en beschrijvende onderzoekstechniek, waarbij getracht werd om – aan de hand van gedetailleerde beschrijvingen van het fenomeen en de aanpak ervan – inzichten te verwerven over een domein waar tot nu toe weinig over geweten is. Dergelijke kwalitatieve onderzoeksmethoden laten namelijk toe om de kenmerken van *wildlife trade* en de aanpak ervan in de diepte te beschrijven en te analyseren. Zo kunnen de data veel rijker zijn dan bij kwantitatief onderzoek.¹⁶⁸ Een tweede reden om te kiezen voor kwalitatief onderzoek heeft betrekking op de flexibiliteit ervan. Op basis van nieuwe inzichten kunnen onderzoeksvragen en interviewschema's namelijk verder worden geoptimaliseerd in de loop van het onderzoek.¹⁶⁹

6.2. STEEKPROEFTREKKING

De onderzoekspopulatie betrof individuen die over gespecialiseerde kennis over het onderzoeksonderwerp beschikken. Zij komen meer bepaald in het kader van hun beroep in aanraking met de (illegale) handel in wilde dieren en planten. Deze populatie werd vervolgens geografisch beperkt tot het grondgebied van België.

Na de onderzoekspopulatie werd de steekproef bepaald, waarvoor verschillende steekproefmethoden werden gecombineerd. Omdat over het onderwerp van het onderzoek nog maar weinig geweten is, werden in de eerste plaats een aantal criteria vooropgesteld op basis waarvan de onderzoekseenheden werden geselecteerd (zie tabel 1). Er werd met andere woorden een doelgerichte steekproef getrokken, omdat een zekere expertise bij de

¹⁶⁸ T. DECORTE & D. ZAITCH, *Kwalitatieve methoden en technieken in de criminologie*, Leuven, Acco, 2010, 83-84.

¹⁶⁹ J. MAESSCHALCK, et. al., *Stappen in een onderzoeksvorstel*, Leuven, Leuvens Instituut voor Criminologie, niet gepubliceerd, 2010, 8.

respondenten noodzakelijk is om de onderzoeksvragen te kunnen beantwoorden.¹⁷⁰ In de tweede plaats werd de sneeuwbal methode toegepast, omdat de groep die over voldoende expertise beschikt relatief klein is. Hierbij werden om te beginnen enkele individuen in de beleids- en praktijksector geselecteerd waarvan de contactgegevens vrij beschikbaar zijn (bijvoorbeeld via internet). Deze personen werden via email op de hoogte gebracht van het onderzoek en het belang van hun bijdrage hieraan. Aan hen werd vervolgens gevraagd wie nog meer zou kunnen bijdragen aan het onderzoek. Deze nieuwe contactpersonen wezen op hun beurt nieuwe personen aan, enzovoort.¹⁷¹ De steekproef was ten slotte, voor de haalbaarheid van het onderzoek, ook van pragmatische aard en werd daarom geografisch beperkt tot het Nederlandstalige landsgedeelte (Vlaanderen).

Tabel 1. Steekproef Matrix.

EXPERTISE	FUNCTIE	NIVEAU				
		Federaal	Gemeenschap	Gewest	Provincie	Gemeente
Aard/kenmerken van <i>wildlife trade</i>						
Aanpak/bestrijding van <i>wildlife trade</i>						

Om het overzicht over de steekproef te behouden, werden de gehanteerde criteria voor de steekproef schematisch voorgesteld in een steekproefmatrix (zie tabel 1).¹⁷² Hierin werd een verdeling gemaakt op basis van de criteria *expertise*, *functie* en *niveau*. De onderzoekseenheden werden namelijk geselecteerd op basis van hun kennis en ervaring in het domein en/of in een bepaald deeldomein. Zo kon de ene persoon meer informatie aanbrenge over de kenmerken van *wildlife trade* en kon een andere persoon het onderzoek meer bijbrengen over de bestrijding van *wildlife trade*. Deze expertise kunnen zij vervolgens vergaard hebben bij de uitoefening van hun beroep, en meer bepaald in het kader van een specifieke functie. Ten slotte werd een onderscheid gemaakt tussen de verschillende niveaus waarop de onderzoekseenheden actief zijn, namelijk federaal niveau, gemeenschapsniveau, gewestelijk niveau, provinciaal niveau en gemeentelijk niveau.

¹⁷⁰ M. B. MILES & A. M. HUBERMAN, "Chapter 2: Research design and management", in *Qualitative data analysis. A methods sourcebook*, 2014, 31.

¹⁷¹ T. DECORTE & D. ZAITCH, *Kwalitatieve methoden en technieken in de criminologie*, Leuven, Acco, 2010, 104.

¹⁷² T. DECORTE & D. ZAITCH, *Kwalitatieve methoden en technieken in de criminologie*, Leuven, Acco, 2010, 115.

6.3. ANALYSE EENHEDEN

In totaal werden zeventien personen gecontacteerd, waarvan er uiteindelijk twaalf zijn geïnterviewd (zie bijlage 3). Vijf personen wensten, om verschillende redenen, niet deel te nemen aan het onderzoek. In de beginfase van het empirisch onderzoek vonden twee verkennende interviews plaats in het kader van de afbakening van het onderzoeksonderwerp. Daarna werden er nog negen interviews afgenomen, waarvan één met twee respondenten tezamen. De gemiddelde duur van een gesprek betrof één uur en dertien minuten. Eén gesprek moest telefonisch gebeuren en één via *Skype*, omdat de contactpersonen zich in het buitenland bevonden. Alle andere interviews waren persoonlijke gesprekken. Om de anonimiteit van de respondenten beter te waarborgen, wordt in dit onderzoek steeds verwezen naar ‘de respondent’, ‘respondent A, B, C,..., I’ en ‘hij’. Op die manier kan noch het geslacht, noch de functie van de respondent (en bijgevolg de identiteit) achterhaald worden.

6.4. DATAVERZAMELING

Om zoveel mogelijk informatierijke data te verkrijgen, werden (semigestructureerde) expertinterviews afgenomen in combinatie met het bestuderen van verschillende beleidsrelevante documenten. Deze documenten betroffen onder meer het vonnis van de Correctionele Rechtbank van Gent van 27 juni 2014 (hierna: het vonnis van Gent)¹⁷³, statistieken van de verschillende instanties, informatieve folders en brochures en het milieuhandavingsrapport van het ANB.

Aan de hand van de interviews werd ingegaan op hoe de betrokkenen het fenomeen *wildlife trade* en de aanpak ervan in België concreet ervaren. Kwalitatieve interviews laten namelijk toe om te focussen op ervaringsaspecten van de betrokkenen.¹⁷⁴ Bovendien laat deze dataverzamelmethode een zekere mate van flexibiliteit toe, zowel tijdens de gesprekken als erna.¹⁷⁵ Vermits gekozen werd om te werken met semigestructureerde interviews, werd er gebruik gemaakt van een interviewschema (zie bijlage 4). Hierin werden de vragen en thema's (of topics) opgenomen die aan bod moesten komen tijdens het gesprek. De interviewschema's werden steeds toegespitst op de functie die de desbetreffende respondent uitoefent. Zo kon bij elk interview dieper worden ingegaan op de rol van de actor in kwestie.

¹⁷³ Corr. Gent 27 juni 2014, *TMR* 2014, 330.

¹⁷⁴ T. DECORTE & D. ZAITCH, *Kwalitatieve methoden en technieken in de criminologie*, Leuven, Acco, 2010, 206.

¹⁷⁵ T. DECORTE & D. ZAITCH, *Kwalitatieve methoden en technieken in de criminologie*, Leuven, Acco, 2010, 207.

6.5. DATA-ANALYSE

Vooreerst werden de gegevens geordend, een proces dat ook wel datamanagement of datareductie wordt genoemd.¹⁷⁶ Daarna werden zowel de interviewtranscripts als de verzamelde documenten verwerkt aan de hand van de *'fluostifttechniek'*. In deze fase van data-analyse werden de gegevens zorgvuldig gelezen en in (betekenisvolle) fragmenten opgedeeld door het toewijzen van een code.¹⁷⁷ Deze inhoudelijke codes werden vervolgens gelinkt aan de onderzoeksvragen. In tweede instantie werd er binnen de codes structuur aangebracht en werd een codeboom opgesteld (zie bijlage 5). Zo konden onderlinge verbanden tussen de verschillende codes worden gevonden.¹⁷⁸

6.6. KWALITEIT VAN HET ONDERZOEK

Elk onderzoeksproces kent beperkingen. Ook in dit onderzoek werden daarom een aantal beperkingen vastgesteld die de validiteit en betrouwbaarheid in het gedrang kunnen brengen. Een eerste reeks beperkingen heeft betrekking op de validiteit van het onderzoek. De kleinschaligheid en de beperkte tijd van het onderzoek beletten namelijk dat er kon worden doorgegaan tot er geen nieuwe inzichten meer werden gevonden (saturatie). Het was met andere woorden niet mogelijk om alle cellen van de steekproefmatrix te bevragen. Dit laatste heeft niet alleen te maken met de beperkte onderzoekstijd, maar ook met het feit dat er zich niet op elk niveau personen bevonden die gespecialiseerd zijn in het onderwerp. Verder heeft de kleinschaligheid tot gevolg dat het onderzoek te eenzijdig was. Er zijn namelijk enkel handhavers van de regelgeving bevroegd en geen consumenten, vergunninghouders, kwekers, stropers, smokkelaars of andere betrokkenen. Hoewel het niet voor de hand ligt om deze doelgroepen te bevragen over het verloop van de aanpak van de illegale handel in wilde dieren en planten, zouden zij nuttige informatie kunnen aanbrenge over onder andere de hiaten in de regelgeving en het gemak waarmee bepaalde wettelijke bepalingen omzeild kunnen worden, alsook over de mate waarin zij gecontroleerd en bestraft worden. Om tegemoet te komen aan deze beperkingen werden een aantal strategieën gehanteerd. Zo werd er ten eerste getracht om 'anecdotalisme' – of het risico op foute of te simplistische conclusies¹⁷⁹ – tegen te gaan door het gebruik van meerdere databronnen (interviews en

¹⁷⁶ T. DECORTE & D. ZAITCH, *Kwalitatieve methoden en technieken in de criminologie*, Leuven, Acco, 2010, 453.

¹⁷⁷ T. DECORTE & D. ZAITCH, *Kwalitatieve methoden en technieken in de criminologie*, Leuven, Acco, 2010, 445.

¹⁷⁸ T. DECORTE & D. ZAITCH, *Kwalitatieve methoden en technieken in de criminologie*, Leuven, Acco, 2010, 457.

¹⁷⁹ D. SILVERMAN, *Doing qualitative research. A practical handbook*. Sage Publications, 2013, 286.

documenten).¹⁸⁰ Op die manier kon de geloofwaardigheid van de onderzoekseenheden worden getoetst aan de data in de documenten.¹⁸¹ Ten tweede werd feedback gevraagd aan de onderzoekseenheden over de rapportage van de bevindingen, opdat de resultaten konden worden verfijnd aan de hand van hun reacties.¹⁸²

Een tweede reeks beperkingen heeft betrekking op de betrouwbaarheid van het onderzoek. Vermits de interviewer steeds op verplaatsing ging, gingen de interviews niet steeds door in een geschikte ruimte. Het interview vond namelijk plaats in een ruimte die op dat moment beschikbaar was, wat ervoor zorgde dat er regelmatig sprake was van storende factoren (zoals mensen die binnen en buiten liepen en telefoons die overgingen). Daardoor kon de respondent zijn focus verliezen en kon hij bijgevolg belangrijke zaken vergeten te vermelden. Het telefonisch gesprek en het gesprek via Skype kon bovendien geen rekening gehouden worden met het non-verbaal gedrag van de respondent. Om tegemoet te komen aan deze beperkingen werden een aantal strategieën gehanteerd. De interviews werden ten eerste zo concreet en volledig mogelijk geregistreerd aan de hand van onder meer audio-registratie, notities over non-verbaal gedrag en het woordelijk (*verbatim*) registreren van wat de onderzoekseenheden verklaarden.¹⁸³ Daarnaast heeft de onderzoeker getracht zich voortdurend bewust te zijn van de sterktes en zwaktes van het onderzoek (intens methodologisch bewustzijn¹⁸⁴) en heeft daar vervolgens ook zo transparant mogelijk over gerapporteerd.¹⁸⁵ Zo werden alle methodologische keuzes gedocumenteerd en verantwoord (auditspoor), werden *peers* (medestudenten en promotor) geconsulteerd (informele feedback) en werd er teruggekoppeld naar de literatuur.¹⁸⁶

¹⁸⁰ D. SILVERMAN, *Doing qualitative research. A practical handbook*. Sage Publications, 2013, 288.

¹⁸¹ T. DECORTE & D. ZAITCH, *Kwalitatieve methoden en technieken in de criminologie*, Leuven, Acco, 2010, 467.

¹⁸² D. SILVERMAN, *Doing qualitative research. A practical handbook*. Sage Publications, 2013, 288; T. DECORTE & D. ZAITCH, *Kwalitatieve methoden en technieken in de criminologie*, Leuven, Acco, 2010, 138.

¹⁸³ D. SILVERMAN, *Doing qualitative research. A practical handbook*. Sage Publications, 2013, 299.

¹⁸⁴ T. DECORTE & D. ZAITCH, *Kwalitatieve methoden en technieken in de criminologie*, Leuven, Acco, 2010, 124.

¹⁸⁵ T. DECORTE & D. ZAITCH, *Kwalitatieve methoden en technieken in de criminologie*, Leuven, Acco, 2010, 120.

¹⁸⁶ T. DECORTE & D. ZAITCH, *Kwalitatieve methoden en technieken in de criminologie*, Leuven, Acco, 2010, 126, 132, 142.

HOOFDSTUK 7: RESULTATEN

Dit hoofdstuk behelst de rapportering van het empirische luik. Eerst wordt de aard van de illegale handel in *wildlife* in België besproken aan de hand van de vooropgestelde kenmerken. Daarna wordt de aanpak van het misdrijf in de verschillende fasen van de cyclus beschreven.

7.1. KENMERKEN VAN WILDLIFE TRADE IN BELGIË

De eerste onderzoeksvraag waarop dit onderzoek een antwoord tracht te formuleren, is de vraag naar de aard van de illegale handel in *wildlife* in België. Dit zal gebeuren aan de hand van de kenmerken ‘omvang’, ‘soorten’, ‘daders’, ‘slachtoffers’ en ‘modus operandi’.

7.1.1. Ernst en omvang

De respondenten zijn het erover eens dat de werkelijke omvang van de illegale handel in wilde dieren en planten in België moeilijk te bepalen is. Hetgeen ze vaststellen is namelijk maar een fractie van de realiteit, vermits niet alles gecontroleerd kan worden (respondenten A, B, D, E, F, en G). Bovendien, zo zeiden respondenten E en H, blijven veel misdrijven onontdekt, waarmee ze verwezen naar het *dark number*. De volgende stelling van respondent A verduidelijkt waarom het niet eenvoudig is om de totale omvang van het probleem in te schatten:

“Dus hoe groot het probleem is in België... geen idee eigenlijk. Omdat we eigenlijk alleen maar het topje van de ijsberg zien, vanaf het moment dat er dus effectief een inbreuk wordt vastgesteld en een PV wordt opgesteld.”

Als handvat wordt daarom gebruikt dat de hoeveelheid vaststellingen en inbeslagnames tien procent van de werkelijke illegale handel is (respondent I), maar dit blijft een ruwe schatting.

Verder blijkt uit de interviews dat de cijfers in België erg gefragmenteerd zijn (zie bijlage 6). De cijfers zijn namelijk niet gecentraliseerd door één instantie, maar zijn verspreid over de verschillende betrokken instanties. Respondent D zegt dat het daarom zeer moeilijk is om een overzicht te hebben over het totaal aantal CITES-inbreuken die in België worden vastgesteld. Hij haalt hier verschillende redenen voor aan: gebrek aan tijd, capaciteit en juridisch-technische kwesties (zoals privacy). Ook over het aantal CITES-zaken die vervolgd worden zijn de cijfers moeilijk te achterhalen, omdat ze niet steeds correct worden geregistreerd (respondenten C en D).

Om toch een beeld, weliswaar geen totaalbeeld, te kunnen vormen over de omvang van de illegale handel in wilde dieren en planten in België, werd aan de respondenten gevraagd of ze een aantal statistieken konden voorleggen. De cijfers die door de Cel CITES werden voorgelegd voor het jaar 2014 worden in tabel 2 weergegeven.

Tabel 2. Cijfers van de Cel CITES met betrekking tot de handel in *wildlife* in 2014 in België.

AFGELEVERDE VERGUNNINGEN EN CERTIFICATEN	HANDHAVING VAN VERGUNNINGEN EN CERTIFICATEN
3199 vergunningen	104 controles
4043 certificaten	34 PV's

Uit de tabel blijkt dat door de Cel CITES in 2014 7.242 vergunningen (voor de invoer, uitvoer en doorvoer) en certificaten (voor de handel binnen de EU) werden afgeleverd. De Cel CITES deed in datzelfde jaar 104 controles in de strijd tegen de illegale handel. Er werden met andere woorden ongeveer 1,4% van de vergunningen- en certificatenhouders aan een controle onderworpen. Daarbij werd voor 34 vastgestelde inbreuken een PV opgesteld (32,7% van het aantal controles).

De cijfers die verkregen werden van de natuurinspectie van het ANB hebben betrekking op het aantal PV's voor de stroperij en het aantal inbeslagnames van beschermde dieren en illegale vangtuigen.

Tabel 3. Aantal vaststellingen en inbeslagnames in het kader van CITES door het ANB in 2013 in Vlaanderen.

JAARTAL	AANTAL VASTSTELLINGEN (PV) STROPERIJ	AANTAL INBESLAGNAMES			
		Beschermd vogels		Illegale vangtuigen	
2013	208	9153			1078
		7623 fazanten	1524 zangvogels	6 roofvogels	

Uit tabel 3 blijkt dat in 2013 door de natuurinspecteurs van het ANB 208 PV's werden opgesteld voor stroperij. Dat is ongeveer 38 % van het totaal aantal PV's (547) die ANB in dat jaar opstelde. In datzelfde jaar werden 9153 beschermde vogels in beslag genomen,

waarvan de meeste fazanten (83,3%), ongeveer een zesde zangvogels (16,6%) en een beperkt aantal roofvogels (0,1%).

De cijfers van de politie over heel België voor de jaren 2011 tot en met 2014 betreffen het aantal opgestelde PV's in het kader van biodiversiteit. Deze worden in tabel 4 per type feit weergegeven.

Tabel 4. Aantal opgestelde PV's door de Belgische politiediensten in het kader van biodiversiteit (2011 – 2014).

BIODIVERSITEIT – TYPE FEIT	AANTAL OPGESTELDE PV'S DOOR DE POLITIE PER JAAR			
	2011	2012	2013	2014 (eerste negen maanden)
CITES	49	40	19	19
Vernietiging	603	566	536	459
Dierenwelzijn	1358	1452	1392	1367
Natuurbescherming	393	327	282	251
Vergunning/erkenning	196	128	158	113
Overige	2	0	3	0
TOTAAL	2601	2513	2390	2209

Uit een analyse van deze cijfers – waarin het jaar 2014 niet werd opgenomen omdat de gegevens niet volledig zijn – blijkt dat in het kader van biodiversiteit jaarlijks gemiddeld 2501 PV's worden opgesteld door de politie, waarvan het merendeel in het kader van dierenwelzijn (gemiddeld 1401 PV's). Voor CITES werden door de Belgische politiediensten gemiddeld 35 PV's opgesteld. De cijfers met betrekking tot CITES suggereren dat het aantal vaststellingen door de politie daalt. Dit kan enerzijds op wijzen dat de illegale handel daalt, maar kan anderzijds ook betekenen dat de politie steeds minder controles doet of dat daders steeds professioneler te werk gaan waardoor zij moeilijker op te sporen zijn. Hier kan op basis van deze gegevens echter geen uitspraak over worden gedaan. Respondent H merkt hierbij op dat deze bevindingen moeten worden genuanceerd, omdat niet alle politiediensten de PV's steeds correct en volledig registreren. Tot slot is het niet duidelijk of er een overlap is tussen de categorieën 'CITES' en 'dierenwelzijn' en tussen 'CITES' en 'vergunning/erkenning'.

Voor de luchthaven van Zaventem zijn zeer gedetailleerde cijfers verkregen van het aantal vaststellingen door de douane voor de jaren 2010 tot en met 2012. In tabel 5 wordt een overzicht gegeven van de belangrijkste bevindingen na een analyse van deze cijfers.

Tabel 5. Aantal vaststellingen in het kader van CITES door de douane op de luchthaven van Zaventem (2010-2012).

JAARTAL	AANTAL VASTSTELLING -EN (PV)	MEEST GEREgistREERD ALS HERKOMST	MEEST GEREgistREERD ALS BESTEMMING
2010	107	Azië (41) en Afrika (34)	Europa (75) en Azië (29)
2011	123	Afrika (70) en Azië (29)	Europa (65) en Azië (52)
2012	118	Afrika (69) en Azië (32)	Europa (54) en Azië (53)
GEMIDDELDE	116	Afrika (61) & Azië (34)	Europa (65) & Azië (44)

Uit de tabel blijkt dat Aziatische landen en Europese landen voornamelijk landen van bestemming zijn. Ook België, zo blijkt uit de analyse, is eerder een land van bestemming dan een land van herkomst voor illegale *wildlife* producten. Afrikaanse landen werden dan weer het meest als land van herkomst geregistreerd. Wat niet in bovenstaande tabel is opgenomen, maar wat verder nog bleek uit de analyse van de cijfers, is dat ook Amerikaanse landen¹⁸⁷ eerder als land van herkomst werden geregistreerd dan als land van bestemming. Ten slotte lijken de cijfers over de jaren heen vrij stabiel te blijven. Het is echter niet duidelijk wat de achterliggende oorzaak hiervan is. Enerzijds zou het erop kunnen duiden dat de illegale handel noch toeneemt, noch afneemt. Anderzijds kan dit het gevolg zijn van het aantal controles dat over de jaren heen ongeveer gelijk is gebleven. Het is echter moeilijk om hier conclusies op te baseren, omdat hierover onvoldoende gegevens ter beschikking zijn.

Voor de douane van de haven van Antwerpen werden minder gedetailleerde cijfers verkregen. In tabel 6 wordt het aantal CITES-vaststellingen in 2013 en 2014 door de douane van Antwerpen voorgesteld.

¹⁸⁷ Amerikaanse landen: hiermee worden de Noord-, Centraal- en Zuid-Amerikaanse landen bedoeld.

Tabel 6. Aantal vaststellingen in het kader van CITES door de douane van de haven van Antwerpen (2013 – 2014).

JAARTAL	AANTAL VASTSTELLINGEN (PV)
2013	7
2014	19

In vergelijking met de cijfers van de douane van de luchthaven van Zaventem, is het aantal vaststellingen met betrekking tot CITES in de haven van Antwerpen beperkt. De cijfers suggereren dat het aantal vaststellingen in de haven van Antwerpen stijgen, wat erop kan wijzen dat de illegale handel en/of het aantal controles stijgt. Echter, op basis van bovenstaande cijfers kan over dit verband geen uitspraak worden gedaan.

De cijfers van het aantal CITES-PV's die werden doorgestuurd naar de Vlaamse parketten in 2014 worden weergegeven in tabel 7.

Tabel 7. Aantal CITES-dossiers in de parketten van het Vlaams Gewest in het jaar 2014.

AFHANDELINGSWIJZE	AANTAL
Zonder gevolg (sepot)	45
Ter beschikkingstelling (aan een ander parket)	29
Vooronderzoek	15
Minnelijke Schikking	9
Gerechtelijk onderzoek	5
Vervolging (<i>zie vonnis Gent</i>)	1
Onbekend	1
TOTAAL aantal ingestroomde dossiers	105

Uit deze tabel blijkt dat de Vlaamse parketten voor het jaar 2014 in totaal 105 PV's hebben ontvangen van douane, politie en inspectiediensten. Dit houdt iets meer dan twee procent van alle milieuzaken in (respondent A). Bijna de helft (43%) van de zaken werd geseponeerd. Respondent A merkt hierbij op dat het mogelijk is dat deze zaken doorgestuurd werden voor bestuurlijke afhandeling naar de Cel CITES of de AMMC, maar dat dit niet kan worden afgeleid uit de gegevens. Ten slotte merkt respondent B op dat het aantal CITES-dossiers die de parketten toegestuurd krijgen zeer beperkt zijn, in vergelijking met andere thema's.

Tot slot zijn de respondenten het erover eens dat de illegale handel in *wildlife* vaak gepaard gaat met andere misdrijven. Zij gaven onder meer de volgende voorbeelden: valsheid in geschriften, criminele organisatie en drugstrafiek. Dit blijkt ook uit het vonnis van Gent (zie bijlage 7, tabel E) Enkele respondenten leggen ook de link tussen CITES en dierenwelzijn (respondenten A, C, D en H).

7.1.2. Soorten *wildlife* en soorten *trade*

Ten eerste omschreven de respondenten de verschillende soorten dieren, planten en producten die verhandeld worden vanuit, via en naar België. Onderstaande tabel biedt een overzicht van de soorten en producten die door de respondenten het meest werden vermeld.¹⁸⁸

Tabel 8. Beschermden soorten die het meest worden verhandeld vanuit, via en naar België.

	SOORTEN DIE VERHANDELD WORDEN
PLANTEN	Orchideën
	Cactussen (bijvoorbeeld <i>hoodia</i>)
	Tropisch hardhout (bijvoorbeeld <i>afrormosia</i>)
DIEREN (levend)	Reptielen en amfibieën: kameleons, schildpadden, pijlgifkikkers en slangen
	Vogels: roofvogels en papegaaien
	Andere: koraal en vlinders
(VERWERKTE) PRODUCTEN	Traditionele Chinese Medicijnen (TCM) en producten die daarin verwerkt worden: neushoornhoorn, schubben van pangolin en gedroogde zeepaardjes
	Andere: Ivoor, lederwaren (bijvoorbeeld krokodillenleren handtas), jachttrofeeën, muziekinstrumenten, kaviaar, medicijnen vanuit Amerikaanse landen (waarin <i>hoodia</i> is verwerkt)

Zeer zelden betreffen dit nog souvenirs en ook het aantal levende dieren is sterk verminderd door de toepassing van X-ray controle (respondent G).

Ten tweede omschreven de respondenten verschillende soorten handel. Zo maakt respondent I een onderscheid tussen de handel in inheemse soorten (EU) en de handel in uitheemse soorten. Respondenten D en H maken een onderscheid tussen de legale en de illegale handel, die vaak als parallelle circuits langs elkaar lopen. Hierbij omschrijft respondent H ook nog een tussencategorie, namelijk de semi-legale/semi-illegale handel. Deze handel oogt volgens

¹⁸⁸ Werden minimaal door twee respondenten vernoemd.

hem op het eerste zicht legaal, maar er wordt veel geknoeit met de regels. Respondenten D en E maken ten slotte een onderscheid tussen de binnenlandse handel en de buitenlandse handel. Zo betreft de handel binnen België volgens respondent E voornamelijk illegale vogelvangst, maar soms ook illegale visvangst, die vervolgens op de zwarte markt worden verkocht aan restaurants. Respondent D voegt daar nog de illegale kweek van vogels en reptielen aan toe.

7.1.3. Daders en motieven

Op basis van de interviews kunnen de daders van illegale handel in *wildlife* in België worden opgedeeld in zes categorieën. Mensen die zich niet echt bewust zijn van het feit dat ze iets fout doen, vormen een eerste categorie. Dit betreffen volgens de respondenten voornamelijk particulieren die iets kopen via het internet (bijvoorbeeld de aankoop van een afslankingsmedicijn waarin hoodiacactus is verwerkt), maar ook toeristen die een beschermde soort als souvenir van hun reis meebrengen. In de tweede plaats kunnen de houders van dieren die beschermd worden door de CITES-Overeenkomst en die hiervoor niet de juiste documenten in hun bezit hebben, worden onderscheiden (respondent A). Een derde categorie die de respondenten noemen zijn de ‘echte’ smokkelaars, die gedreven worden door winstbejag. Deze categorie daders kan nog verder worden onderverdeeld in de ‘individuele handelaar’ en de ‘criminele organisatie’ (respondent I en vonnis Gent). Respondenten D en H hebben het ten vierde over handelszaken, kwekers en websites (zoals *Kapaza.be* en *Tweedehands.be*) als voorbeelden van personen die nonchalant omgaan met de nodige CITES-documenten en daardoor de illegale handel vergemakkelijken. Een vijfde categorie daders betreft restaurants die bedreigde dieren op het menu zetten (respondent E). De zesde en laatste categorie die op basis van de interviews kan worden onderscheiden betreffen de stropers in het binnenland. Respondent E stelt vast dat dit voornamelijk oudere generaties zijn die opgegroeid zijn in een tijd waar dergelijke praktijken nog niet verboden waren. Hij vermoedt daarom dat deze gepensioneerde hobbyisten een generatieprobleem zijn dat in de toekomst zal uitdoven.

De meeste respondenten halen aan dat geldgewin het grootste motief is van de smokkelaars in *wildlife*.¹⁸⁹ Volgende drie citaten illustreren dit:

“Er wordt geld mee verdiend, veel geld...” (respondent H)

¹⁸⁹ Zie ter illustratie ook de bespreking van het vonnis van de Corretionele Rechtbank van Gent (bijlage 7).

“Maar ja, de prijs van neushoornhoorn is ginder [Azië] ook 50.000 euro de kilo he... dus dat is dezelfde waarde als de straatwaarde van cocaïne eigenlijk.” (respondent G)

“En dat [neushoornhoorn] brengt 40.000 euro per kilo op terwijl goud 31.000 euro per kilo is ofzo... dus dat is heel lucratief.” (respondent C)

Naast de lucratieve aard van deze activiteiten halen de respondenten nog twee elementen aan waarom dit misdrijf aantrekkelijk is voor criminelen, namelijk de kleine pakkans en de lichte straffen die worden uitgesproken. Respondent C vat dit als volgt samen:

“De straffen zijn heel licht die uitgesproken worden. En uiteindelijk is ook de pakkans heel klein he, omdat er weinig op ingezet wordt en omdat het ook heel moeilijk te identificeren is he.”

Sommige respondenten vertellen ook dat de exclusiviteit van een zeldzaam dier of een zeldzame plant een reden kan zijn waarom personen dit misdrijf plegen (respondenten D, E, G en H).¹⁹⁰ Zo worden in België volgens respondent E vogels illegaal gevangen, omdat sommige mensen bepaalde vogelsoorten willen houden in een voilière of willen meenemen naar vogelshows, tentoonstellingen en wedstrijden. Wilde vinken worden bijvoorbeeld gestroopt omdat men ervan uitgaat dat deze beter kunnen zingen dan gekweekte vinken. Ook respondent G vertelt dat ‘verzamelen’ een belangrijk motief is:

“Die mensen willen iets exclusiefs hebben, zoals verzamelaars van orchideën, die willen dan een speciale orchidee die in het amazonewoud groeit en niet zo eentje die je gewoon bij de bloemist kan kopen he.”

7.1.4. Slachtoffers

De meeste respondenten beschrijven de slachtoffers van de illegale *wildlife trade* als flora en fauna in de breedste zin. Zo geeft respondent E aan dat de bedreigde populaties in het bijzonder lijden onder de illegale handel. Respondent G vult daarbij aan dat de kopers zelf zich soms ook slachtoffer voelen, omdat zij niet altijd weten dat het om beschermde soorten gaat. Respondenten E en H hebben het over de gemeenschap in zijn geheel als slachtoffer. Ook uit de analyse van het vonnis van Gent kan worden afgeleid dat de gehele maatschappij schade lijdt onder het biodiversiteitsverlies (zie bijlage 7, tabel E).

¹⁹⁰ Idem.

7.1.5. Modus operandi

Voor de illegale handel in *wildlife* worden volgens de respondenten verschillende methoden toegepast. Dit blijkt ook uit de casus van het vonnis van Gent (zie bijlage 7, tabel E). Voor de eerste fase van de handel, het stropen, wordt in België gebruik gemaakt van verschillende vangtuigen. Volgens respondent E kan het gaan om netten, kooien en vallen die variëren naargelang de diersoort. Zo zijn er veel stropers die met slagnetten werken om vogels te vangen. Dit soort netten ligt horizontaal op de grond en wanneer er een zwerm vogels op neerstrijkt, wordt door de druk een klapmechanisme in werking gesteld, waardoor de netten toeklappen en de vogels dus gevangen zitten. Daarnaast worden volgens respondent E ook vaak mistnetten gebruikt voor het vangen van vogels. Deze staan verticaal opgesteld. Beide soorten netten zijn heel moeilijk waar te nemen, de slagnetten omdat ze op de grond liggen en de mistnetten omdat ze zo fijn zijn dat je ze bijna niet kan zien. Een andere methode voor het vangen van vogels is het gebruik van lokvogels die wilde vogels in kooien lokken (respondent E). Een voorbeeld hiervan zijn larsenkooien, cirkelvormige kooien die onderverdeeld zijn in compartimenten met afzonderlijke deurtjes, waarmee dus meerdere vogels tegelijk in de val kunnen worden gelokt. Ten slotte gebeurt het ook dat roofvogels vergiftigd worden omdat ze door jagers worden beschouwd als concurrent (respondent E).

In de tweede fase, die van de illegale handel zelf, onderscheiden de respondenten verschillende smokkeltechnieken. Deze zijn vaak dezelfde als de smokkelmethoden voor drugs en gaan ook via dezelfde smokkelroutes: zowel via de lucht als via de zee en via de openbare weg (respondent H). De eerste techniek is het gebruik van vervalste CITES-vergunningen (respondenten D, F, G, H en I). Zo wordt wildvang bijvoorbeeld ingevoerd als in gevangenschap gekweekte fauna en flora. Respondent F heeft het over ‘typische douanemisdrijven’, zoals het gebruiken van een verkeerde goederencode, een teveel of een tekort in de zending (in vergelijking met wat op de documenten staat aangegeven), en het verzwijgen van de inhoud van een bepaald product (bijvoorbeeld medicijnen). Ten tweede worden illegale producten vaak verborgen en gecamouflageerd (respondenten C, D, G, H en I). Hierbij worden de illegale producten dus zonder de nodige documenten en zonder naleving van de IATA-normen¹⁹¹ ingevoerd. Een douanier geeft het volgende voorbeeld van een camouflagetechniek:

¹⁹¹ IATA staat voor International Air Transport Association – IATA-norm betreft (in dit geval) de vereiste eigenschappen (zoals afmetingen en ventilatieopeningen) van containers waarmee dieren worden vervoerd met het vliegtuig.

“En van die CITES zien wij eigenlijk heel veel ivoor of neushoornhoorn dat ongelofelijk goed weggestopt wordt... we hebben zo eens gezien vanuit Tsjechië werd dat echt zo in bobijnen van koper weggestopt, met polyester errond... echt professioneel zoals ze drugs verstoppen he.”

Vervolgens komen de meeste van deze producten het land in via postpakketten die tegenwoordig vaak via het internet besteld worden, wat het moeilijk maakt om de daders op te sporen (respondent G). Uit het vonnis van Gent blijkt tot slot dat in de laatste fase van de illegale handel, die van de verkoop, witwastechnieken worden gehanteerd, om de illegale opbrengsten wit te wassen via de parallelle legale markt (bijvoorbeeld via de vastgoedmarkt).

7.1.6. Rol van België in de illegale *wildlife trade*

De luchthaven van Zaventem en de haven van Antwerpen zijn volgens de meeste respondenten de grootste knelpunten in België (respondenten D, E, F, G, H, I). Zo zou de haven van Antwerpen een toegangspoort naar Europa zijn voor tropisch hardhout (respondenten D en I). In 2012 werd bijvoorbeeld 749,8 kubieke meter tropisch hardhout in beslag genomen in de haven van Antwerpen (respondent F).

Verschillende respondenten (D, F, G, H en I) haalden ook de problematiek van het Belgische koloniaal verleden aan. Door de nauwe banden die België heeft met de Afrikaanse landen (voornamelijk met de Democratische Republiek Congo), krijgt de luchthaven van Zaventem volgens hen namelijk veel te maken met illegale handel in *wildlife* vanuit Afrika. Hierbij gaat het vaak om nieuw ivoor¹⁹², voornamelijk bestemd voor Aziatische landen. Door haar koloniaal verleden is er in België ook veel oud ivoor¹⁹³ aanwezig, waarvoor er een markt bestaat in Europa (respondenten D, F, G en H). Zo zou er de laatste jaren namelijk een stijging geweest zijn van het aantal aanvragen voor vergunningen of certificaten voor oud ivoor door particulieren (respondent D). Respondent F geeft aan dat dit problematisch is, omdat de handel in oud ivoor in veel EU-lidstaten verboden is, behalve in België. Gevolg daarvan is dat deze handel aangezogen wordt naar België.

Verder zijn de respondenten het eens dat België zowel een land van bestemming, als een land van herkomst en een transitland is. Volgende tabel, die op basis van de antwoorden van de respondenten werd opgesteld, verduidelijkt dit.

¹⁹² Nieuw ivoor: dit is ivoor dat recent gestroopt werd (en dus niet conform de CITES-Overeenkomst).

¹⁹³ Oud ivoor: dit is ivoor dat dateert van vóór de inwerkingtreding van de CITES-Overeenkomst.

Tabel 9. Rol van België in de illegale *wildlife trade*.

ROL BELGIË	SOORTEN DIE VERHANDELD WORDEN	
HERKOMST	Dieren	Vogels: - illegaal gekweekte papegaaien en roofvogels - illegaal gevangen spreeuwen en vinken
		Reptielen: illegaal gekweekte schildpadden
		Vissen: illegaal gevangen snoek en snoekbaars
	Planten	<i>Niet nader gespecificeerd</i>
	Producten	Kaviaar
TRANSIT (doorvoer)	Dieren	<i>Niet nadrukkelijk vermeld</i>
	Planten	Tropisch hardhout
	Producten	(Nieuw) ivoor, neushoornhoorn, gedroogde zeepaardjes, schubben van pangolin → TCM
BESTEMMING	Dieren	Vogels (papegaaien, roofvogels, spreeuwen en vinken), reptielen (schildpadden), vissen (snoek) en koraal
	Planten	Tropisch hardhout, orchideën, cactussen
	Producten	Lederwaren

Ten slotte geeft respondent H aan dat Europa (en bijgevolg ook België) zeer gevoelig is voor dergelijke illegale handel, omdat aan de binnengrenzen niet wordt gecontroleerd en omdat wetgeving en beleid binnen elke lidstaat verschillend is. Over het eerste zegt hij dit:

“Ja aan de binnengrenzen is er geen controle he... Als je een zwak punt vindt binnen Europa, dan ben je binnen [...] vooral het oude Oost-blok is een probleem.”

7.2. AANPAK VAN WILDLIFE TRADE IN BELGIË

De tweede hoofdvraag waarop dit onderzoek een antwoord tracht te formuleren, is de vraag naar de bestrijding van de illegale handel in *wildlife* in België. In elke fase van de aanpak (wetgeving en beleid, preventie, detectie en sanctionering) werd nagegaan welke actoren een rol spelen en hoe deze samenwerken, hoe de aanpak in die bepaalde fase verloopt en welke knelpunten door de respondenten worden ervaren.

7.2.1. Wetgeving en beleid

De meeste respondenten geven aan dat de regelgeving inzake CITES zeer uitgebreid en complex is (respondenten A, C, D, E, F, H). Zo verwijst respondent A naar de verschillende uitzonderingen op de regel die er bestaan, wat leidt tot discussies over wat wel en niet onder de CITES-regelgeving gebracht kan worden. De catalogering van de soorten in de bijlagen is volgens hem eveneens zeer complex, omdat deze zo gedetailleerd zijn, waardoor steeds nood is aan deskundigen om te bepalen over welke soort het exact gaat. Ook respondent E ervaart de complexe regelgeving als problematisch:

“Over CITES ... men heeft daar een hele complexe regelgeving rond geschreven die een hele zware administratieve last meebrengt, maar brengt het veel zoden aan de dijk?[...] dus als ik dan lees over die zesde staatshervorming, ze hebben het alleen nog maar ingewikkelder gemaakt heb ik de indruk.”

Verder verwijzen verschillende respondenten naar de complexe bevoegdheidsverdeling tussen de federale overheid en de Vlaamse overheid (respondenten A, C, D en E). Zo is de Cel CITES het beleidsorgaan voor het federale niveau (respondent D) en is het ANB het beleidsorgaan voor het Vlaams niveau (respondent E). Dit houdt in dat de Cel CITES op federaal niveau moet instaan voor het afleveren van wetgeving, het afleveren van vergunningen en certificaten, het afleveren van wetenschappelijke adviezen, het uitvoeren van controles en het aansturen van de andere controlediensten in het land (respondent D) en dat het ANB op Vlaams niveau naast het uitvoeren van controles, ook de nodige vergunningen en certificaten moet afleveren (respondent E). In de praktijk is dit anders (respondenten D en E). De Cel CITES neemt het volledige beleidsmatige aspect op zich, ook wat de Vlaamse materie betreft, deels omdat het ANB thans onvoldoende capaciteit en middelen heeft om die taak erbij te nemen (respondent E). Beide respondenten geven aan dat voor dit probleem reeds overleg gepland is. Verder zou de bevoegdheidsverdeling ook niet aangepast zijn aan de realiteit van de Europese eenmaking (respondent D). Respondent C zegt tot slot het volgende over de negatieve impact van deze complexe bevoegdheidsverdeling op een efficiënte aanpak:

“Eigenlijk zou de implementatie en handhaving van die wetgeving niet mogen lijden onder het feit dat we zo'n gefragmenteerd land zijn, dat opgedeeld is in zoveel lagen en niveaus. Maar je merkt dat toch wel dat dat daar negatief op werkt.”

Naast de complexe staatsstructuur, vormt ook de politieke structuur een knelpunt in de efficiënte aanpak van de illegale handel in wilde dieren en planten (respondenten D en H).

Beslissingen met betrekking tot wetgeving en beleid zijn namelijk steeds politieke beslissingen en in het kader van CITES moeten alvast drie ministers¹⁹⁴ hun neuzen hiervoor in dezelfde richting krijgen (respondent H). Dit laatste is moeilijk omdat er in België om de vier jaar van minister wordt gewisseld (respondent H). Zo zou het gebrek aan capaciteit, middelen en expertise, wat de meeste respondenten als grootste knelpunten ervaren bij de aanpak van CITES-misdrijven in België, een gevolg zijn van de gebrekkige prioriteitenstelling op politiek niveau (respondenten C en D).

7.2.2. Preventie en sensibilisering

Wat de preventie van de illegale handel in *wildlife* betreft, kan in de eerste plaats verwezen worden naar de literatuurstudie. Daaruit blijkt namelijk dat de Cel CITES instaat voor de sensibilisering aan de hand van informatieve folders en brochures. Uit de interviews blijkt dat de Cel CITES nog een aantal andere zaken voor haar rekening neemt in het kader van preventie. Zo zou de Cel de laatste jaren erg hebben ingezet op communicatie aan de hand van informatieve presentaties, opleidingen voor de handhavingsinstanties, een vernieuwde website en een nieuwe databank die de informatie toegankelijker maakt voor het grote publiek (respondent D). Respondent H spreekt dit tegen. Hij zegt dat de Cel CITES zeer zelden preventieve acties doet en geeft hiervan het volgende voorbeeld:

“Ik heb ze één keer op een gespecialiseerde beurs [Naturaria] weten staan. Daar stonden ze met een stand om uit te leggen wat de wetgeving was, maar dat was niet onmiddellijk een groot succes denk ik want ze hebben dat nooit meer opnieuw gedaan.”

De folders van de Cel CITES worden volgens respondent G ook door de douane verspreid op de luchthaven. Hij maakt wel de bedenking dat ze vaak niet op de goede plaats liggen. Respondenten D en G bemerken dat dit te wijten is aan het feit dat er geen plaats voorzien is, omdat het enorm veel kost om op de luchthaven reclameplaats te huren. Daarnaast doet de douane ook aan sensibilisering door het tentoonstellen van verschillende *wildlife* producten in het douanemuseum (respondent F) en staat de douane ook af en toe op beurzen (zoals het Vakantiesalon) om bijvoorbeeld toeristen attent te maken dat niet zomaar alles als souvenir kan worden meegebracht (respondent H).

¹⁹⁴ Minister van Leefmilieu, Minister van Justitie en Minister van Binnenlandse Zaken.

Verder doen ook de inspectiediensten van het ANB tot op zekere hoogte aan bewustmaking en sensibilisering. Respondent E geeft aan dat zij dit in de eerste plaats doen aan de hand van informatieve campagnes over de (complexe en steeds wijzigende) regelgeving. In de tweede plaats gaan zij het eerste jaar na de inwerkingtreding van een wet(swijziging) een aanmaning geven, eerder dan een PV opstellen (respondent E).

Vervolgens geeft respondent H aan dat de politie niet preventief werkt in het kader van CITES, behalve tijdens de Naturaria Beurs in Antwerpen. Dit is een gespecialiseerde beurs voor reptielen en amfibieën waaraan de politie elk jaar een bezoek brengt. In het begin waren deze bezoeken repressief, dan deden ze controles en werden zaken in beslag genomen. Nu zijn de politiebezoeken eerder preventief, om te voorkomen dat er opnieuw illegale praktijken plaatsvinden (respondent H).

Respondent H geeft aan dat het preventief verwijderen van de hoorns van neushoorns in de Europese dierentuinen en het vervangen van de tentoongestelde hoorns in musea door nepexemplaren ook een vorm van preventie is, om te voorkomen dat de dieren worden gedood of de museumstukken worden gestolen.

Verder doen de handhavingsinstanties ook aan sensibilisering door middel van artikels in de pers (respondenten D, E, G en H). Zo wordt de media ingelicht telkens wanneer er een grote inbeslagname is (respondenten G en H) en wordt er getracht jaarlijks via krant, radio en tv te communiceren over wat er dat jaar gebeurd is en wat men het jaar erna wil bereiken (respondent D). De respondenten geven aan dat zij via deze kanalen de publieke aandacht willen wekken voor deze gevoelige materie, zoals bijvoorbeeld met de grote *ivory crush* van 2014 (cf. *supra*).

Tot slot blijkt uit de interviews dat afschrikking door middel van registratie, controles en zware straffen ook een vorm van preventie kan zijn. Zo geeft respondent H aan dat enkele jaren geleden alle roofvogelhouders in België geregistreerd zijn, waarbij DNA-stalen van de roofvogels zijn genomen opdat bij een inbreuk snel kan worden achterhaald wie de eigenaar is van de dieren. Respondent D formuleert het belang van afschrikking als volgt:

“Het enige afschrikmiddel voor die echte smokkelaars is zware straffen en hun grote winsten afpakken, zoals bij die zaak in Gent, waar de vermogensvoordelen zijn verbeurd verklaard [...] zo zullen ze het wel afleren.”

Een knelpunt dat door respondenten C en H wordt vermeld, heeft betrekking op de sensibilisering van het grote publiek. Zij zeggen dat mensen niet weten wat ze moeten doen en hoe ze het moeten doen. Respondent H gebruikt hiervoor volgende illustratie:

“Als je morgen een slagrand krijgt van je grootvader die juist overleden is, is dat geen enkel probleem om dat legaal te verkopen, máár je moet wel weten hoe en dat weten heel weinig mensen.”

De respondenten zijn echter wel tevreden over de positieve evolutie die de aanpak van het misdrijf in België doormaakt. Zo zou de bewustwording van de milieuproblematiek (op beleidsniveau) de laatste tien jaar enorm zijn gestegen en deze trend lijkt zich voort te zetten, ook voor CITES (respondenten D, G, H en I). Er zou ook steeds meer aandacht worden geschonken aan de bestraffing van het misdrijf (respondenten A, B, C, D en E).

7.2.3. Opsporing en detectie

Uit de interviews blijkt dat de douane (voor goederen), de politie (voor personen) en de federale (Cel CITES) en Vlaamse inspectiediensten (ANB) de actoren zijn die betrokken zijn bij de opsporing en vaststelling (detectie) van illegale handel in *wildlife*. Indien deze instanties een inbreuk vaststellen, maken zij een proces-verbaal (PV) op en sturen zij dit door naar het parket. De inspecteurs van het ANB en van de Cel CITES hebben ook de mogelijkheid om het PV rechtstreeks door te sturen naar respectievelijk de AMMC (ANB) of de juridische dienst (Cel CITES) voor bestuurlijke afhandeling. De controlediensten kunnen eveneens illegale dieren, planten en materiaal (zoals vangtuigen) in beslag nemen.

De taak van de douane bestaat er volgens respondenten F en G in om controles uit te voeren op bagage, postpakketten en vracht(containers). Deze controles zijn volgens beide respondenten meestal at random en ad hoc, omdat CITES geen prioriteit heeft. Zo worden ook vaak (toevallige) vaststellingen met betrekking tot CITES gedaan tijdens controles op andere misdrijven, voornamelijk tijdens drugscontroles (respondenten A, B, C, G en H). Verder werkt de douane niet alleen reactief, maar ook pro-actief door het uitvoeren van risicoanalyses aan de hand van *pre-arrival* gegevens (respondenten D, F, G en H). Zo zijn ook meer gerichte controles mogelijk, omdat fraudetrends in kaart kunnen worden gebracht (respondent F). Daarbij wordt de bagage van risicovluchten, zoals bijvoorbeeld een vlucht Chinese toeristen die vanuit Afrika via België naar China doorreizen, sterk gecontroleerd (respondent G).

Wanneer er personen bij betrokken zijn, neemt de politie de zaak van de douane over (respondent G). De politie kan ook in het kader van een ander (politieel) onderzoek, zoals drugsonderzoeken, CITES-inbreuken vaststellen. Verder geeft respondent H aan dat de politie vooral reactief optreedt. Zij komen volgens hem namelijk vooral tussen op vraag van onder meer wijkagenten, de douane, de Cel CITES en particulieren. De reden hiervoor is dat deze instanties geen of onvoldoende politieele ervaring en/of bevoegdheden hebben, zoals bijvoorbeeld van belang is voor het uitvoeren van een huiszoeking of telefoontap (respondent H). Zelden gaat de politie in het kader van CITES pro-actief optreden, omdat daar onvoldoende capaciteit voor is (respondent H).

De taak van de inspectiediensten van het ANB betreft het uitvoeren van controles in Vlaanderen (respondent E). Uit de beleidsdocumenten blijkt dat er vier verschillende controles door de natuurinspecteurs worden uitgevoerd, namelijk pro-actieve controles met behulp van risicoanalyses, reactieve controles naar aanleiding van een beroep dat wordt gedaan op het ANB onder de vorm van een melding (klacht of aangifte), routinecontroles op personen met vergunningen (bijvoorbeeld jagers of vissers) en ad hoc controles van recreatieve activiteiten. Zo zijn er in het jaar 2013 bijvoorbeeld 1123 jachtvergunningen gecontroleerd (routinecontrole) en zijn er 78 stroperijacties geweest (ad hoc controle).

De inspectiedienst van de Cel CITES is bevoegd voor het uitvoeren van controles in geheel België. Respondent D geeft aan dat de inspectiedienst sinds de laatste staatshervorming bestaat uit twee voltijds inspecteurs voor CITES-aangelegenheden. Daarvoor stond de inspectiedienst ook in voor dierenwelzijn, waardoor de focus meer lag op dierenwelzijn dan op CITES. Volgens respondent D is het daarom nu mogelijk om meer controles te realiseren, specifiek voor CITES. Hij merkt op dat het belangrijk is om mensen zowel te informeren (cf. *supra*) als te controleren (en indien nodig te sanctioneren), omdat het eerste alleen er niet voor zorgt dat de mensen de wet ook effectief toepassen.

De respondenten halen een aantal hulpmiddelen aan die hen helpen bij de detectie van illegale *wildlife trade*. Zo verwijzen respondenten D en H naar de Positieflijst voor Zoogdieren, een juridisch instrument dat de handhavingsinstanties helpt bij de herkennen van illegale soorten. Respondent H zegt hierover het volgende:

“Ik vind dat dat prachtig werkt... men is nu al 6 jaar bezig met dezelfde lijst te maken voor reptielen, maar dat lukt helaas niet.”

Respondent G heeft het over een lijst met Chinese tekens die de douane gebruikt om na te gaan of er in bepaalde TCM geen verboden dierlijke of plantaardige producten zijn verwerkt. Hij merkt op dat er sinds het gebruik van de lijst al meer vaststellingen zijn gedaan. Voor de detectie van levende dieren verwijst hij naar het gebruik van X-ray controle, waardoor levende dieren gemakkelijk en snel kunnen worden gedetecteerd. Levende dieren die illegaal worden verhandeld en die worden inbeslaggenomen, kunnen ook tijdelijk worden opgevangen in een opvangcentrum op de luchthaven van Zaventem, tot een andere bestemming voor de dieren wordt bepaald (respondent G). Ten slotte beschrijft respondent G de uitgebreide bevoedheden van de douane, die hij de ‘goederenpolitie’ noemt. Zo mogen zij bijvoorbeeld alles wat in transit is opendoen en controleren, mogen zij aanhoudingen en inbeslagnames doen en mogen zij een wapen dragen.

De respondenten halen als knelpunt aan dat ze altijd afhankelijk zijn van experts, omdat er een gebrek aan expertise en kennis is binnen hun eigen organisaties. Volgende twee citaten staven deze uitspraak:

“Je kan niet alles kennen, dat is onmogelijk. Daarom moet je altijd terugvallen op expertise van de tweede lijn.” (respondent F)

“Ik ken dat niet, ik ben politieman en geen bioloog [...] Er is te weinig wetenschappelijke kennis bij de politiemensen en dat is een probleem [...] Dus je moet er elke keer deskundigen bijhalen.” (respondent H)

Een tweede knelpunt dat de respondenten aanhalen, is het tekort aan capaciteit en middelen. Door het gebrek aan capaciteit kunnen maar een beperkt aantal controles worden uitgevoerd, waardoor de pakkans verkleint (respondenten C, D, F, G en H). Het gebrek aan middelen vertaalt zich in een tekort aan opslag- en opvangplaatsen voor de inbeslaggenomen producten (respondenten F, G en H). Een citaat staft deze uitspraak:

“Ja soms is dat triest, ook voor opvang he... maar ja de Zoo [van Antwerpen] zat al vol, dus wat moeten we er dan mee doen? Dan gaat dat naar een ander opvangcentrum, maar die mensen hebben daar ook geen plaats voor zo veel dieren he.” (respondent G)

Daarnaast is DNA-onderzoek, dat vaak nodig is om een soort exact te kunnen bepalen, te duur waardoor het zelden wordt gebruikt (respondenten C en G). Ten slotte is het ook niet mogelijk

om voor CITES Bijzondere Opsporingsmethodes te gebruiken, behalve in de gevallen waar er een criminele organisatie bij betrokken is (respondenten C en H).

7.2.4. Strafrechtelijke en bestuurlijke sanctionering

Het parket, dat over de strafrechtelijke aanpak gaat, krijgt de PV's doorgestuurd die werden opgemaakt door de douane, de politie en de inspectiediensten (respondenten A, B en C). Vervolgens kan het parket kiezen om te seponeren, een minnelijke schikking voor te stellen of te vervolgen (respondent F). Wanneer het gaat om een eerste feit, wanneer personen beweren dat ze echt niet wisten dat ze iets fout deden en wanneer ze vrijwillig afstand doen van de illegale producten, dan wordt ervoor gekozen om de zaak te seponeren of wordt een minnelijke schikking voorgesteld (respondenten B en G). Er is dan namelijk geen sprake van een moreel bestanddeel, dus een vervolging is onmogelijk (respondent A). Het parket beslist pas om te vervolgen wanneer het echt gaat om het moedwillige verhandelen van beschermde dieren en planten, dus met de bedoeling om er winst mee te maken (respondenten A, B en C). De strafrechtelijke sancties die vervolgens kunnen worden opgelegd, werden reeds in de literatuurstudie besproken (zie hoofdstuk 3). Respondent B merkt op dat het meestal financiële sancties betreffen.

De meeste respondenten geven aan dat een mooi voorbeeld van de strafrechtelijke afhandeling van de illegale handel in wilde dieren en planten het vonnis van de Correctionele Rechtbank van Gent, van 27 juni 2014 is. Dit vonnis, dat een voorlopige uitspraak is omdat de zaak nog in Hoger Beroep is, werd in het kader van dit onderzoek daarom nader bestudeerd (zie bijlage 7 voor een meer uitgebreide bespreking).

Tabel 10. Strafrechtelijke sancties uitgesproken bij vonnis in de Correctionele Rechtbank van Gent.

	GEVANGENISSTRAF	GELDBOETE
BEKLAAGDE 1	4 jaar	90.000 euro
BEKLAAGDE 2	18 maanden	30.000 euro
BEKLAAGDE 3	2 jaar	12.000 euro
BEKLAAGDE 4	1 jaar	12.000 euro
BEKLAAGDE 5	/	2.750 euro

Naast de opgelegde sancties (zie tabel 10), werd eveneens een bijzondere verbeurdverklaring van de (witgewassen) vermogensvoordelen (bedrag van 723.455 euro en onroerend goed)

opgelegd. Ook de gerechtskosten en de onkosten voor de bestemming van de inbeslaggenomen vogels moesten door de daders worden vergoed. Tot slot werden ook de illegale vangtuigen verbeurd verklaard en moest een bedrag van 251 euro aan de burgerlijke partij (Vogelbescherming Vlaanderen Vzw) worden betaald. Bij de afsluiting van dit onderzoek werd een persbericht gedeeld waarin vermeld wordt dat deze straffen in Hoger Beroep zijn bevestigd en dat Vogelbescherming Vlaanderen een schadevergoeding van 15.250 euro krijgt.¹⁹⁵ De respondenten geven aan dat zij erg tevreden zijn over de straffen die in deze zaak zijn uitgesproken.

Naast de strafrechtelijke sanctionering, geeft de CITES-Wet op federaal niveau en het Handhavingsdecreet op Vlaams niveau de mogelijkheid om het PV door te sturen naar de Cel CITES (voor het federaal niveau) en de Afdeling Milieuhandhaving, Milieuschade en Crisisbeheer (AMMC, voor het Vlaams niveau), voor een bestuurlijke afhandeling van het dossier (respondenten C, D en E). Respondent D merkt op dat het niet de Cel CITES zelf is die het dossier afhandelt, maar wel de juridische dienst van de FOD Volksgezondheid, opdat het principe van scheiding der machten gewaarborgd kan worden. De juridische dienst krijgt de PV's toegestuurd van de inspecteurs van de Cel CITES en kan vervolgens kiezen om te seponeren, om een administratieve boete op te leggen of om het PV door te sturen naar het parket. De AMMC ontvangt de PV's van de natuurinspecteurs van het ANB en kan vervolgens een bestuurlijke transactie voorstellen, een administratieve boete opleggen, een nulboete opleggen of geen boete opleggen (respondent E). Zowel de juridische dienst als de AMMC houden bij het bepalen van de boetes rekening met de zwaarte van de inbreuk (respondenten D en E).

Ook in de fase van sanctionering halen de respondenten een aantal knelpunten aan. Zo loopt volgens respondent G de strafopvolging voor CITES-misdrijven nog niet naar behoren. Volgens hem ontsnappen de CITES-dossiers in verschillende parketten nog vaak aan de aandacht, waardoor nog te veel zaken geseponneerd worden. Respondenten D, E en G voegen hier wel aan toe dat ze merken dat dit aan het verbeteren is, mede door de mogelijkheid van bestuurlijke afhandeling. Zo zouden volgens hen steeds meer parketten en rechtbanken belang hechten aan de bescherming van het milieu, waardoor steeds vaker wordt vervolgd en steeds zwaardere straffen worden opgelegd.

¹⁹⁵ BELGA, <http://deredactie.be/cm/vrtnieuws/binnenland/1.2331850>, [eerste consultatie 7 mei 2015].

Respondenten A, B en C geven aan dat bij de parketten een gebrek aan specialisatie en kennisoverdracht is. Zo bestaan er geen echte draaiboeken voor de strafrechtelijke aanpak van CITES-misdrijven door de parketten (respondent C) en is er een gebrek aan kennis bij de (onderzoeks)rechters (respondent B). Respondent C merkt op dat dit tekort aan expertise binnenkort zal verbeteren met de inwerkingtreding van de zaakverdelingsreglementen. Zo zullen in de toekomst alle milieuzaken door één afdeling binnen de provincie worden behandeld in plaats van door elke afdeling apart. Op die manier ontstaat volgens respondent C een soort centralisatie van de materies binnen het parket, waardoor zij zich meer kunnen specialiseren.

7.2.5. Nationale samenwerking

Uit de interviews blijkt dat er op het niveau van de Belgische staat op twee manieren wordt samengewerkt in het kader van CITES, namelijk formeel en informeel. De formele of structurele samenwerking op federaal niveau verloopt via de Belgische Toezichtsgroep.¹⁹⁶ Respondenten B en E verwijzen daarnaast naar het belang van de Vlaamse Hoge Handhavingsraad voor Ruimte en Milieu (VHRM) in de samenwerking tussen de verschillende handhavingsinstanties op Vlaams niveau. In de schoot van dit orgaan, dat onder meer de parketten, de politie, de AMMC en het ANB samenbrengt, worden volgens hen verschillende praktische afspraken gemaakt die de aanpak van CITES-misdrijven ten goede komt.

Sommige respondenten ervaren dit structureel overleg als een meerwaarde in de aanpak van CITES-misdrijven. Andere respondenten geven aan dat zij de meerwaarde van het overleg in de Toezichtsgroep beperkt vinden. Zij zeggen ‘vergaderingsmoe’ te zijn en dat dergelijke formele werkgroepen vaak uitgroeien tot ‘praatbarakken’, zonder dat er effectief resultaat wordt behaald (respondenten B, E, F en G). Structureel overleg focust zich volgens respondent H namelijk te veel op het informeren over beleidsmatige aspecten en statistieken in plaats van op het oplossen van praktische problemen met betrekking tot de handhaving. De reden voor dit laatste probleem omschrijft respondent F als volgt:

“Bovendien werkt elke dienst voor zichzelf, details over de werking en aanpak worden niet (snel) gedeeld.”

¹⁹⁶ Zie ook hoofdstuk 4.

Volgens respondent E bestaan er andere manieren om informatie uit te wisselen. Dit blijkt ook uit de interviews. In België bestaan namelijk verschillende kanalen waarlangs informatie (al dan niet specifiek met betrekking tot CITES) kan worden gedeeld. Zo noemen de respondenten de ANG (politie), OMTRANET (parketten), ENVIRONET (cf. *infra*), EU-TWIX (cf. *infra*) en andere, eerder informele informatieuitwisselingskanalen (zoals e-mail en telefoon, cf. *infra*).

Volgens de respondenten verloopt de (dossiermatige) samenwerking tussen de Belgische handhavingsinstanties meestal niet structureel, maar eerder ad hoc en informeel. Zo weten de respondenten wel wie de contactpersonen voor CITES zijn, maar verloopt dit contact meestal via mail of telefonisch en vaak enkel als er vragen of problemen zijn. Een voorbeeld hiervan is de samenwerking tussen de politie en de natuurinspecteurs van het ANB die meestal plaatsvindt uit veiligheidsoverwegingen (respondent E).

Sommige respondenten zeggen dat de (informele) samenwerking in het algemeen goed verloopt. Zo geven zij aan dat de ‘CITES-wereld’ in België zo klein is, dat het praktischer is om de contacten informeel te houden. Respondent B stelt bijvoorbeeld dat dit informeel netwerk heel goed werkt:

“Milieu en meer bepaald CITES is maar een kleine niche, daarom hebben wij de luxepositie om de meeste mensen die daarmee bezig zijn vrij goed te kennen persoonlijk... en dat werkt goed denk ik.”

Andere respondenten geven aan dat er een en ander schort aan de (informele) samenwerking en dat meer structurele contacten gewenst zijn. Zo geeft respondent C aan dat de ad hoc contacten wel eens tot misverstanden kunnen leiden en dat het bovendien lang duurt voordat een probleem is opgelost omwille van een gebrekkige communicatie, een ongelijk beleid en een ongelijke werking tussen de verschillende niveaus en overheden.

Verder zouden er volgens een aantal respondenten naast communicatie- ook coördinatieproblemen zijn (respondenten B, F en H). Respondent F stelt dit probleem als volgt:

“Het probleem is dat CITES-dienst geen veldkennis heeft... zij zitten daar in een ivoren toren in Brussel, waardoor zij feeling met de realiteit ontbreken [...] onze werking moet niet in het gedrang komen door de onkunde van de CITES-dienst.”

Respondent H verklaart hierover dat de ambtenaren van de Cel CITES niets afweten van rechtshandhaving. Volgens hem is het controleren op het respecteren van de wet een politionele taak, die niet toebehoort aan een beleidscel. Hij stelt dat het gebrek aan politionele ervaring en veldkennis bij de Cel ervoor zorgt dat zij haar coördinerende rol niet optimaal kan volbrengen. Ook respondent B stelt een aantal hiaten in de werking van de Cel CITES vast. Volgens hem leveren zij al te vaak vergunningen en certificaten af op basis van vertrouwen.

De moeilijke samenwerking zou volgens de respondenten voor een stuk te maken hebben met capaciteits- en prioriteitsproblemen en politieke besluitvorming. Daarnaast zou ook de bevoegdheidsverdeling tussen de federale overheid en de gewesten (cf. *supra*) de samenwerking bemoeilijken (respondenten A, C, D en E). Een laatste punt dat volgens de respondenten de samenwerking in de aanpak van CITES-misdrijven bemoeilijkt, heeft te maken met de interesse en motivatie van de mensen op het terrein. Verschillende respondenten geven namelijk aan dat CITES slechts een klein onderdeel is van hun takenpakket, naast vele andere (milieugerichte) thema's, waardoor prioriteiten moeten worden gesteld. Volgende citaten illustreren dat deze prioriteitenstelling zeer persoonsgebonden kan zijn:

“In België bestaat er geen dienst speciaal voor CITES, het hangt dus allemaal af van het enthousiasme van de mensen die hiermee te maken krijgen.” (respondent I)

“Veel hangt denk ik toch wel af van good will... ja zo'n mensen heb je echt nodig, die daar echt gedreven in zijn, want anders dan gebeurt dat niet.” (respondent C)

“Je hebt individuen die daar zelf geïnteresseerd in zijn en die dat ook zullen proberen op te volgen, maar er zou toch nog wat meer bewustzijn daarvoor moeten zijn.” (respondent D)

7.2.6. Internationale samenwerking

Naast de nationale samenwerking, bleek uit de interviews dat er in het kader van CITES ook op internationaal niveau wordt samengewerkt, zowel met Europa als met derde landen. Over de samenwerking met de EU-lidstaten en Europese instanties zijn de respondenten eerder positief. Zo lijkt de informatieuitwisseling in het kader van CITES binnen Europa (en vooral met de buurlanden) vrij vlot te verlopen (respondenten B, E, G, H en I). Deze informatieuitwisseling gebeurt volgens de respondenten meestal via EU-TWIX (cf. *infra*),

maar voor de douane ook via ENVIRONET¹⁹⁷. Zo zegt respondent G dat als de douane vaststellingen doet in het kader van CITES, zij deze informatie (snel en eenvoudig) doorsturen naar collega douaniers in andere landen (en omgekeerd). Deze informatieuitwisseling is volgens de respondent belangrijk om te kunnen leren van elkaar, alsook om gecontroleerde leveringen mogelijk te maken. Naast ENVIRONET, is de uitwisseling van informatie tussen de douanediensten ook mogelijk door de Napels II Overeenkomst¹⁹⁸:

“Ja de douanewereld is een hele goede wereld... alé een hele closed group he. Ja Napels II, dat is heel gemakkelijk voor uitwisseling he... daarmee kunnen we alles eigenlijk heel gemakkelijk doorgeven aan onze collega's in andere Europese landen, zonder enig probleem.” (respondent G)

Respondent G vindt het absurd dat hij informatie zeer gemakkelijk kan delen met collega douaniers uit andere landen, maar dat dit via een officiële weg moet gaan als hij diezelfde informatie wil delen met een collega politiemans in België. Ook één van de geïnterviewde parketmagistraten haalt aan dat de informatieuitwisseling vaak bemoeilijkt wordt door procedures waaraan zij gebonden zijn, waardoor het soms lang duurt alvorens bepaalde informatie officieel mag worden gebruikt.

Verder blijkt uit de interviews dat de Europese instanties een faciliterende rol kunnen spelen in de samenwerking tussen de EU-lidstaten. Zo werd de samenwerking tussen de buitenlandse autoriteiten (zie bijlage 7, tabel F) in het dossier van de rechtzaak in Gent bemoeilijkt door een verschillend beleid in de landen (respondent B). Daarom werd door EUROJUST een bijeenkomst georganiseerd waar informatie gemakkelijker kon worden gedeeld en afspraken gemaakt konden worden over onder meer rechtshulpverzoeken. Respondent B geeft aan dat dit het succes was van dit dossier, namelijk de geïntegreerde aanpak die tot stand kwam door de samenwerking op alle mogelijke niveaus. Naast EUROJUST, speelt ook EUROPOL een belangrijke rol in de coördinatie van de samenwerking tussen de EU-lidstaten. Volgens respondent H zijn er tussen de Belgische politie en EUROPOL namelijk goede contacten, die de aanpak van CITES-misdrijven kunnen bevorderen. Daarnaast werkt de Belgische politie volgens hem ook met verbindingsofficieren in het buitenland, die een belangrijke bijdrage kunnen leveren aan de aanpak van CITES-misdrijven.

¹⁹⁷ Dit is een internetinstrument van de WDO voor de informatieuitwisseling tussen douanediensten over de hele wereld (respondent G)

¹⁹⁸ Napels II Overeenkomst: over wederzijdse bijstand en samenwerking tussen de douaneadministraties

Twee respondenten maken een bedenking bij deze Europese samenwerking. Respondent F merkt namelijk op dat, hoewel er voor CITES een informatienetwerk bestaat, dit nog niet zo uitgebreid is en even goed werkt als het wereldwijde informatienetwerk voor drugssmokkel. Tot slot licht respondent B toe waarom in het vonnis van Gent vermeldt staat dat de beklaagden gebruik hebben gemaakt van de gebrekkige handhaving van de regelgeving. Volgens hem konden de daders mede door het gebrek aan communicatie tussen de Europese landen misbruik maken van de zwakke schakels, wat erop wijst dat de samenwerking tussen de EU-lidstaten toch niet altijd even goed verloopt.

Over de samenwerking met derde landen zijn de respondenten eerder negatief. Volgens sommige respondenten (D, F, G en H) zijn derde landen namelijk geen evenwaardige partners, wat ze zwakke schakels maakt in de aanpak van de illegale *wildlife trade*. Hierbij verwezen de respondenten naar problemen van corruptie en armoede in landen van herkomst (voornamelijk Afrikaanse landen). Zo zou het in deze landen gemakkelijk zijn om aan vergunningen te komen voor illegaal verkregen *wildlife* en zouden er veel mensen zich laten verleiden door deze illegale praktijken, omdat deze producten er deel uitmaken van de economie. Naast corruptie en armoede, haalden de respondenten ook problemen van technologische achterstand en zwakke handhaving en beleid aan. Volgend citaat illustreert dit:

“Plus in Afrika liggen ze daar niet zoveel van wakker... nee, ze antwoorden niet snel en als je naar daar een mail stuurt dan is dat allemaal met yahoo adres enzo.”
(respondent G)

Respondent D zegt dat, omwille van deze moeilijke samenwerking, België geld en tijd heeft geïnvesteerd in projecten ter verbetering van de handhaving in deze zwakke derde landen. Hij haalt hier het voorbeeld van het *African Elephant Fund* aan, een project dat de olifant op het terrein wil beschermen en waarvan België lid is van de stuurgroep.

7.2.7. Informatieuitwisseling met behulp van EU-TWIX

Uit de interviews blijkt dat de Belgische handhavingsinstanties voor de uitwisseling van informatie regelmatig gebruik maken van EU-TWIX. Respondent I maakt duidelijk dat in de databank enkel informatie is opgenomen over inbeslagnames en dat de handhavingsinstanties andere informatie kunnen delen via de *mailinglist*. Hij merkt daarbij op dat deze informatie nooit betrekking heeft op persoonsgegevens, maar dat het gaat om trends en ontwikkelingen in het algemeen. Informatie over de personen zelf gaat volgens hem via EUROPOL en INTERPOL.

Eén van de respondenten gaf een aantal voorbeelden van de mails die via EU-TWIX werden verstuurd. Uit een analyse van die mails wordt duidelijk welke informatie gedeeld wordt. Zo wordt bijvoorbeeld informatie gedeeld over de vaststellingen van de CITES-inbreuken, namelijk de datum en plaats van de vaststelling, de wijze waarop de vaststelling is gedaan (bijvoorbeeld via risicoanalyse, met gebruik van snuffelhonden, tijdens een routinecontrole of na een opsporingsonderzoek) en door wie de vaststelling is gedaan (bijvoorbeeld politie of douane). Ook wordt er informatie gedeeld over het product dat onderwerp uitmaakt van de smokkel, namelijk de soorten die gesmokkeld worden, de hoeveelheid gesmokkelde producten (gewicht of aantal) en de geschatte waarde ervan. Wat betreft het delict zelf, wordt informatie gedeeld over het land van herkomst en het land van bestemming, het aantal daders, de gehanteerde modi operandi, het aantal inbeslagnames en de opgelegde boetes en/of gevangenisstraffen. Meestal gebeurt deze informatieuitwisseling aan de hand van foto's van de goederen en de wijze waarop ze verpakt en verstopt worden, in combinatie met een korte uitleg erover.

Uit de interviews blijkt dat de respondenten tevreden zijn over EU-TWIX. Zo lijkt vooral de *mailinglist* een nuttig instrument in de verschillende fasen van de aanpak. Ten eerste kan de rapportering van de geanalyseerde gegevens aan de Europese Commissie volgens respondent I de opmaak van wetgeving en beleid beïnvloeden. Hij zei dat het eveneens bijdraagt aan de preventie doordat snel informatie en trends kunnen worden uitgewisseld, waar vervolgens op kan worden ingespeeld. Ook in de fase van de detectie komt de uitwisseling van de gebruikte smokkelmethoden ten goede aan het aantal zaken die onderschept kunnen worden (respondent I). Respondent G vult aan dat hij EU-TWIX voornamelijk gebruikt voor het verkrijgen van informatie over zaken die hij onderschept heeft:

“Ja dat is voor mij het bijzonderste aan EU-TWIX, dat daar heel veel experts op zitten die eigenlijk constant live informatie kunnen geven... dan weet ik meteen om welk dier het gaat en of het beschermd is of niet.”

Hoewel EU-TWIX een Europees instrument is, is het volgens de respondenten ook bevorderend voor de internationale samenwerking. Zo zijn INTERPOL en het CITES-Secretariaat ook lid van de *mailinglist*, waardoor zij relevante zaken uit derde landen kunnen oppikken en meedelen aan EU-TWIX (respondent I). Het grote voordeel van EU-TWIX is volgens de respondenten ten slotte de snelheid waarmee informatie kan worden gedeeld.

De respondenten halen twee knelpunten aan met betrekking tot EU-TWIX. Ten eerste wordt het beheerd door een NGO, waardoor het gefinancierd moet worden met geld uit fondsen. Het voortbestaan van EU-TWIX is dus volledig afhankelijk van deze fondsen (respondent I). In de tweede plaats is EU-TWIX, en meer bepaald de databank, volledig afhankelijk van de wil en onwil van mensen om informatie te delen (respondenten D en I). Respondent D omschrijft dit probleem als volgt:

“Het is maar zo sterk als de zwakste schakel. Als er een land is dat geen data ingeeft of dat maar gefragmenteerd data ingeeft, dan ontbreekt er al een stukje van de puzzel. Dus eigenlijk kan die maar maximaal werken als er maximale input wordt gegeven en dan ben je telkens weer afhankelijk van de verschillende entiteiten die die gegevens moeten inbrengen.”

Verschillende respondenten geven aan dat zij geen gebruik maken van de databank. De reden waarom zij de databank niet aanvullen met relevante inbeslagnummers, is voornamelijk een gebrek aan tijd (respondenten D, F en G). Hieruit kan worden afgeleid dat de gegevens die voor België zijn opgenomen in die databank niet volledig zullen zijn. Dit kan volgens respondent I een vertekend beeld geven wanneer analyses worden uitgevoerd op deze data.

7.2.8. Suggesties voor verbetering van de aanpak

Aangezien de respondenten in de verschillende fasen van de aanpak knelpunten ervaren, hebben zij verschillende suggesties voor een verbetering van de aanpak van CITES-misdrijven. Deze suggesties hebben betrekking op een optimalisatie van wetgeving, beleid, preventie, detectie en sanctionering, alsook van de samenwerking tussen de verschillende betrokken instanties.

Wijziging van de wet- en regelgeving in België

De meeste respondenten geven aan dat zij een verduidelijking en modernisering van de bevoegdheidsverdeling tussen het federaal en het gewestelijk niveau willen. Volgens respondent D is het daarom belangrijk dat er een samenwerkingsakkoord komt tussen de federale overheid en de gewesten om uit te maken wie voor wat bevoegd is. Hij wil dit in de toekomst eenvoudiger en uniformer maken:

“...want nu heb je inderdaad zo verschillende systemen die zo wat parallel, boven, onder en langs elkaar werken. Het is niet altijd even duidelijk wie bevoegd is, dus daar moet naar een oplossing worden gezocht.”

De bevoegdheidsverdeling kan bijvoorbeeld worden ingericht naar Duits voorbeeld, waar het federaal niveau bevoegd is voor alles wat de EU wordt ingevoerd of uitgevoerd en de *Länder* (gewesten) bevoegd zijn voor alles wat binnen de EU-grenzen gebeurt. Deze afbakening van bevoegdheden is volgens respondent E veel minder vatbaar voor discussie.

Verder stelt respondent H voor om de BOM-wetgeving aan te passen, waardoor bijzondere opsporingsmethoden kunnen worden ingezet voor alle georganiseerde misdaad, inclusief de illegale handel in *wildlife*. Op die manier kan volgens hem de pakkans worden vergroot.

Respondent D geeft tot slot aan dat ook het wetgevend kader met betrekking tot de administratieve boetes moet worden verbeterd, opdat de Cel CITES in de toekomst ook administratieve boetes kan opleggen op vraag van het parket en niet alleen voor de PV's die opgesteld worden door haar eigen inspectiedienst. Op die manier kan volgens hem het gevoel van straffeloosheid worden aangepakt.

Veranderingen in het nationaal beleid

De meeste respondenten willen dat er in België meer geld wordt vrijgemaakt voor de uitbouw van capaciteit, middelen en expertise, opdat de efficiëntie en de effectiviteit van de aanpak kan worden verbeterd. Volgens respondenten C en D moet er daarom geijverd worden om de illegale handel in *wildlife* hoger op de prioriteitenlijst te krijgen. Respondenten G en H zeggen dat er ook (meer en betere) opleidingen kunnen worden georganiseerd voor douaniers en politiemensen, zodat zij minder afhankelijk zijn van externe deskundigen om te bepalen of iets al dan niet illegaal is. Respondent C stelt een uitbreiding van het zaakverdelingsreglement naar de politiediensten en rechtbanken voor, opdat zij zich meer kunnen specialiseren. Zo zou hij het positief vinden als er in de toekomst een 'milieu(onderzoeks)rechter' komt die vertrouwd is met de CITES-wetgeving.

Veranderingen in het Europees beleid

Twee respondenten stellen zich de vraag of het in bepaalde gevallen niet beter zou zijn om de invoer in Europa volledig te verbieden. Respondent F haalt in dit verband het voorbeeld van de handel in oud ivoor aan, waarvoor volgens hem best een dergelijk *zero tolerance*-beleid wordt ingevoerd in de EU. Respondent D merkt op dat het niet zinvol is om de (weder)uitvoer van oud ivoor aan banden te leggen, omdat dit geen impact heeft op de huidige populatie olifanten. Hij zegt daarentegen dat het oud ivoor kan worden gebruikt om voor een stuk tegemoet te komen aan de hoge vraag naar ivoor in Azië, waardoor de druk op de levende populatie misschien daalt.

Respondent I stelt voor dat in de toekomst een EU-breed handhavingsteam voor CITES wordt opgericht, naar het evenbeeld van het Europees handhavingsteam voor de visserij. Dit handhavingsteam kan ervoor zorgen dat de handhavingsstrategie in de Europese landen meer uniform wordt, waardoor zwakke schakels kunnen worden versterkt.

Verbeteringen in de fase van preventie

Ook aan sensibilisering en bewustmaking vinden sommige respondenten (C, F, G en H) dat meer aandacht moet worden besteed. Volgens respondent F kan dit enerzijds door mensen grondig te informeren over wat kan en wat niet kan en anderzijds door af te schrikken met regelmatige controles en voldoende hoge straffen. Respondenten D en G stellen voor om een groot waarschuwingsbord in de vertrekhallen van de luchthavens te plaatsen. Volgens respondent C is het tevens interessant om andere secties binnen de handhavingsinstanties (bijvoorbeeld de drugsbrigade) aandachtig te maken op de problematiek, waardoor zij hiervoor ook meer aandacht gaan hebben.

Verbeteringen in de fase van detectie

Op vlak van opsporing en detectie stelt respondent H voor om de kliklijn *eCops* uit te breiden en meer in de aandacht te brengen, omdat deze nog te weinig gekend is bij en gebruikt wordt door de bevolking. Hij stelt ook voor om tussen de douane en de politie een protocolakkoord op te stellen, waardoor de PV's van de douane ook in de ANG van de politie kunnen worden ingevoerd. Op die manier kan de politie gemakkelijker achterhalen of een persoon reeds in contact is gekomen met de douane en omgekeerd. Verder zou respondent H de politie opnieuw dichter bij de gemeenschap willen brengen, door meer te investeren in een goede wijkwerking. Op die manier kan de politie volgens hem veel meer te weten komen over CITES-inbreuken. Respondent D wil tot slot de inspectiedienst van de Cel CITES uitbouwen, zodat het een inspectiedienst wordt voor handel in soorten in het algemeen en niet exclusief in CITES-soorten.

Verbeteringen in de fase van sanctionering

Op het niveau van de bestraffing lijkt het respondent F zinvol om de vervolgingsbevoegdheid van de douane uit te breiden naar CITES. Hij stelt met andere woorden een vereenvoudigde administratieve procedure voor, opdat kleine zaken door de douane zelf kunnen worden afgehandeld. Voor zaken die douanespecifiek zijn (zoals voorzien in de douanewetgeving), bestaat namelijk reeds een dergelijke vervolgingsbevoegdheid. Hij zegt hierover het volgende:

Dergelijke gelijkaardige werking zou de aanpak van 'kleine garnalen' in CITES efficiënter maken (respondent F).

Respondent B hoopt dat er in de toekomst plaats kan zijn voor een soort functioneel parket voor leefmilieu, naar het evenbeeld van het Zweeds systeem. Respondenten C, D en F stellen tot slot voor om in de toekomst de inspectiediensten, de douane en de politie meer op de hoogte te houden van het verloop van de zaak. Door dergelijke in kennisstelling van uitspraken kunnen zij zien dat hun opsporings- en detectiewerk niet voor niets is, wat hun motivatie ten goede komt.

Verbeteringen in de samenwerking en informatieuitwisseling

Sommige respondenten suggereren dat EU-TWIX kan worden uitgebreid, zowel horizontaal als verticaal. Horizontaal, in die zin dat het uitbreidt naar meerdere soorten dan alleen CITES-soorten. Zo kunnen volgens respondent I ook soorten worden geïntegreerd die beschermd worden door Europese of nationale regelgeving. Verticaal, in die zin dat het uitbreidt naar de gehele aanpak en niet enkel de vaststellingen en inbeslagnames behelst. Zo kunnen volgens respondent C ook de vonnissen en arresten met betrekking tot CITES worden gedeeld, wat een goede precedentwerking van rechterlijke uitspraken kan bevorderen. Respondent F ziet het nog breder en zou het ook nuttig vinden om EU-TWIX uit te breiden naar andere soorten illegale handel, zoals die in wapens, opdat gelijkaardige trends en patronen snel kunnen worden geïdentificeerd. Twee respondenten zouden het ook nuttig vinden dat de EU-TWIX databank wordt gekoppeld aan de afgeleverde vergunningen in Europa, opdat de controle van die vergunningen sneller en efficiënter kan verlopen. Tot slot lijkt het respondent H wenselijk dat de databanken met betrekking tot CITES worden gecentraliseerd op internationaal niveau:

“Waarom heeft België zijn eigen databank? Waarom heeft het CITES-Secretariaat in Geneve niet één grote databank die door iedereen wordt aangevuld en gebruikt?”

Respondent D merkt op dat met de nieuwe databank van de Cel CITES in de toekomst voor een stuk tegemoet kan worden gekomen aan deze vraag. Een verdere uitbreiding van de databank is slechts mogelijk op lange termijn, omdat moet worden afgerekend met enkele privacy overwegingen en ICT-technische overwegingen om databanken te koppelen en voor meerdere diensten toegankelijk te maken (respondent D). Een nieuwigheid die op korte termijn aan de vraag van de respondenten kan tegemoet komen is het gebruik van QR-codes¹⁹⁹ op de vergunningen (respondent D). Op die manier kan er gemakkelijker worden

¹⁹⁹ QR-Code: een tweedimensionale streepjescode.

achterhaald of het een echt document of een vervalsing is, omdat bij het scannen van de QR-code meteen de originele documenten worden opgeroepen (respondent D).

DEEL III: DISCUSSIE EN CONCLUSIE

Dit deel bestaat uit twee hoofdstukken. In de discussie worden de resultaten geïnterpreteerd. Het tweede hoofdstuk omvat de algemene conclusie van dit onderzoek, aangevuld met een aantal aanbevelingen.

HOOFDSTUK 8: DISCUSSIE

Hierna worden de resultaten van het onderzoek geïnterpreteerd. Eerst wordt ingegaan op de kenmerken van de illegale handel in beschermde dieren- en plantensoorten in België. Vervolgens wordt de aanpak van het misdrijf in België besproken.

8.1. KENMERKEN VAN WILDLIFE TRADE IN BELGIË

De resultaten van het onderzoek met betrekking tot de kenmerken van de illegale *wildlife trade* in België worden in dit onderdeel geïnterpreteerd. Achtereenvolgens komen de omvang, de soorten, de daders, de slachtoffers en de modi operandi aan bod. Daarna wordt de rol van België besproken in de trafiek tussen Afrika en Azië.

8.1.1. Onduidelijke omvang

Uit het empirisch onderzoek kan worden afgeleid dat illegale handel in wilde dieren en planten in België als problematisch wordt ervaren. Uit de cijfers die verzameld zijn bij de verschillende instanties is de totale omvang van het probleem in België echter nog niet duidelijk. De cijfers zijn namelijk zeer gefragmenteerd en ook niet steeds gebaseerd op volledige en/of correcte registraties. Bovendien is de werkelijke omvang niet te bepalen, omwille van het *dark number*. Hoewel de bevindingen met betrekking tot de cijfers en de omvang moeten worden genuanceerd, kunnen wel een aantal zaken worden vastgesteld. Zo is het opvallend dat er zo veel verschillende instanties bevoegd zijn voor het toezicht op en de controle van de CITES-wetgeving en dat elke instantie zo zijn eigen manier heeft om cijfers bij te houden, de ene al wat gedetailleerder dan de andere. Uit de literatuurstudie blijkt dat ook op wereldschaal geen concrete cijfers met betrekking tot de illegale handel in *wildlife* ter beschikking zijn. Het probleem van de onduidelijke omvang stelt zich dus niet alleen in België.

Uit het empirisch onderzoek blijkt, net zoals uit de literatuur is gebleken, eveneens dat de illegale handel in *wildlife* vaak gepaard gaat met andere misdrijven, zoals corruptie,

georganiseerde criminaliteit en fraude (witwassen en valsheid in geschriften), alsook met de drugstrafiek en dierenwelzijn. De illegale handel in wilde dieren en planten is in België dus mogelijk ernstiger en omvangrijker dan men in de eerste plaats zou denken. Kortom, België lijkt een kleine, maar belangrijke rol te spelen in de wereldwijde illegale handel in wilde dieren en planten en hun producten.

8.1.2. Verschillende soorten *wildlife* en *trade*

Hoewel niet duidelijk is wat de omvang van het probleem in België is, is uit het onderzoek wel duidelijk dat er verschillende soorten en producten ons land worden ingevoerd, uitgevoerd en/of doorgevoerd naar andere Europese landen of derde landen. De soorten die in België het meest worden verhandeld zijn ivoor, tropisch hardhout en producten die in TCM worden verwerkt (neushoornhoorn, pangolin schubben en gedroogde zeepaardjes), alsook levende dieren zoals amfibieën, reptielen en (roof)vogels. Op basis van de categorieën die in de literatuurstudie aan bod kwamen, kunnen deze worden onderverdeeld in verwerkte producten, *collectors items*, traditionele medicijnen en levende dieren. *Wildlife* producten die bedoelt zijn als voeding lijken in België minder vaak voor te komen, hoewel kaviaar en een aantal beschermde vogel- en vissoorten ook in Belgische restaurants op de menukaart kunnen staan.

Er werden door de respondenten, net zoals in de literatuur, ook verschillende soorten handel onderscheiden: legale en illegale handel, de handel in inheemse soorten en de handel in uitheemse soorten, en de binnenlandse en buitenlandse handel. Deze categorieën overlappen met elkaar, alsook met de categorieën voorgesteld in de literatuur. Ze kunnen op een continuüm worden geplaatst, eerder dan als afzonderlijke categorieën te worden beschouwd. Het lijkt daarom niet erg nuttig om verschillende soorten handel te onderscheiden voor het ontwikkelen van beleid, hoewel de verschillende dynamieken van vraag en aanbod hierbij wel een belangrijk aandachtspunt zijn. Hierbij kan bijvoorbeeld verwezen worden naar de hoge vraag vanuit Aziatische landen voor traditionele medicijnen.

8.1.3. Daderprofielen en motivatie

Op basis van de verschillende daderprofielen en motieven die in de resultaten aan bod kwamen en op basis van de gegevens uit de literatuur kan een typologie worden opgemaakt voor de daders van de illegale handel in wilde dieren en planten in België.

Tabel 11. Typologie daders van illegale handel in wilde dieren en planten.

	WIE (dader)	HOE (inbreuk/smokkeltechniek)	WAAROM (motief)
VRAAG	Verzamelaar	Allerlei	Exclusiviteit (<i>collectors items</i>)
	Houders van levende dieren	- Documenten - Dierenwelzijn	‘Liefhebber’
	(On)bewuste toerist	Bagage	Souvenir
	Onschuldige particulier	Internetbestelling	Consumptie
	Restaurant	Onbepaald	Consumptie - voeding
GRIJZE ZONE	Nonchalante kweker/handelszaak	- Documenten - Dierenwelzijn	Vergemakkelijken
	Corrupte ambtenaar	Corruptie	Vergemakkelijken
AANBOD	Gepensioneerde stroper	- Vanguigen	Omdat het vroeger wel mocht
	Echte smokkelaar	- Verbergen/camoefleren - Vervalste documenten - Witwassen	Geldgewin

Op basis van tabel 11 kan worden gesteld dat er negen typen daders zijn. Aan de vraagzijde kunnen vijf verschillende daderprofielen worden onderscheiden. Zo zijn er de verzamelaars die op zoek zijn naar iets unieks, de houders van levende dieren die niet in orde zijn met de nodige documenten en dierenwelzijnsbepalingen, de toerist die al dan niet bewust illegale soorten of producten meebrengen uit het buitenland, de particulier die zonder te beseffen een illegaal product koopt op het internet en tot slot het restaurant dat beschermde dieren op zijn menu zet.

Tussen vraag en aanbod bestaat een grijze zone, waarbinnen de daders vallen die de illegale handel in *wildlife* vergemakkelijken, eerder dan strikt vragende of strikt aanbiedende partij zijn. Zo zijn er in de eerste plaats de lokale handelaars (dierenwinkels, antiquairs, transportbedrijven en beurzen) en kwekers die illegale (smokkel)praktijken beoefenen of vergemakkelijken, omdat ze nonchalant omgaan met de nodige documenten. Ten tweede blijkt uit de literatuur dat ook corrupte ambtenaren de illegale handel kunnen vergemakkelijken. Uit het onderzoek is echter niet duidelijk of er in België ook corruptie

plaatsvindt in het kader van de illegale *wildlife trade*. Er werd door de respondenten enkel verwezen naar problemen van corruptie in derde landen (niet-EU-landen). Eén respondent gaf echter wel aan dat door de Cel CITES soms *a posteriori* vergunningen worden afgeleverd, wat de illegale handel zou kunnen vergemakkelijken. Hieruit kan worden afgeleid dat de resultaten mogelijk vertekend zijn omwille van sociaal wenselijke antwoorden.

Aan de aanbodzijde kunnen twee verschillende daderprofielen worden onderscheiden. Zo zijn er in de eerste fase van de handel de stropers, die in België voornamelijk oudere, gepensioneerde mensen betreffen. Op internationaal niveau is dit echter anders. Daar zijn stropers vaak individuen gedreven door armoede (zie hoofdstuk 3). Vervolgens zijn er de ‘echte smokkelaars’ die bewust (wetens en willens) illegale soorten en producten verhandelen. Deze kunnen zowel individuen zijn, als (internationaal georganiseerde) groepen. Op basis van de resultaten van het onderzoek en gegevens uit de literatuur blijkt dat deze laatste categorie het grootste probleem vormt, omdat deze groepen vaak professioneel te werk gaan waardoor ze moeilijker op te sporen en af te schrikken zijn.

Uit het onderzoek kan worden afgeleid dat de illegale handel in wilde dieren en planten aantrekkelijk is voor criminelen omwille van verschillende factoren. Ten eerste is geldgewin het belangrijkste motief dat naar voren komt uit het onderzoek, alsook uit de literatuur (*high profit* karakter). Ten tweede blijkt ook dat de exclusiviteit van een bepaald product een belangrijk motief kan zijn. Ook uit de literatuur blijkt dat dergelijke *collectors items* gegeerd zijn, omdat verzamelaars ervan overtuigd zijn dat wilde soorten superieur zijn aan in gevangenschap gekweekte soorten. Dit laatste zou ook de reden kunnen zijn waarom in restaurants de vraag naar dergelijke beschermde soorten blijft bestaan. Verder blijkt ook de instandhouding van diepgewortelde culturele tradities (bijvoorbeeld in het geval van TCM) een belangrijk motief te zijn. Ten slotte sluiten de resultaten van het onderzoek ook aan bij de bevindingen in de literatuur over de kleine pakkans, het laag aantal vervolgingen en de relatief lichte straffen in vergelijking met de aangerichte schade. Dit *low risk* karakter is dus een extra motivatie voor de daders van illegale *wildlife trade*.

8.1.4. Mens en dier als slachtoffer

Uit het onderzoek is duidelijk dat de beschermde dieren- en plantensoorten die verhandeld worden de grootste slachtoffers zijn. Een groot gevolg van dit misdrijf is namelijk de rechtstreekse schade (schending van dierenrechten en dierenwelzijn) en de onrechtstreekse schade (verdwijnen van de biodiversiteit) aan dieren en planten. Ook de gemeenschap in zijn

geheel is slachtoffer van het verdwijnen van biodiversiteit. Illegale *wildlife trade* is met andere woorden een milieumisdrijf dat iedereen raakt. Dit bleek ook reeds uit de literatuurstudie, waar dieper werd ingegaan op de gevolgen van *wildlife trade* (zie hoofdstuk 2).

8.1.5. Veelheid en verscheidenheid aan modi operandi

Uit het onderzoek blijkt dat in België verschillende methoden worden gehanteerd voor de illegale vangst en handel in beschermde soorten. Zo worden voor het stropen verschillende vangtuigen gebruikt, alsook vergif. De smokkel zelf verloopt zowel via luchthaven(s) en zeehaven(s) als via de openbare weg. Daarbij worden verschillende smokkelmethoden vastgesteld, die vaak dezelfde zijn dan de smokkeltechnieken en –routes die voor de drugtrafiek worden gebruikt. Ten eerste worden illegale soorten en producten voornamelijk vervoerd via postpakketten en verborgen in bagage. Ten tweede wordt vaak gefraudeerd met CITES-documenten. Voornamelijk vervalste of foutief ingevulde vergunningen worden door de smokkelaars gebruikt. Ten slotte worden de illegaal verkregen vermogensvoordelen in de laatste fase witgewassen, zoals bijvoorbeeld door de aankoop van onroerend goed (zie vonnis Gent). Deze bevindingen komen overeen met de literatuur.

8.1.6. België als transit tussen Afrika en Azië

De luchthaven van Zaventem (voor postpakketten) en de haven van Antwerpen (voor tropisch hardhout) blijken de grootste knelpunten voor de illegale handel van *wildlife* in België. Verder blijkt uit het onderzoek het koloniaal verleden ervoor te zorgen dat er een grote trafiek is van en naar Afrika vanuit en via België, voornamelijk in (oud en nieuw) ivoor. Hoewel uit het onderzoek blijkt dat België zowel een land van herkomst, transit en bestemming is, lijkt het probleem zich in België veelal te beperken tot transit. Zo fungeert België voornamelijk als transitland in de trafiek tussen Afrika en Azië. Hier gaat het meestal over dierlijke producten die van Afrikaanse naar Aziatische landen worden gestuurd om vervolgens te verwerken in TCM. Zo worden neushoornhoorn, nieuw ivoor, pangolin schubben en gedroogde zeepaardjes het meest vastgesteld in deze trafiek. Deze bevindingen sluiten aan bij de literatuur, waaruit blijkt dat Afrikaanse landen voornamelijk aanbodlanden zijn en Aziatische landen voornamelijk vraaglanden.

8.2. AANPAK VAN WILDLIFE TRADE IN BELGIË

De resultaten van het onderzoek met betrekking tot de aanpak van de illegale *wildlife trade* in België worden in dit onderdeel geïnterpreteerd. Achtereenvolgens komen de wetgeving en beleid, de preventieve maatregelen, de opsporing en detectie, de sanctionering en de samenwerking aan bod. Daarna worden de positieve punten en verbeterpunten besproken.

8.2.1. Complexe wetgeving en beleid

Uit het onderzoek kunnen een aantal knelpunten worden geïdentificeerd met betrekking tot de wetgeving en het beleid in België. Een eerste probleem concentreert zich rondom de complexiteit van de regelgeving, de fragmentatie ervan op verschillende niveaus (internationaal, Europees, federaal en Vlaams) en de gedetailleerde classificatie van de soorten in de bijlagen van de CITES-Overeenkomst en de Europese Verordeningen. Deze complexiteit van de regelgeving bleek ook reeds uit hoofdstuk 3. Bovendien zijn zowel op federaal als op Vlaams niveau naast de CITES-wet en het MHD nog een aantal andere juridische instrumenten belangrijk in het kader van de aanpak en vervolging van illegale *wildlife trade* (zie bijlage 7, tabel F). Zo zijn op federaal niveau de Wet Dierenwelzijn en een aantal bepalingen uit het Strafwetboek belangrijk (bijvoorbeeld fraude, valsheid in geschriften en witwassen) en zijn op Vlaams niveau het Jachtdecreet, het Soortenbesluit, de Wet op Riviervisserij en het Soortenschadebesluit van belang. Het complexe karakter van de CITES-regelgeving bemoeilijkt het doeltreffend verloop van de handhaving ervan. Dit maakt het voor de uitvoerende organen vaak erg frustrerend, zo blijkt uit het onderzoek.

Een tweede probleem met betrekking tot de wetgeving en het beleid in België betreft de complexe en onduidelijke bevoegdheidsverdeling tussen de federale overheid en de Vlaamse overheid (staatsstructuur). Zo is de federale overheid bevoegd voor de in-, uit- en doorvoer van uitheemse planten- en diersoorten en hun producten en de Vlaamse overheid voor al het overige met betrekking tot soortenbescherming en CITES (zie hoofdstuk 3). Het is echter nog erg onduidelijk wie waarvoor precies bevoegd is. Zo kan de vraag worden gesteld naar wat er wordt bedoeld met ‘de in-, uit- en doorvoer’ en met ‘uitheemse soorten’. Sinds de eenwording van de EU zijn de definities hiervan namelijk veranderd. Zo betreft de in-, uit- en doorvoer niet meer over de Belgische grens, maar over de grenzen van de EU en verwijzen uitheemse soorten niet meer naar soorten buiten België, maar naar soorten buiten de EU. In België wordt echter nog vastgehouden aan de oude definities, waardoor niet duidelijk is waarvoor de

federale en de Vlaamse overheid nu precies bevoegd zijn. Deze complexe en onduidelijke bevoegdheidsverdeling heeft dus een negatieve impact op een efficiënt beleid. Uit het onderzoek blijkt echter dat er reeds een oplossing voor dit probleem wordt gezocht.

De complexe politieke structuur in België betreft een derde knelpunt in de efficiënte aanpak van de illegale handel in wilde dieren en planten. Uit het onderzoek blijkt namelijk dat er een gebrek is aan politieke wil om CITES als prioriteit te behandelen, wat er onder meer toe leidt dat er een gebrek is aan capaciteit en middelen.

8.2.2. Een dubbel beeld over de preventieve aanpak

De resultaten met betrekking tot de preventieve aanpak van CITES-misdrijven zijn tweevoudig. Enerzijds blijkt uit de literatuur en uit het onderzoek dat er reeds verschillende initiatieven genomen zijn in het kader van de preventie van illegale *wildlife trade*, zoals de informatieve campagnes aan de hand van folders en via de media. Uit het onderzoek bleek ook dat deze sensibiliseringsacties al enkele resultaten hebben opgeleverd. Zo zouden bijvoorbeeld toeristen minder illegale souvenirs meebrengen.

Anderzijds blijkt uit het onderzoek ook dat er nog onvoldoende wordt ingezet op preventieve maatregelen. Zo lijken nog opvallend weinig particulieren en instanties de problematiek en de wetgeving te (er)kennen, wat het gevolg kan zijn van de complexe regelgeving en de lange lijsten van verboden dieren en planten. De sensibilisering en bewustmaking kan in het algemeen dus beter en idealiter via meer kanalen. Het lijkt namelijk evident dat sensibilisering via verschillende kanalen het meest doeltreffend is, maar waarschijnlijk wordt met sensibilisering via de media wel het grootste publiek bereikt.

8.2.3. Opsporing en detectie: gefragmenteerd en reactief

In België zijn er verschillende controlediensten die CITES-misdrijven kunnen vaststellen, maar uit het onderzoek blijkt dat voornamelijk de douane de meeste vaststellingen doet. Als ‘goederenpolitie’ heeft zij namelijk zeer veel bevoegdheden en bovendien heeft zij als ‘bewaker van de grens’ de grootste kans om in aanraking te komen met illegale handel. Hoewel de douane de meeste vaststellingen doet, heeft ook de politie een onmisbare rol in de aanpak van de illegale handel in *wildlife*. Zij beschikt namelijk over (politie) bevoegdheden waarover andere instanties niet beschikken en waarvoor deze dus beroep moeten doen op de politie.

Vermits CITES-misdrijven in België niet als prioriteit worden beschouwd, zijn de controles vaak at rondom en ad hoc, eerder dan actief en gericht. Uit het onderzoek blijkt verder dat er nog drie andere controles kunnen worden uitgevoerd door de verschillende controlediensten. Zij voeren naast ad hoc controles namelijk pro-actieve controles met behulp van risicoanalyses, reactieve controles naar aanleiding van een melding of bij vaststelling van een inbreuk, en routinecontroles bij personen of instanties aan wie vergunningen zijn afgeleverd. Opvallend is dat CITES-misdrijven ook vaak worden ontdekt in het kader van andere controles of onderzoeken, voornamelijk met betrekking tot drugs. Dit bevestigt nogmaals het verband tussen de smokkel in *wildlife* en de drugsmokkel (cf. *supra*).

De controlediensten die een inbreuk vaststellen, moeten in principe altijd een PV opstellen en doorsturen naar het parket voor verdere afhandeling.²⁰⁰ Uit het onderzoek blijkt echter dat deze diensten een soort van discretionaire bevoegdheid hebben, waardoor zij kunnen bepalen om al dan niet een PV op te stellen en in plaats daarvan een waarschuwing te geven. Bovendien hebben de inspecteurs van de Cel CITES en het ANB de mogelijkheid om het PV rechtstreeks door te sturen voor bestuurlijke afhandeling. Elke controledienst kan tot slot ook illegale producten bestuurlijk in beslag nemen, zonder tussenkomst van het parket.

Uit het onderzoek blijkt vervolgens het potentieel van technologische ontwikkelingen in de detectie van illegale handel in *wildlife*. Zo heeft het gebruik van X-ray controle ertoe geleid dat meer handel in levende dieren wordt vastgesteld. Ook het gebruik van DNA-onderzoek zou tot een meer efficiënte en effectieve opsporing van dit misdrijf kunnen leiden. Dit laatste is echter zeer duur en wordt daarom zelden gebruikt.

Het onderzoek heeft tot slot ook een aantal knelpunten geïdentificeerd in deze fase van de aanpak. Zo zijn de respondenten duidelijk bezorgd over het gebrek aan kennis en expertise en het tekort aan capaciteit en middelen. Dit maakt het zeer moeilijk om actieve en gerichte controles te doen in het kader van CITES, wat de pakkans aanzienlijk doet dalen (*low risk*).

8.2.4. Complexe relatie tussen bestuurlijke en strafrechtelijke sanctionering

Het onderzoek heeft de complexe wisselwerking tussen strafrechtelijke afhandeling (door de parketten en rechtbanken) en de bestuurlijke afhandeling van CITES-dossiers (door de juridische dienst van de Cel CITES op federaal niveau en door de AMMC op Vlaams niveau) in kaart gebracht. Net zoals de instanties op het niveau van detectie, hebben deze vervolgende

²⁰⁰ Art. 29 Sv.

instanties een discretionaire bevoegheid.²⁰¹ Zij beslissen namelijk of al dan niet vervolgd wordt. Dikwijls wordt ervoor gekozen om de zaak te seponeren. De vervolgende instanties zijn in deze keuze echter vaak beperkt door een aantal juridische kwesties. Zo is het belangrijk dat er een moreel bestanddeel aanwezig is (wetens én willens) alvorens kan overgegaan worden tot vervolging en dit is vaak moeilijk te bewijzen. Als het vervolgens toch tot een vervolging komt, dan blijkt de bewijsvoering van CITES-zaken eveneens moeilijk te zijn omwille van het complexe karakter van de CITES-regelgeving. Als de vervolging ten slotte succesvol is, zijn de straffen vaak bescheiden in vergelijking met de aangerichte schade. Deze bevindingen stemmen overeen met de knelpunten die worden aangehaald in de literatuur (zie hoofdstuk 1).

Het vonnis van de Correctionele Rechtbank van Gent van 27 juni 2014 biedt een goede illustratie van de kenmerken en de aanpak van de illegale handel in wilde dieren en planten (zie bijlage 7). Hoewel in deze zaak zware sancties zijn opgelegd, is het een schaars voorbeeld. Meer nog, het is het enige voorbeeld waarbij in België dergelijke (zware) sancties zijn uitgesproken. Dit zou daarom een goed precedent kunnen zijn voor toekomstige vervolgingen.

Het onderzoek heeft vervolgens ook in deze fase van de aanpak een aantal knelpunten geïdentificeerd. Hoewel de strafopvolging inzake CITES-midrijven nog niet helemaal naar behoren verloopt, lijkt er zich een positieve evolutie voor te doen. Dit is mede dankzij de mogelijkheid tot bestuurlijke afhandeling van de dossiers. Verder heerst binnen de parketten, net als binnen de controlerende instanties, het probleem van een gebrek aan kennis en expertise. Ook dit lijkt alvast positief te evolueren met de komst van de zaakverdelingsreglementen. Daardoor zullen parketmagistraten zich in de toekomst meer kunnen specialiseren (onder meer in CITES). Ten slotte wordt ook het tekort aan capaciteit en middelen in deze fase als probleem ervaren.

8.2.5. Moeizame samenwerking op verschillende niveaus

Hoewel de samenwerking tussen de handhavingsinstanties in binnen- en buitenland voornamelijk ad hoc en informeel verloopt, zijn er ook een aantal overlegstructuren. Op nationaal niveau is dit voor CITES de Belgische Toezichtsgroep, maar ook in een aantal andere overlegstructuren kan CITES aan bod komen. Zo heeft de politie een Leefmilieu

²⁰¹ Voor de parketmagistraten zie art. 28quater Sv.

Netwerk en hebben de parketten de Expertisecel Leefmilieu. Op Vlaams niveau is er in het kader van CITES de overlegstructuur van de VHRM. Hieruit blijkt nogmaals de fragmentatie van de aanpak van CITES op de verschillende niveaus.

Op Europees niveau is er voor CITES de Europese Toezichtsgroep en EU-TWIX (zie hoofdstuk 4). Uit het onderzoek blijkt dat in België voornamelijk gebruik gemaakt wordt van (de *mailinglist* van) EU-TWIX voor de uitwisseling van informatie met betrekking tot *wildlife trade*, alsook van verschillende andere instrumenten zoals ENVIRONET (douane), OMTRANET (parketten) en de ANG (politie). Hoewel uit het onderzoek blijkt dat de respondenten in het algemeen tevreden zijn met het bestaan en de werking van deze instrumenten, kan ook worden afgeleid dat een en ander beter kan. Het is voor de betrokken handhavingsinstanties namelijk zeer moeilijk een overzicht te bewaren over het aantal databanken en kanalen voor informatieuitwisseling. Bovendien zijn deze databanken volledig afhankelijk van de wil en onwil van de betrokken actoren om informatie te delen.

Op internationaal niveau zijn er ten slotte de CoP (zie hoofdstuk 3) en de overlegstructuren van de WDO (ENVIRONET) en INTERPOL. Uit het onderzoek blijkt dat de samenwerking met EU-lidstaten soms gemakkelijker is dan de nationale samenwerking. De samenwerking met derde landen wordt echter door de meeste respondenten als moeilijk ervaren, omdat er in deze landen vaak sprake is van corruptie en een zwakke rechtshandhaving.

Uit het onderzoek is niet helemaal duidelijk of de Belgische handhavingsinstanties tevreden zijn of niet met de samenwerking en of die al dan niet goed verloopt. Zo is er enerzijds niet steeds de nood aan een meer gestructureerde samenwerking (kleine materie) en is er anderzijds niet steeds de wil (vergaderingsmoeheid). Wel werd er steeds een zwakke organisatie en coördinatie van de samenwerking ervaren. De Cel CITES, die deze taak op zich moet nemen, zou namelijk geen *feeling* met de praktijk hebben, wat voor frustraties zorgt bij de uitvoerende instanties. De moeilijke samenwerking lijkt dus grotendeels het gevolg te zijn van de complexe Belgische staatsstructuur (ongelijk beleid), de capaciteits- en prioriteitsproblemen en de multidisciplinariteit van de betrokken actoren (ongelijke werking).

8.2.6. (On)gunstige evaluatie?

Vermits (de aanpak van) CITES geen prioriteit is in België, is het niet verrassend dat er een groot tekort is aan capaciteit en middelen voor de opsporing en sanctionering van CITES-misdrijven. Daarnaast is er in elke fase van de aanpak ook een tekort aan kennis en expertise,

onder meer omdat er te weinig opleidingen worden georganiseerd en omdat er geen draaiboeken of handvaten voor de aanpak van CITES-misdrijven ter beschikking zijn. Bovendien is het afhankelijk van de interesse en motivatie van de handhaver in kwestie of al dan niet veel wordt ingezet op CITES. De handhavingsinstanties zijn namelijk nooit voor CITES alleen bevoegd, maar het is slechts een onderdeel van hun (vaak uitgebreide) takenpakket. Ten slotte verloopt ook de samenwerking tussen de verschillende betrokken actoren en de coördinatie van deze samenwerking niet optimaal. Dit kan mogelijks te wijten zijn aan de multidisciplinaire aard van deze samenwerking en aan de onduidelijke bevoegdheidsverdeling tussen de federale overheid en de gewesten, waardoor er op de verschillende niveaus en in de verschillende fasen van de aanpak een verschillend beleid en een verschillende werking is. Al deze knelpunten leiden tot een klein aantal vaststellingen en veroordelingen, wat op zijn beurt een lage pakkans en een gevoel van straffeloosheid als gevolg heeft (*low risk*).

Ondanks de vele moeilijkheden in de aanpak van de illegale handel in wilde dieren en planten, lijkt het erop dat het een positieve evolutie doormaakt. Uit het onderzoek blijkt namelijk dat er de laatste jaren een opmerkelijke stijging is in de bewustwording van de CITES-problematiek en de knelpunten op het terrein. Er zijn daarom reeds verschillende stappen in de juiste richting gezet, maar een versnelling van deze positieve evolutie lijkt voornamelijk te worden belemmerd door politieke wil inzake de prioriteitenstelling.

De aanbevelingen die de respondenten formuleren zijn ten slotte zeer waardevol, maar niet allemaal even realistisch en haalbaar. Bovendien zijn de meest suggesties vanuit het standpunt van één actor, waardoor het voorstel waarschijnlijk niet voor iedereen een gewenste situatie met zich meebrengt. Een voorbeeld hiervan is de uitbreiding van de vervolgingsbevoegdheid van de douane naar (kleine) CITES-overtredingen. Op die manier zouden politie en parketten namelijk bevoegdheden verliezen en zou de aanpak van CITES-misdrijven nog meer gefragmenteerd worden. Anderzijds zou dit wel een oplossing kunnen bieden voor de overbelasting van de parketten en voor het gevoel van straffeloosheid bij de ‘kleine garnalen’.

HOOFDSTUK 9: CONCLUSIE EN AANBEVELINGEN

In dit hoofdstuk wordt de algemene conclusie van dit onderzoek geformuleerd. Daarna worden een aantal aanbevelingen voor verder onderzoek en beleid gepresenteerd.

9.1. CONCLUSIE

In dit onderzoek werd een antwoord gezocht op de vraag naar de aard en de aanpak van de illegale handel in wilde dieren- en plantensoorten in België. Concreet werden daarvoor twee onderzoeksvragen gehanteerd. Zo werd ten eerste nagegaan wat de kenmerken zijn van het fenomeen aan de hand van de elementen ‘omvang’, ‘soorten’, ‘daders’, ‘slachtoffers’ en ‘modi operandi’. Om de vraag naar de aanpak van de illegale handel in *wildlife* te beantwoorden, werden vervolgens de preventieve maatregelen en het verloop van de detectie en sanctionering bestudeerd. Daarbij werd nagegaan welke actoren een rol spelen, hoe deze samenwerken en welke de knelpunten zijn die in elk van deze fasen ervaren werden.

Om deze onderzoeksvragen te beantwoorden werd gebruik gemaakt van een combinatie van expertinterviews en documentenanalyse. Deze kwalitatieve onderzoeksmethoden maakten het mogelijk om het fenomeen in de diepte te bestuderen. Vermits dit onderzoek vermoedelijk het eerste criminologisch onderzoek is naar de illegale handel in wilde dieren en planten in België, biedt het een bijdrage aan het wetenschappelijk domein van de groene criminologie. Bovendien kan het een aanmoedigende rol spelen in de verdere aandacht voor en onderzoek naar dit onderwerp. Het onderzoek kan tot slot ook een bijdrage bieden aan het beleid. Zo bieden de bevindingen aanknopingspunten voor het verbeteren van de aanpak van de illegale handel in *wildlife* in België.

Hoewel de werkelijke omvang van de illegale handel in beschermde dieren- en plantensoorten in België op basis van dit onderzoek niet kan worden bepaald, is het duidelijk dat ook België zeer regelmatig te maken krijgt met dit misdrijf. België is namelijk zowel een land van herkomst als een land van bestemming en een transitland voor de illegale handel in onder meer ivoor, levende dieren (roofvogels en reptielen), tropisch hardhout en producten die verwerkt worden in TCM. De belangrijkste knelpunten in België zijn haar luchthaven van Zaventem en haar haven van Antwerpen, maar ook de open grenzen. Deze infrastructurele kenmerken bieden gelegenheid voor de illegale handel in *wildlife* en maken België geschikt als transitland. Zo fungeert België, omwille van haar koloniaal verleden, als transitland tussen

Afrika en Azië, die respectievelijk een belangrijk aanbod- en vraagland zijn. De daderprofielen en motieven zijn zeer gevarieerd. De ‘echte smokkelaar’, die gedreven is door geldgewin (*high profit*), zou de grootste schade aanrichten en is het moeilijkst op te sporen. Deze dader gaat namelijk zeer professioneel te werk en hanteert daarbij verschillende smokkeltechnieken, zoals het gebruik van vervalste documenten en het verbergen van de illegale goederen. Deze methoden zijn vaak gelijkaardig aan die voor de illegale handel in drugs. De beschermde dieren en planten die verhandeld worden, zijn de grootste slachtoffers van de illegale handel in *wildlife*. Bovendien heeft het verlies van biodiversiteit ernstige gevolgen voor de gemeenschap in haar geheel.

Hoewel in België reeds heel wat regelgevende en beleidsgerichte initiatieven genomen zijn in het kader van CITES, lijkt de handhaving ervan nog onvoldoende. CITES krijgt namelijk geen prioriteit, waardoor er een gebrek is aan capaciteit, middelen en expertise. Dit bemoeilijkt een effectieve en efficiënte aanpak, alsook de samenwerking tussen de verschillende betrokken actoren. Dit maakt het bovendien niet eenvoudig voor de betrokken handhavingsinstanties om gemotiveerd te blijven. Het lijkt in tegendeel vaak erg frustrerend omdat men zelden resultaat ziet van de opsporingsinspanningen. De inzet voor de aanpak van dit fenomeen is dus niet alleen afhankelijk van capaciteit en middelen maar ook van persoonlijke interesse en motivatie. Daarnaast worden er nog te weinig (gerichte) controles gedaan en is er ook geen strafzekerheid indien er toch een dader wordt geïdentificeerd. Hierdoor kent het delict een lage pakkans en kan er een gevoel van straffeloosheid ontstaan. Daders van dergelijke illegale handel kunnen hiervan misbruik maken, alsook van de complexe regelgeving en de onduidelijke bevoegdheidsverdeling. De bewustwording van de problematiek kent echter, mede dankzij verschillende sensibiliseringsinitiatieven, een positieve evolutie. Een goed voorbeeld hiervan is de vervolging van een bende roofvogelsmokkelaars in Gent, waar strenge straffen zijn uitgesproken. Daarnaast worden er ook steeds meer bestuurlijke sancties opgelegd.

Algemeen kan geconcludeerd worden dat de Belgische handhavingsinstanties enerzijds hun best doen, maar dat er anderzijds nog verschillende verbeterpunten zijn. Kortom, als de positieve trend van het groeiende bewustzijn voor de problematiek zich verder zet, kunnen in de toekomst misschien meer middelen worden vrijgemaakt voor een doeltreffende aanpak van het fenomeen.

Hoewel de rol van België in de (aanpak van de) illegale handel in *wildlife* belangrijk is door haar centrale geografische ligging in Europa en haar internationale haven en luchthaven, kan uit het onderzoek ook worden afgeleid dat het probleem zich vooral stelt op hogere schaal, namelijk op Europese schaal en op wereldschaal. Een goede Europese of internationale aanpak ervan is dus erg belangrijk. Toch zijn het uiteindelijk de individuele lidstaten die de wetten en regels moeten uitvoeren en handhaven. In die zin mag de Belgische rol dus niet worden onderschat, want juist zwakke schakels kunnen bij dit fenomeen problemen opleveren die de landsgrenzen overschrijden.

9.2. AANBEVELINGEN

Uit het onderzoek blijkt dat er nog verschillende verbeterpunten zijn in de aanpak van de illegale handel in wilde dieren en planten. Een eerste reeks aanbevelingen die op basis van dit onderzoek kunnen worden geformuleerd, zijn van beleidsmatige (praktische) aard. Een tweede reeks aanbevelingen heeft betrekking op het wetenschappelijk (theoretisch) luik.

9.2.1. Beleidsmatige aanbevelingen

Ten eerste zou het nuttig zijn om de bestaande regelgeving inzake CITES te vereenvoudigen, alsook duidelijkheid te brengen over de bevoegdheidsverdeling tussen de federale en de Vlaamse overheid.

Ten tweede is het belangrijk om te blijven inzetten op voorlichting en bewustmaking van de potentiële consument (vraagzijde). Zo kan naast de bestaande informatiefolders en mediaberichtgeving ook gebruik gemaakt worden van sociale media en reclameborden op luchthavens en langs de kant van de weg om het grote publiek te bereiken. De aanbodzijde kan vervolgens worden gereduceerd door het bieden van alternatieve inkomstenbronnen en tewerkstellingsmogelijkheden voor de plaatselijke bevolking (vermindering van armoede). België moet internationale projecten en projecten in derde landen dus blijven ondersteunen. Tot slot is het in het kader van preventie ook belangrijk om het gebrek aan kennis en expertise bij de verschillende betrokken actoren aan te pakken, door meer en betere opleidingen te voorzien.

Een derde aanbeveling heeft betrekking op de fase van opsporing en detectie en betreft meer bepaald het opdrijven van het aantal (gerichte) controles, opdat de pakkans vergroot. Belangrijk hierbij is dat ook gerichte controleacties worden gevoerd op het internet, aangezien

veel illegale producten via het internet worden gekocht. Bovendien kunnen meer vernieuwde opsporingsmethodes worden ingezet, zoals het gebruik van DNA-analyse (voor de identificatie van verwerkte producten), BOM en gecontroleerde zendingen. Ook de promotie van het gebruik van kliklijnen, zoals *eCops*, kunnen de opsporing en detectie vergemakkelijken.

Een vierde aanbeveling die geformuleerd kan worden, heeft vervolgens betrekking op de fase van de sanctionering. Het is hierbij belangrijk om voldoende hoge sancties op te leggen voor zowel vraagzijde als aanbodzijde. De risico's (hoge pakkans en strenge straffen) moeten namelijk hoger zijn dan de mogelijke winst die kan worden gemaakt (kosten-baten analyse), alvorens deze daders worden afgeschrikt. Verder is het ook belangrijk dat goede afspraken worden gemaakt tussen de verschillende vervolgende instanties, moet iedereen in aanmerking komen voor bestuurlijke sanctionering en kan best één instantie worden aangeduid voor de bestuurlijke sanctionering.

Een vijfde aanbeveling heeft betrekking op de samenwerking tussen de verschillende handhavingsinstanties. Zowel het bestaand informeel netwerk als de bestaande formele overlegstructuren moeten worden behouden en geoptimaliseerd. Zo kunnen onder andere jaarlijkse multidisciplinaire informatie-, overleg- of evaluatiemomenten worden georganiseerd (waar alle handhavingsinstanties en experts betrokken worden) over onderwerpen als wetwijzigingen, verdeling van capaciteit en middelen, herkenning van verwerkte dierlijke en plantaardige producten, knelpunten in de aanpak of samenwerking, enzovoort. Daarnaast kunnen ook gezamenlijke opleidingen, workshops of controleacties worden georganiseerd.

Om de samenwerking te bevorderen, dient ook de informatiedoorstroming te worden verbeterd. Zo kunnen de bestaande databanken worden uitgebreid, gelinkt aan elkaar (centralisatie) en opengesteld voor relevante instanties. Daarnaast kunnen de verschillende betrokken actoren worden geïnformeerd over nieuwe ontwikkelingen aan de hand van elektronische nieuwsbrieven waarin bondig en overzichtelijk de laatste nieuwigheden kunnen worden toegelicht (bijvoorbeeld over wetwijzigingen, belangrijke inbeslagnames, vonnissen en arresten en nieuwe contactpersonen). Het is belangrijk dat deze informatie wordt beheerd en verdeeld door de Cel CITES (*top-down*), maar daarvoor is in de eerste plaats een goede informatiedoorstroming vanuit de betrokken actoren naar de Cel CITES nodig (*bottom-up*). Belangrijk is dat deze samenwerking goed georganiseerd en gecoördineerd wordt door de Cel

CITES, opdat centralisatie en uniformisatie in de plaats treden van de huidige fragmentatie van het beleid. Tot slot kunnen ook lessen getrokken worden uit de bestrijding van andere illegale handel, zoals die in drugs en kunnen lessen worden getrokken uit de aanpak in andere landen (*best practices*).

9.2.2. Onderzoeksmatige aanbevelingen

Het is belangrijk om deze beleidsinitiatieven te funderen op een deugdelijke wetenschappelijke analyse van het probleem. Het is niettemin bijzonder moeilijk om op basis van wetenschappelijk onderzoek een uitspraak te doen over de meest gepaste aanpak, aangezien er geen sprake is van een eenduidig daderprofiel en er (waarschijnlijk) een groot *dark number* is. Bovendien is het een zeer breed thema (zeer veel verschillende soorten en modi operandi), waardoor niet één soort aanpak, maar waarschijnlijk een integrale aanpak geschikt zal zijn. Studies hebben wel een aantal trends en patronen onthuld over aspecten van de handel die belangrijk zijn voor de aanpak, zoals de dynamieken van vraag en aanbod. Hiermee kan aldus rekening worden gehouden in het identificeren en analyseren van risico's en het opstellen van beleids- en preventiemaatregelen.

Aangezien dit onderzoek vooral verkennend van aard was, wordt hier ook een aanzet gegeven voor verder onderzoek. Een eerste suggestie voor verder onderzoek omvat het uitvoeren van *casestudies* over de Belgische CITES-misdrijven, zodat meer diepgaande inzichten kunnen worden gevormd over de specificiteit van dergelijke misdrijven, over de gebruikte smokkelmethoden en -routes en over de daderprofielen. Een tweede suggestie betreft een evaluatieonderzoek naar de aanpak van de illegale handel in wilde dieren en planten in België en de samenwerking tussen de verschillende betrokken actoren. Zo kunnen de knelpunten die nu reeds geïdentificeerd zijn nog nader worden onderzocht en meer gepaste aanbevelingen voor verbetering worden gedaan. Een derde suggestie betreft een (rechts)vergelijkend onderzoek, op basis van *best practices* in verschillende landen. Verder kan ook een onderzoek naar de effectiviteit en efficiëntie van sensibiliseringscampagnes belangrijke inzichten brengen over bijvoorbeeld het gebruik van sociale media.

Bij deze aanbevelingen kunnen tot slot enkele belangrijke opmerkingen worden geformuleerd. Ten eerste zijn verschillende van deze aanbevelingen moeilijk realiseerbaar omwille van het gebrek aan middelen. Veel hangt dus af van politieke wil om CITES als meer prioritair te beschouwen. Ten tweede is het moeilijk om een uniform beleid te ontwikkelen omdat in elke

fase van de aanpak andere noden en doelstellingen zijn, waar aldus rekening mee moet worden gehouden. Tot slot is het onmogelijk om alle CITES-misdrijven in de toekomst te voorkomen, hoewel de efficiëntie en effectiviteit van de aanpak wel kan worden opgebouwd. De verschillende studies ernaar bieden hierbij nuttige werkinstrumenten voor toekomstige beleidskeuzes.

BIBLIOGRAFIE

Juridische bronnen

The Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora (CITES), 3 maart 1973, Washington D.C.

Verordening E.G nr. 338/97 inzake de bescherming van in het wild levende dier- en plantensoorten door controle op het desbetreffende handelsverkeer, *Pb. L.* 3 maart 1997, 61, 69 (Basisverordening).

Verordening E.G. nr. 865/2006 houdende uitvoeringsbepalingen van Verordening (EG) nr. 338/97 van de Raad inzake de bescherming van in het wild levende dier- en plantensoorten door controle op het desbetreffende handelsverkeer, *Pb. L.* 19 juni 2006, 166, 93 (Toepassingsverordening).

Uitvoeringsverordening E.U. nr. 792/2012 van de Commissie tot vaststelling van voorschriften voor het ontwerp van de vergunningen, certificaten en andere documenten waarin Verordening E.G. nr. 338/97 van de Raad inzake de bescherming van in het wild levende dier- en plantensoorten door controle op het desbetreffende handelsverkeer voorziet, en tot wijziging van Verordening E.G. nr. 865/2006 van de Commissie (Vergunningenverordening).

Uitvoeringsverordening van de Commissie E.U. nr. 888/2014 van 14 augustus 2014 tot instelling van een verbod op het binnenbrengen in de Unie van specimens van bepaalde in het wild levende dier- en plantensoorten (*Suspension Regulation*).

Richtl. Comm. E.G. nr. 9/409, 2 april 1979 inzake het behoud van de vogelstand (Vogelrichtlijn).

Richtl. Raad E.G. nr. 92/43, 21 mei 1992 inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde fauna en flora (Habitatrichtlijn).

Aanbeveling van de Commissie van 13 juni 2007 betreffende maatregelen tot handhaving van Verordening (EG) nr. 338/97 van de Raad inzake de bescherming van in het wild levende dier- en plantensoorten door controle op het desbetreffende handelsverkeer (EU-Actieplan).

Resolutie 16.3 van de Conferentie van de Partijen (3-14 maart 2013), *CITES Strategic Vision: 2008-2020, CITES CoP, RES/16.3* (2013).

Bijzondere wet tot hervorming der instellingen van 8 augustus 1980, *BS* 15 augustus 1980, 1980080801 (BWHI).

Wetboek van Strafvordering van 17 november 1808, Eerste Boek (Art. 8 tot en met 136ter), *BS* 27 november 1808, 1808111701.

Wet van 28 juli 1981 houdende goedkeuring van de Overeenkomst inzake de internationale handel in bedreigde in het wild levende dier- en plantesoorten, en van de Bijlagen, opgemaakt te Washington op 3 maart 1973, alsmede van de Wijziging van de Overeenkomst, aangenomen te Bonn op 22 juni 1979, *BS* 30 december 1983, 1981072850 (CITES-Wet).

Koninklijk Besluit van 9 april 2003 inzake de bescherming van in het wild levende dier- en plantensoorten door controle op het desbetreffende handelsverkeer, *BS* 6 juni 2003, 2003022498 (CITES-KB).

Decreet van 5 april 1995 houdende Algemene Bepalingen inzake Milieubeleid, *BS* 3 juni 1995, 1995035716 (DABM).

Decreet van 30 april 2009 tot wijziging van het decreet van 5 april 1995 houdende algemene bepalingen inzake milieubeleid en tot wijziging van diverse bepalingen inzake milieuhandhaving, *BS* 25 juni 2009, 2009035500 (Milieuhandhavingsdecreet).

Corr. Gent 27 juni 2014, TMR 2014, 330.

Sociaal wetenschappelijke bronnen

AYLING, J., "Harnessing Third Parties for Transnational Environmental Crime Prevention", *Transnational Environmental Law*, Cambridge University Press, 2013, 339-362.

BAKER, S. E., CHAIN, R., VAN KESTEREN, F. ZOMMERS, Z. A., D'CRUZE, N. & MACDONALD, D. W., "Rough trade: animal welfare in the global wildlife trade", *BioScience*, 2013, 928-938.

BEIRNE, P. & SOUTH, N., *Issues in Green Criminology: confronting harms against environments, humanity and other animals*, Willan Publishing, 2007, 336 p.

BRACK, D., "The Growth and Control of International Environmental Crime", *Environmental Health Perspectives* 2004, vol. 112, nr. 2, p. A80-A81.

CARRABINE, E., COX, P., LEE, M., PLUMMER, K. & SOUTH, N., *Criminology: a sociological introduction*, 2009, 560 p.

COOK, D., ROBERTS, M. & LOWTHER, J., *The International Wildlife Trade and Organised Crime. A review of the evidence and the role of the UK*, University of Wolverhampton, 2002, 34 p.

DECORTE, T. & ZAITCH, D., *Kwalitatieve methoden en technieken in de criminologie*, Leuven, Acco, 2010, 574 p.

EUROPESE COMMISSIE, *Wildlife Trade Regulations in the European Union. An Introduction to CITES and its Implementation in the European Union*, Luxemburg, Publications Office of the European Union, 2010, 22 p.

GALLE, A., *How EU-TWIX has helped enforcement officials in the EU combat illegal wildlife trade*, 2 p.

GEERKENS, P., “CITES: de vergeten fantoombevoegdheid”, *Tijdschrift voor Milieurecht*, Kluwer, 2012, 559-566.

HALSEY, M., “Against ‘green’ criminology”, *British Journal of Criminology*, 2004, 833-853.

HERBIG, J., “The illegal reptile trade as a form of conservation crime: a South African criminological investigation”, in WHITE, R., *Global environmental harm: criminological perspectives*, 2010, 110-131.

ICCWC, International Consortium on Combating Wildlife Crime Strategic Mission 2014 – 2016, online geraadpleegd via http://www.cites.org/sites/default/files/eng/prog/iccwc/ICCWC_Strategic_Mission-WEB.pdf.

KARESH, W. B., COOK, R. A., BENNET, E. L. & NEWCOMB, J., “Wildlife trade and global disease emergence”, *Persepective*, 2005, 1000-1002.

LAVORGNA, A., “Wildlife trafficking in the internet age”, *Crime science*, 2014, 12 p.

LYNCH, M. J., *The greening of criminology*, online geraadpleegd via <http://cw.routledge.com/textbooks/0415281687/pdf/CY17.pdf>, 313-330.

LYNCH, M. J. & STRETSKY, P. B., “The Meaning of Green: Contrasting Criminological Perspectives”, *Theoretical criminology*, 2003, 217-238.

MAESSCHALCK, J., SYMONS, L., GOMMERS, A. en ADRIAENSSEN, A., *Stappen in een onderzoeksvoorstel*, Leuven, Leuvens Instituut voor Criminologie, niet gepubliceerd, 2010, 33p.

MARTINI, M., “Wildlife crime and corruption”, *U4 Expert Answer Transparency International* 2013, nr. 367.

MILES, M. B. & HUBERMAN, A. M., “Chapter 2: Research design and management”, in *Qualitative data analysis. A methods sourcebook*, 2014, 17-54.

NAYLOR, R. T., “The underworld of ivory”, *Crime, Law & Social Change*, Springer, 2004, 261-295.

NIJMAN, V., “An overview of international wildlife trade from Southeast Asia”, *Biodiversity Conservation*, Springer, 2010, 1101-1114.

NURSE, A., “Policing wildlife: perspectives on criminality in wildlife crime”, *Papers from the British Criminology Conference*, 2011, 38-53.

ROSEN, G. E. & SMITH, K. F., “Summarizing the evidence on the international trade in illegal wildlife”, *International Association for Ecology and Health*, 2010, 24-32.

SCHNEIDER, J. L., “Reducing the illicit trade in endangered wildlife. The market reduction approach”, *Journal of Contemporary Criminal Justice*, 2008, 274-295.

SILVERMAN, D., *Doing qualitative research. A practical handbook*. Sage Publications, 2013, 488 p.

SMITH, K. F., BEHRENS, M., SCHLOEGEL, L. M., MARANO, N., BURGIEL, S. & DASZAK, P., “Reducing the risks of the wildlife trade”, *Science*, 2009, 594-595.

SOLLUND, R., “The victimization of woman, children and non-human species through trafficking and trade. Crimes understood through an ecofeminist perspective”, in SOUTH, N. & BRISMAN, A., *Routledge international handbook of green criminology*, 2013, 317-330.

SOUTH, N. & WYATT, T., “Comparing illicit trades in wildlife and drugs: an explanatory study”, *Deviant Behavior*, 2011, 538-561.

USHER, M. B., *Wildlife conservation evaluation: attributes, criteria and values*, Chapman and Hall Ltd, 1986, 3-44.

WARCHOL, G. L., “The Transnational Illegal Wildlife Trade”, *Criminal Justice Studies*, 2004, 57-73.

WELLSMITH, M., “The applicability of crime prevention to problems of environmental harm: a consideration of illicit trade in endangered species” in WHITE, R., *Global Environmental Harm: Criminological Perspectives*, London, Willan Publishing, 2010, 132-149.

WHITE, R., *Crimes against nature. Environmental criminology and ecological justice*, Devon, Willan Publishing, 2008, 313 p.

WHITE, R., “Green criminology and the pursuit of social and ecological justice”, in BEIRNE, P. & SOUTH, N., *Issues in Green Criminology: confronting harms against environments, humanity and other animals*, Willan Publishing, 2007, 32-54.

WHITE, R., *Transnational environmental crime. Toward an eco-global criminology*, London, Routledge, 2011, 192 p.

WRIGHT, G., “Conceptualising and combating transnational environmental crime”, *Trends Organised Crime*, Springer, 2011, 332-346.

WYATT, T., “Uncovering the significance of and motivation for wildlife trafficking”, in SOUTH, N. & BRISMAN, A., *Routledge international handbook of green criminology*, Routledge, 2013, 303-316.

X., Reference Guide to the European Union Wildlife Trade Regulations, 2015, online geraadpleegd via http://ec.europa.eu/environment/cites/pdf/referenceguide_en.pdf, 206 p.

Elektronische bronnen

BELGA, <http://derefactie.be/cm/vrtnieuws/binnenland/1.2331850>, [eerste consultatie 7 mei 2015].

DIENST VOOR STRAFRECHTELIJK BELEID, Zware milieucriminaliteit, http://www.dsb-spc.be/web/index.php?option=com_content&task=view&id=59&Itemid=84&lang=dutch, [eerste consultatie 27 mei 2014].

X., Amazonehout geblokkeerd in Antwerpen: EU-houtwet moet toegepast worden, <http://www.greenpeace.org/belgium/nl/pers/persberichten/Amazonehout-geblokkeerd-in-Antwerpen-EU-houtwet-moet-toegepast-worden/>, [eerste consultatie 15 februari 2015].

X., Animals and Plants Committee, http://cites.org/eng/disc/ac_pc.php, [eerste consultatie 20 november 2014].

X., Biodiversity-related Conventions, <http://www.cbd.int/brc>, [eerste consultatie 23 november 2014].

X., Citesinbelgie.be,
<http://www.health.belgium.be/eportal/AnimalsandPlants/EndangeredSpecies/index.htm>,
[eerste consultatie 9 november 2015].

X., CITES: ensuring that species are not threatened by international trade, http://wwf.panda.org/what_we_do/how_we_work/policy/conventions/cites/, [eerste consultatie 9 november 2014].

X., Collaborative Partnership on Sustainable Wildlife Management, <http://www.fao.org/forestry/wildlife-partnership>, [eerste consultatie 14 december 2014].

X., Customs Enforcement Network Communication Platform (CENcomm), <http://www.wcoomd.org/en/topics/enforcement-and-compliance/instruments-and-tools/cen-suite/cencomm.aspx>, [eerste consultatie 10 december 2014].

X., Data Exchange, <http://www.interpol.int/INTERPOL-expertise/Data-exchange/I-24-7>, [eerste consultatie 10 december 2014].

X. ENVIRONET will connect Customs and its enforcement partners worldwide in the fight against environmental crime, <http://www.wcoomd.org/en/media/newsroom/2009/june/environet-fight-against-environmental-crime.aspx>, [eerste consultatie 10 december 2014].

X., EU-TWIX, <http://www.eutwix.org/>, [eerste consultatie 27 november 2014].

X., European organized crime groups active in trafficking endangered species, <https://www.europol.europa.eu/content/press/european-organised-crime-groups-active-trafficking-endangered-species-425>, [eerste consultatie 21 oktober 2014].

X., Europese Commissie, <http://ec.europa.eu/clima/>, [eerste consultatie 29 oktober 2014].

X., Illegaal hout: geen enkel excuus voor België, <http://www.greenpeace.org/belgium/nl/pers/persberichten/Illegaal-hout-geen-enkel-excuus-voor-Belgie/>, [eerste consultatie 15 februari 2015].

X., Handhavingsdecreet, http://www.natuurenbos.be/nl-BE/wetgeving_en_subsidies/wetgeving/handhavingsdecreet, [eerste consultatie 27 februari 2014].

X., How CITES works, <http://www.cites.org/eng/disc/how.php>, [eerste consultatie 19 november 2014].

X., ICCWC, <http://www.cites.org/eng/prog/iccwc/crime.php>, [eerste consultatie 3 november 2014].

X., ICCWC, <http://www.cites.org/eng/prog/iccwc.php/Wildlife-Crime>, [eerste consultatie 29 oktober 2014].

X., Landmark for EU-TWIX, <http://www.traffic.org/home/2010/5/17/landmark-for-eu-twix.html>, [eerste consultatie 1 december 2014].

X., Launch of the Green Customs Guide, <http://www.wcoomd.org/en/media/newsroom/2007/march/launch-of-the-green-customs-guide-on-the-occasion-of-the-26th-session-of-the-wco-enforcement-committee-and-the-3rd-meeting-of-the-green-customs-partners-initiative.aspx>, [eerste consultatie 10 december 2014].

X. Milieu, http://www.health.belgium.be/eportal/Environment/19101449_NL?backNode=83#.VPmNnPmG-Sp, [eerste consultatie 9 november 2015].

X., Natuurinspectie, <http://www.natuurenbos.be/nl-BE/natuurbeleid/natuurinspectie>, [eerste consultatie 27 februari 2014].

X. Natuur en Milieu, <http://www.vlaanderen.be/nl/natuur-en-milieu>, [eerste consultatie 6 februari 2014].

X., Niet alleen dieren, ook bomen in Congo bedreigd, <http://www.greenpeace.org/belgium/nl/nieuws-blogs/Blogs/blog-bossen/niet-alleen-dieren-ook-bomen-in-congo-bedreig/blog/49995/>, [eerste consultatie 15 februari 2015].

X., Ook België organiseert ‘ivory crush’, <http://www.knack.be/nieuws/planet-earth/ook-belgie-organiseert-ivory-crush/article-normal-131817.html>, [eerste consultatie 7 oktober 2014].

X., Our Work, <http://www.traffic.org/cites/>, [eerste consultatie 1 december 2014].

X., Publicaties,
<http://www.health.belgium.be/eportal/AnimalsandPlants/EndangeredSpecies/Publications/index.htm>, [eerste consultatie 9 november 2015].

X., Standing Committee, <http://cites.org/eng/disc/sc.php>, [eerste consultatie 20 november 2014].

X., Stop Wildlife Crime, It’s Dead Serious, http://www.worldwildlife.org/pages/stop-wildlife-crime?_ga=1.150553142.1465969832.1428396376, [eerste consultatie 8 november 2014].

X., The CITES Secretariat, <http://www.cites.org/eng/disc/sec/index.php>, [eerste consultatie 21 november 2014].

X., The EU Approach to Combat Wildlife Trafficking, http://ec.europa.eu/environment/cites/trafficking_en.htm, [eerste consultatie 7 november 2015].

X., The European Union and Trade in Wild Fauna and Flora, http://ec.europa.eu/environment/cites/legislation_en.htm, [eerste consultatie 25 november 2014].

X., The ICCWC, <http://www.cites.org/eng/prog/iccwc.php>, [eerste consultatie 2 oktober 2014].

X., The new dimension of wildlife trafficking, http://ec.europa.eu/environment/cites/trafficking_en.htm, [eerste consultatie 23 oktober 2014].

X. Tools, <http://www.cites.org/eng/prog/iccwc.php/Tools>, [eerste consultatie 13 december 2014].

X., United Nations Environmental Programme, <http://www.unep.org/climatechange/>, [eerste consultatie 29 oktober 2014].

X., Unsustainable and illegal wildlife trade, http://wwf.panda.org/about_our_earth/species/problems/illegal_trade/, [eerste consultatie 17 februari 2015].

X. Wetgeving, http://www.natuurenbos.be/nl-BE/wetgeving_en_subsidies/wetgeving, [eerste consultatie 27 februari 2014].

X., What is CITES?, <http://www.cites.org/eng/disc/what.php>, [eerste consultatie 19 november 2014].

X., What we do, <http://www.traffic.org/overview/>, [eerste consultatie 1 december 2014].

X., Wildlife and Forest Crime Analytic Toolkit, <http://www.unodc.org/unodc/en/wildlife-and-forest-crime/wildlife-and-forest-crime-analytic-toolkit.html>, [eerste consultatie 13 december 2014].

X., Wildlife crime is serious, <http://www.cites.org/eng/prog/iccwc/crime.php>, [eerste consultatie 2 oktober 2014].

X., Wildlife Crime Technology Project, <https://www.worldwildlife.org/projects/wildlife-crime-technology-project>, [eerste consultatie 8 november 2014].

X., World Wildlife Day, www.wildlifeday.org, [eerste consultatie 3 maart 2015].

X., WWF, <http://www.worldwildlife.org/threats>, [eerste consultatie 29 oktober 2014].

X., WWF, http://www.wnf.nl/nl/wat_wnf_doet/thema_s/dieren_en_planten/handel/, [eerste consultatie 3 november 2014].

BIJLAGEN

Bijlage 1. Trechtermodel Literatuurstudie

Hoofdstuk 1: Breed – milieucriminaliteit en groene criminologie = achterliggende ontwikkelingen en theoretisch/wetenschappelijk kader

- Wat is milieucriminaliteit?
- Wat is groene criminologie
- Welke theorieën/perspectieven/paradigma's zijn van toepassing?
- ...

Hoofdstuk 2: Specifiek – *wildlife trade* = één categorie van milieucriminaliteit

- Wat is *wildlife trade*?
- Wat zijn de kenmerken van *wildlife trade*
- ...

Hoofdstukken 3 + 4: Overgang empirisch onderzoek – juridische instrumenten en beleid = eerste fase van de aanpak

- Welke actoren spelen een rol op internationaal, Europees en nationaal niveau?
- Welke zijn de belangrijkste juridische instrumenten op internationaal, Europees en nationaal niveau?
- Welke zijn de belangrijkste beleidsinitiatieven op internationaal, Europees en nationaal niveau?
- ...

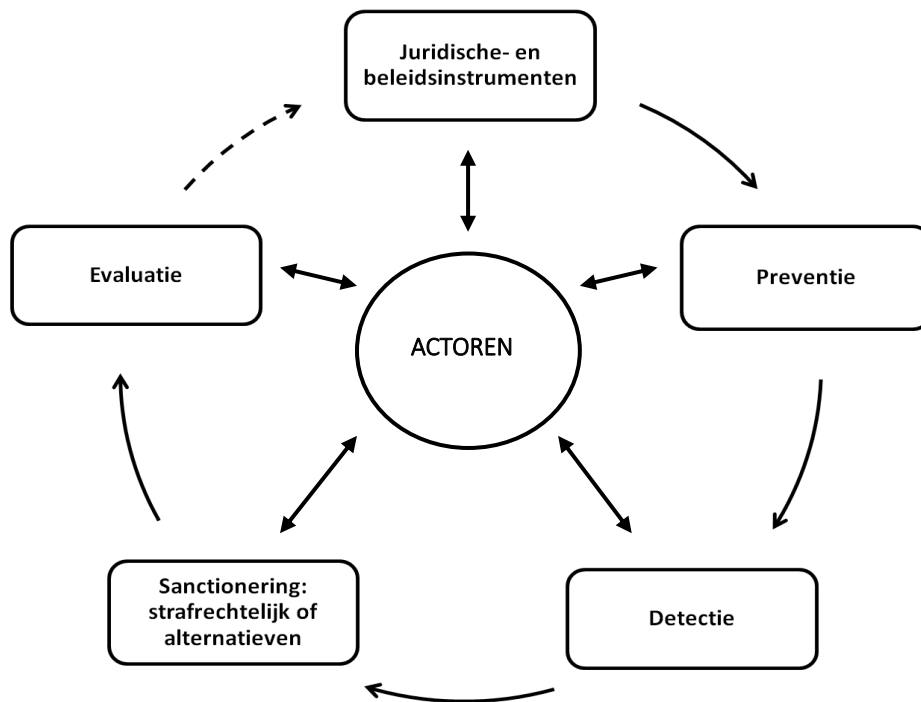
Empirisch onderzoek: de aard en de aanpak van *wildlife trade* in België

Bijlage 2. Conceptuele Schema's

Tabel A. Conceptueel schema: kenmerken van illegale *wildlife trade*.

KENMERKEN	WILDLIFE TRADE
Omvang	
Soorten	
Daders	
Slachtoffers	
Modus operandi	

Figuur A. Conceptueel schema: aanpak van illegale *wildlife trade*.

De eenrichtingspijlen in figuur 2 geven de richting van de cyclus weer of met andere woorden de opeenvolging van de verschillende fasen in de aanpak van *wildlife trade*. In de overgang naar de laatste fase wordt een stippellijn gebruikt, omdat het niet steeds zo is dat nieuwe juridische instrumenten en beleidsinstrumenten ontstaan op basis van een evaluatie van de knelpunten die zich voordoen in de praktijk. De tweerichtingspijlen geven de interactie weer tussen de verschillende betrokken actoren die in elke fase van de bestrijding een rol spelen.

Bijlage 3. Respondenten

Tabel B. Inge vulde steekproefmatrix.

EXPERTISE	FUNCTIE	NIVEAU				
		Federaal	Gemeenschap	Gewest	Provincie	Gemeente
Aard/kenmerken van <i>wildlife trade</i>		7	0	1	3	1
Aanpak/bestrijding van <i>wildlife trade</i>						

In tabel B worden de cellen van de steekproefmatrix die voor de steekproeftrekking van dit onderzoek werd opgesteld ingevuld met de twaalf respondenten die werden bevroegd. Er werd geen onderscheid gemaakt in expertise, omdat de meeste respondenten zowel iets konden zeggen over de aard als over de aanpak van *wildlife trade* in België.

Tabel C. Analyse-eenheden.

	RESPONDENT	FUNCTIE	NIVEAU
VERKENNENDE INTERVIEWS	1	Cel CITES	Federaal
	2	Universiteit	Lokaal (gemeente)
EIGENLIJKE INTERVIEWS	A	Parket	Provinciaal
	B	Parket	Provinciaal
	C	Parket	Provinciaal
	D	Cel CITES	Federaal
	E	ANB	Vlaams
	F	Douane	Federaal
	G	Douane	Federaal
	H	FGP	Federaal
	I	EU-TWIX	Federaal (EU)

Tabel C is een aanvulling op de ingevulde steekproefmatrix (tabel B). Het biedt namelijk een overzicht van de respondenten die werden bevroegd, hun (niet nader gespecifieerde) functies en het niveau waarop zij zich bevonden.

Bijlage 4. Voorbeeld Interviewschema

Inleiding

Ik ben een studente Criminologische Wetenschappen aan de K.U.Leuven. Momenteel voer ik een verkennend onderzoek naar *wildlife trade* of de (illegale) handel in wilde dieren- en plantensoorten. Om een zo gedetailleerd mogelijk beeld te vormen van het voorkomen van dergelijke misdrijven en de aanpak ervan, worden interviews afgenomen. Het interview zal ongeveer 60 minuten in beslag nemen. Ik wil u alvast bedanken voor uw tijd en medewerking.

Als u er niets op tegen heeft, had ik dit gesprek graag vastgelegd op band. Dit vergemakkelijkt de verwerking ervan aanzienlijk. Van zodra het interview is uitgetypt, wordt de opname gewist. Uiteraard zullen de gegevens bij de analyse volledig vertrouwelijk worden behandeld. Heeft u bezwaar tegen deze opname?

- *Indien weigerachtig ten aanzien van taping*: aangezien het gesprek niet op band wordt vastgelegd, zal ik uitvoerig nota nemen. Dit om de latere reconstructie van het interview te vergemakkelijken.
- *Indien ingestemd met taping*: u zal mij, niettegenstaande de opname van dit gesprek, af en toe aantekeningen zien maken. Dit helpt mij namelijk bij het structureren van het interview.

Vooraleer we van start gaan, wil ik nogmaals benadrukken dat dit gesprek vertrouwelijk is. Het eindresultaat van dit onderzoek zal een rapport zijn waarin onmogelijk kan afgeleid worden welke informatie van welke personen afkomstig is. Hebt u nog vragen over het interview?

Persoonsfactoren

Voordat we aan de eigenlijke vragen beginnen, zou ik graag enkele algemene gegevens bevragen. De resultaten worden natuurlijk globaal weergegeven zodat uw identiteit achteraf niet kan achterhaald worden.

- Geslacht (niet bevragen, noteren)
- Geboortejaar
- Opleiding(sniveau)
- Beroep (professionele achtergrond, huidige functie, hoelang in dienst, etc.)

1. Wat zijn de kenmerken van het fenomeen *wildlife trade* in België? (Kan u iets vertellen over de aard van de handel in dieren en planten in België?)

- Definitie (Wat verstaat u onder deze term?)
- Voorkomen/(geregistreerde) omvang? (Cijfers en statistieken)
- Soorten *wildlife trade*?
- Daders? (Profiel)
- Slachtoffers? (Profiel)
- Modi operandi?
- Knelpunten in België? (bv. Zaventem/Antwerpen, transit/invoer/uitvoer, etc.)
- Kan u enkele voorbeelden geven?
- Wat is uw persoonlijke ervaring met dit fenomeen?

2. Hoe verloopt de aanpak van *wildlife trade* in België? (Kan u iets vertellen over de bestrijding van de handel in wilde dieren en planten in België?)

- **Rol** Federale Gerechtelijke Politie (uw functie)
 - Welke onderdelen van de aanpak behoren tot het takenpakket van de FGP?
 - Preventie?
 - Welke proactieve/preventieve maatregelen bestaan er?
 - Hoe verloopt dit proces?
 - Detectie?
 - Welke maatregelen bestaan er?
 - Hoe verloopt dit proces?
 - Sanctionering?
 - Bestuurlijke sancties, gerechtelijke sancties of alternatieven?
 - Hoe verloopt dit proces?
 - Andere? (bv. wetgeving en beleid)
 - Vind u dat goed zo? Indien ja, leg uit waarom. Indien nee: Zou u taken schrappen? Zou u nieuwe/andere bevoegdheden willen krijgen?
 - Zijn er naast de FGP nog andere politiediensten in België die te maken hebben met CITES en de aanpak van handel in wilde dieren en planten? Zo ja, welke? Wat zijn hun taken?

- **Interne (samen)werking:** Hoe verloopt de (samen)werking binnen de FGP?
 - Organisatiestructuur?
 - Overlegstructu(u)r(en)?
 - Bv. gespecialiseerde teams, werkgroepen, stuurgroepen, etc.
 - Bv. opleidingen, studiedagen, sensibilisering, etc.
 - Op verschillende niveaus (federaal, gemeenschap/gewest, provincies, regio's, gemeenten)?
 - Beleidsinstrumenten?
 - Bv. specifieke procedures, draaiboeken, databanken, etc.
 - Hoe verloopt de toepassing hiervan? Klopt het plaatje (theorie-praktijk) of zijn er discrepanties?

- **Externe samenwerking:** Hoe verloopt de samenwerking met andere actoren?
 - Wat is de rol van andere actoren? Hoe verhoudt deze zich met de rol van de FGP?
 - Is er overkoepelend overleg? Zo ja:
 - Op welke niveaus (federaal, gemeenschap, gewest, provincie, gemeente)?
 - Hoe (formeel/informeel)?
 - Zijn er bepaalde afspraken gemaakt? Zo ja:
 - Welke? (en waarom)
 - Hoe (formeel/informeel)?
 - Is er sprake van informatiedoorstroom? Zo ja:
 - Welke informatie wel en welke niet?
 - Hoe verloopt die informatiedoorstroom?
 - bv. via databanken – AIK, ANG, EU-TWIX, etc.
 - Wordt er advies verleent aan elkaar? Zo ja:
 - Over wat?
 - Waarom?
 - Is er ook grensoverschrijdende samenwerking? (Zo ja, hoe verloopt die?)
 - Samenwerking met buurlanden (NL, DU, LUX)?
 - Samenwerking met andere (EU-) landen?
 - Samenwerking met Europol? Samenwerking met Interpol?

- Lacunes/knelpunten/tekortkomingen in de samenwerking?
- Evaluatie (tevredenheid en knelpunten)
 - Eigen mening over bestaande maatregelen (theorie/op papier). Vindt u het goed hoe het systeem nu in elkaar zit (bv. wetgeving, beleid, etc.)?
 - Eigen mening over de uitvoering in de praktijk. Bent u van mening dat de aanpak goed verloopt zoals die nu is of zijn er verbeterpunten? Zo ja, welke?
 - Suggesties/aanbevelingen voor verbetering
 - Herinrichten (organisatie)structuur? (Waarom wel/niet?)
 - Meer capaciteit en middelen voorzien? (Waarom wel/niet?)
 - Meer opleidingen/vormingen voorzien? (Waarom wel/niet?)
 - Multidisciplinair overleg organiseren? (Waarom wel/niet?)
 - Monodisciplinair overleg organiseren? (Waarom wel/niet?)
 - Gebruik maken van (sociale) media voor bewustmaking van het publiek? (Waarom wel/niet?)
 - Andere?

Slot

Met deze vragen zijn we aan het einde van het interview gekomen.

- Wilt u nog iets toevoegen?
- Zijn er aspecten niet aan bod gekomen die u nog wilt bespreken?
- Vond u de vragen interessant? Denkt u dat het onderzoek nuttig kan zijn?
- Heeft u nog suggesties voor interessante documenten of personen die ik kan contacteren over dit onderwerp?
- Heeft u nog vragen of opmerkingen?

Dan bedank ik u nogmaals voor uw tijd en medewerking. Indien u nog vragen hebt over het interview of de verwerking ervan, kan u mij steeds contacteren op volgend emailadres: kelly.feytens@student.kuleuven.be.

Bijlage 5. Codeboom Interviews en Documentenanalyse

Kenmerken van illegale *wildlife trade* in België

- Prevalentie/voorkomen/(geregistreerde) omvang
 - Cijfers en statistieken
 - Opmerkingen en knelpunten
- Soorten
 - Soorten handel
 - Soorten die gesmokkeld worden
- Daders
 - Profielen
 - Motieven
- Slachtoffers
 - Natuur (dieren en planten)
 - Mensen
- Modus operandi
 - Stropen
 - ✓ Vanguigen
 - Smokkelen
 - ✓ Routes
 - ✓ Technieken
- Knelpunten in België
 - Havens en luchthavens
 - Bestemming, transit of herkomst
 - Koloniaal verleden: trafiek tussen Afrika en Azië
- Voorbeelden
 - Vonnis Correctionele Rechtbank Gent
 - Andere voorbeelden
- Persoonlijke ervaring

Aanpak van illegale *wildlife trade* in België

- Preventieve maatregelen
 - Betrokken actoren
 - Sensibiliseringscampagnes
 - Knelpunten
- Detectie
 - Betrokken actoren
 - Verloop van het opsporings/detectieproces

- Soorten opsporing en detectie
- Knelpunten
- Sanctionering
 - Strafrechtelijk
 - ✓ Betrokken actoren
 - ✓ Verloop van de strafrechtelijke sanctionering
 - ✓ Knelpunten
 - Bestuurlijk
 - ✓ Betrokken actoren
 - ✓ Verloop van de bestuurlijke sanctionering
 - ✓ Knelpunten
- Samenwerking tussen de betrokken actoren
 - Binnen eigen werking/organisatie
 - ✓ Formeel
 - ✓ Informeel
 - Met andere actoren
 - ✓ Formeel
 - Belgische Toezichtsgroep
 - ✓ Informeel
 - Telefonisch en via mail
- Evaluatie
 - Tevredenheid huidige situatie
 - Knelpunten huidige situatie
 - ✓ Wetgeving en beleid
 - ✓ Praktijk
 - Suggesties toekomstige situatie

Bijlage 6. Overzicht van de Verkregen Statistieken

Tabel D. Overzicht van het aantal opgestelde PV's in het kader van CITES, gesorteerd per instantie en volgens jaartal.

JAAR	CONTROLE-INSTANTIE				
	Cel CITES	ANB	Douane Zaventem	Douane Antwerpen	Politie
2010	/	/	107	/	/
2011	/	/	123	/	49
2012	/	/	118	/	40
2013	/	208	(59)	7	19
2014	34	/	/	19	(19)

Opmerking: deze tabel is enkel gebaseerd op de cijfers die verkregen zijn over het aantal opgestelde PV's voor CITES-inbreuken en omvat dus niet alle cijfers die over dit onderwerp bestaan. Bovendien is het niet duidelijk of de cijfers die in de tabel zijn opgenomen volledig en correct geregistreerd zijn. Deze tabel kan dus niet worden geïnterpreteerd en toont enkel de fragmentatie van de cijfers aan.

Bijlage 7. Vonnis van de Correctionele Rechtbank van Gent van 27 juni 2014

Tabel E. Het vonnis van Gent over de aard van de illegale roofvogelhandel.

	VONNIS GENT
OMVANG	Zeer lucratieve activiteit die de internationale drugstrafiek evenaart (randnummer 11)
	<u>Gaat gepaard met andere misdrijven</u> : criminele organisatie (bijvoorbeeld randnummers 6, 11, 13 en 151), fraude (randnummer 11), valsheid in geschriften (bijvoorbeeld randnummers 9 en 88) en witwassen (bijvoorbeeld randnummers 10, 183 en 186)
SOORTEN	<u>Roofvogels</u> : arenden, valken, uilen, etc. (randnummers 6 en 97 tot 150)
DADERS en MOTIEVEN	<u>Daders</u> : internationale criminele organisatie (bijvoorbeeld randnummers 6, 11, 13 en 151),)
	<u>Motieven</u> : Handelen uit puur winstbejag of met het oog op het uitbreiden van hun collectie zeldzame vogelsoorten (randnummer 11)
SLACHTOFFERS en SCHADE	<u>Schade aan de gemeenschap</u> : schade is moreel van aard – vogels behoren tot het levend patrimonium dat toebehoort aan de internationale gemeenschap – burgerlijke partij Vzw Vogelbescherming Vlaanderen (randnummer 15)
	<u>Schade aan zeer kwetsbare populaties</u> : de beklaagden pleegden een rechtstreekste en onomkeerbare aanslag op de biodiversiteit (randnummer 11)
MODI OPERANDI	<u>Fase van het stropen</u> : gebruik van klapvallen en mistnetten (randnummers 9 en 11) – zich voordoen als ornithologen of dierenvrienden (randnummer 11)
	<u>Fase van de illegale handel</u> : vervalsen en gebruik maken van vervalste CITES-certificaten (randnummer 6) – gebruik maken van de gebrekkige handhaving van de regelgeving (randnummer 11)
	<u>Fase van de verkoop</u> : witwassen (aanwenden van commerciële structuren om het plegen van de misdrijven te verbergen of vergemakkelijken, randnummer 6)

Tabel F. Het vonnis van Gent over de aanpak van de illegale roofvogelhandel.

	VONNIS GENT
WETGEVING	<u>Internationaal</u> : CITES-Verordeningen (randnummer 3)
	<u>Federaal</u> : federale bevoegdheid (randnummer 7) – CITES-Wet (randnummer 7) – Art. 324bis, lid 1 Sw. (criminele organisatie, randnummer 5) – Art. 503,3° Sw. (witwassen, randnummer 10) – Art. 505, lid 6 en Artt. 42 en 43bis Sw. (bijzondere verbeurdverklaring, randnummer 12) – Art. 196 Sw. (valsheid in geschriften, randnummer 4)
	<u>Vlaams</u> : bevoegheden van het Vlaams Gewest (randnummer 8) – Art. 16.1.1 en 16.6.1 en 16.6.3ter DABM (randnummer 9) – Soortenbesluit (randnummer 9) – Natuurdecreet (randnummer 8)
DETECTIE	(Administratieve) controles (randnummers 7 en 10) – Gerechtelijk en forensisch onderzoek (randnummers 9, 35 en 63) – Bemonstering en staalnames van de roofvogels (randnummers 11 en 40) – Verhoor (bijvoorbeeld randnummer 14) – (huis)zoeking (randnummers 15,19) – zoekertje op website kapaza.be (randnummer 51) – Enzovoort
SANCTIONERING	Gevangenisstraf en geldboete – inbeslagname – verbeurdverklaring van de vogels en vangtuigen – bijzondere verbeurdverklaring van de vermogensvoordelen – symbolische schadevergoeding – gerechtskosten en andere onkosten (randnummers 191 t.e.m. 234)
SAMENWERKING	<u>Met binnenlandse instanties</u> : Federale (gerechtelijke) politie (randnummers 6 en 14) – Specialisten/experts (randnummers 8 en 31) – Openbaar Ministerie (randnummers 9 en 13) – Inspectiedienst Cel CITES (randnummer 10) – ANB (randnummer 10) – Onderzoeksrechter (randnummers 12, 13 en 14) – Douane (randnummer 49)
	<u>Met buitenlandse autoriteiten</u> : rechtshulpverzoeken aan Franse, Engelse, Oostenrijkse, Duitse, Nederlandse en Spaanse autoriteiten (randnummers 23, 65, 67-71)